

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ : «ΤΟ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΑΚΕΤΟ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ – ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ»

Καθηγήτρια: *Κα. Αυγελή*

Φοιτήτριες: *Ζέρβα Ελισάβετ – Πλαγκέτη Σταματία*

Ημερομηνία παράδοσης: *11/5/2007*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1. Κρήτη.....	5
1.2. Εξελικτική πορεία του τουρισμού στο νησί της Κρήτης.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
2.1. Συνοπτική αναφορά των πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει η Κρήτη.....	12
2.2. Γεωγραφική θέση της Κρήτης.....	14
2.3. Αρχαιολογικός θησαυρός – Ιστορική αναδρομή.....	21
2.3.1. Πολιτισμική Παράδοση.....	26
2.3.2. Αναπτύσσοντας τον πολιτιστικό τουρισμό της Κρήτης μέσω του έργου του Μίκη Θεοδωράκη.....	39
2.4. Φυσικό περιβάλλον της Νήσου.....	48
2.5. Κρήτη : Κόμβος Ανάπτυξης Θαλάσσιων Συνδυασμένων Μεταφορών.....	60
2.6. Εξελικτική πορεία των επιχειρήσεων.....	64
2.6.1. 2ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.....	69
2.6.2. 4ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.....	73
2.6.3. Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.....	74
2.6.3.1. Θεραπευτικός - Ιαματικός τουρισμός.....	74
2.6.3.2. Θρησκευτικός τουρισμός.....	76
2.6.3.3. Αθλητικός Τουρισμός.....	82
2.6.3.4. Φυσιολατρικός – Περιπατητικός τουρισμός.....	87
2.6.3.5. Αγροτουρισμός.....	91
2.6.3.6. Θαλάσσιος Τουρισμός.....	94
2.6.3.7. Συνεδριακός Τουρισμός.....	99

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

- 3.1.** Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της Κρήτης ως Τουριστικού Προορισμού.....101
- 3.2.** Απειλές για την μελλοντική τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης.....104

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

- 4.1.** Προτάσεις.....105

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....106

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας σε όλους όσους συνέβαλαν με τη βοήθεια και την εποικοδομητική τους συνεργασία στην διεκπεραίωση αυτής της εργασίας. Ειδικότερα, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την καθηγήτρια μας κ. Αυγελή για την καθοδήγηση και τις πολύτιμες συμβουλές της.

Επίσης, θα θέλαμε να αφιερώσουμε την συγκεκριμένη εργασία στις οικογένειες μας για την έμπρακτη υποστήριξη και αγάπη όλα αυτά τα χρόνια ,στο δύσκολο έργο που έχουμε αναλάβει.

Τέλος, θα θέλαμε να αφιερώσουμε την εν λόγω εργασία στις φίλες και τους φίλους μας, που χωρίς αυτούς δεν θα ήμασταν αυτοί που είμαστε σήμερα...

Εισαγωγή

Το θέμα με το οποίο ασχοληθήκαμε είναι το προσφερόμενο τουριστικό πακέτο της Κρήτης ως τουριστικού προορισμού. Κατά βάση, εξετάζουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της Κρήτης. Πιο συγκεκριμένα, με το θέμα αυτό, αναλύονται τα πλεονεκτήματα του νησιού για την ενδυνάμωση του τουριστικού πακέτου ως τουριστικό προορισμό.

Κυρίαρχο μέλημα μας είναι να εξετάσουμε τους άξονες πάνω στους οποίους ένας τουριστικός επισκέπτης θα επιλέξει το νησί της Κρήτης ως τουριστικό προορισμό, και την βάση που δίνει στον αρχαιολογικό θησαυρό και την πολιτισμική παράδοση του νησιού.

Ο λόγος για τον οποίο μας απασχόλησε το συγκεκριμένο θέμα, είναι γιατί η Κρήτη στηρίζει αλλά κυρίως στηρίζεται από τον τουρισμό. Αυτό λοιπόν που μας κίνησε το ενδιαφέρον να ασχοληθούμε με το εν λόγω θέμα, είναι ότι για την Κρήτη η προοπτική του τουρισμού φαίνεται να αποτελεί τη μοναδική διέξοδο για εγγυημένο εισόδημα και μακροπρόθεσμη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη της περιφέρειας. Η σημαντική ιστορική, πολιτιστική και φυσική κληρονομιά του νησιού, αποτελούν τη βάση για την ανάπτυξη μιας ισχυρής τουριστικής βιομηχανίας η οποία, εφόσον αναπτυχθεί σε ένα υγιές πλαίσιο, μπορεί να στηρίξει μεγάλο αριθμό νέων θέσεων εργασίας και σημαντική κερδοφορία, κυρίως μέσα από την παροχή τουριστικών υπηρεσιών ποιότητας.

Κεφάλαιο 1

1.1 Κρήτη

Η Κρήτη, το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας, αλλά και πέμπτο σε μέγεθος νησί της Μεσογείου, επί σειρά ετών παραμένει ένας από τους πιο ελκυστικούς τουριστικούς προορισμούς της χώρας. Όπως αποδεικνύεται και από τα στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων των τελευταίων ετών, στο νησί πραγματοποιείται ετησίως το 20,5% περίπου του συνόλου των διανυκτερεύσεων της χώρας. Ο κύριος όγκος των διανυκτερεύσεων, ένα ποσοστό περίπου 10% επί του συνόλου, συγκεντρώνεται στο νομό Ηρακλείου, ο οποίος συγκαταλέγεται ανάμεσα στους βασικούς τουριστικούς νομούς της Ελλάδας. Το πλήθος ιστορικών και φυσικών πόρων που διαθέτει η Κρήτη, ο ανεξάντλητος πολιτισμός, η κουλτούρα, αλλά και η αναγνωρισμένη σε διεθνές επίπεδο κουζίνα της, αποτελούν μερικούς από τους βασικούς πόλους έλξης εκατοντάδων αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών. Ο τουρισμός, λοιπόν, αποτελεί βασική πηγή ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας και λειτουργεί πραγματικά ως “κινητήρια” δύναμη για την εξέλιξη και ευημερία ολόκληρης της περιφέρειας.

Η Κρήτη είναι προικισμένη με μοναδική ιστορία πολιτισμού, όπως καταμαρτυρούν τα Μινωικά και άλλα μνημεία που την κοσμούν. Με εξέχουσα δε θέση στην ιστορία, γενικώς, εδώ και πολλούς αιώνες και με πρωτοποριακή συμμετοχή στο ευρωπαϊκό θαύμα της αναγέννησης, με λόγιους και καλλιτέχνες, καταλαμβάνει δικαιωματικά υψηλή θέση ενδιαφέροντος στην τουριστική αγορά.

Βεβαίως, στα παραπάνω προσμετρούν οι φυσικές ομορφιές, οι εντυπωσιακές εναλλαγές των τοπίων, το κλίμα, τα αγαθά της κρητικής γης και θάλασσας και σε σημαντικό βαθμό η ιδιαιτερότητα των κατοίκων της, που θέλουν αμετακίνητα να ζουν, να κινούνται και να αναπνέουν στην αντίληψη της κρητικής ιδεολογίας. Δηλαδή σεβασμό στο χθες και την παράδοση, ευαισθητοποίηση στο πνεύμα της πατροπαράδοτης κρητικής φιλοξενίας και αταλάντευτο πιστεύω στην ελευθερία και την αγάπη για την πατρίδα.

Τα παραπάνω και για τα οποία έχουν γραφεί αμέτρητοι τόμοι βιβλίων, είναι σε γενικές γραμμές γνωστά στον κάθε επισκέπτη του νησιού. Αυτός είναι εξάλλου και ο κύριος λόγος της αφίξεως, ολοχρονίς, των αμέτρητων επισκεπτών στην Μεγαλόνησο από όλα τα μέρη του κόσμου. Υπογραμμίζεται δε ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία στο νησί έχει επιτελέσει θεαματικά έργα υποδομής, ώστε να μην υπάρχει πρόβλημα διαμονής, διατροφής, ψυχαγωγίας και αγοράς. Καλύπτει δηλαδή τα ενδιαφέροντα και τις απαιτήσεις και του πιο δύστροπου επισκέπτη, στον βαθμό του να είναι άρτιο και άυταρκες το προσφερόμενο κρητικό τουριστικό προϊόν.

Η περιφέρεια της Κρήτης είναι η νοτιότερη περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η συνολική της επιφάνεια είναι 8,335 τετραγωνικά χιλιόμετρα (ποσοστό 6,3% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας). Ο πληθυσμός της, βάσει της απογραφής 2001, ανέρχεται σε 601.131 άτομα (συγκεντρώνει δηλαδή το 5,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας). Αποτελείται από τους νομούς: Χανίων, Ρεθύμνου, Ηρακλείου και Λασιθίου.

Οι ορεινοί όγκοι καταλαμβάνουν το 48% του εδάφους της, ενώ μεταξύ τους δημιουργούνται εύφορες πεδιάδες, που απαρτίζουν το 23% των εδαφών της και το υπόλοιπο 29% είναι ημιορεινό. Οι ακτές της έχουν μήκος 1.306 χλμ. (ποσοστό 7,8% της χώρας) και οι αξιόλογες παραλίες της αντιπροσωπεύουν το 9% της χώρας. Η γεωργική γη της περιφέρειας (37,8% της έκτασής της) είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τον εθνικό μέσο όρο. (Περιφέρεια Κρήτης, ΕΟΤ)

Κατά τη δεκαετία 1991-2001 στην περιφέρεια σημειώθηκαν ευνοϊκές δημογραφικές εξελίξεις. Παρουσίασε ένα από τα υψηλότερα ποσοστά γεννητικότητας στη χώρα και έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς αύξησης του πληθυσμού (0,67% ετησίως, έναντι 0,53% του μέσου όρου της χώρας).

Το ποσοστό των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα ανέρχεται στο 47,3% του εργατικού δυναμικού, του δευτερογενή στο 16,5% και του τριτογενή στο 36,2%. Αντίστοιχα κάθε τομέας συμβάλλει στο σχηματισμό του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος με ποσοστά: 24%, 18% και 58%. (Περιφέρεια Κρήτης, ΕΟΤ, 2006)

Σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα του πρωτογενή τομέα, αποτελούν οι δυναμικές καλλιέργειες (πρώιμα κηπευτικά, κηπευτικά υπό κάλυψη). Αξιόλογες προοπτικές παρουσιάζει η ανάπτυξη καλλιεργειών σε θερμοκήπια και οι καλλιέργειες παραδοσιακών και υποτροπικών καρπών. Ο τουρισμός, είναι ο πλέον δυναμικός τομέας της περιφέρειας. Η Κρήτη είναι από τις πιο ευνοημένες τουριστικά περιοχές της Ελλάδας και δέχεται περίπου 2 εκατ. επισκέπτες το χρόνο.

Πηγή : Εθνικό Κέντρο Χαρτών και Χαρτογραφικής Κληρονομιάς / Εθνική Χαρτοθήκη

1. 2. Η Εξελικτική πορεία του τουρισμού στο νησί της Κρήτης

Η λεκάνη της Μεσογείου αποτελεί τον τόπο που ξεκίνησε το σύγχρονο φαινόμενο της πρόσκαιρης μετακίνησης των ατόμων για αναψυχή. Σήμερα το 1/3 του ετήσιου αριθμού των τουριστικών αφίξεων παγκοσμίως κινείται στο χώρο της Μεσογείου. Μέσα σε αυτό το τουριστικό χώρο "κολυμπάει" η Κρήτη που δίκαια χαρακτηρίζεται ως το "αεροπλανοφόρο της Μεσογείου". Η απόσταση της από την Ευρώπη (100 Km), από την Ασία (175 Km) και από την Αφρική (300 Km) την καθιστά ως ένα ιδιαίτερο προορισμό. Η Κρήτη είναι το πέμπτο μεγαλύτερο νησί της "γηραιάς" θάλασσας, με έκταση 8.261 Km. .

Δεν είναι τυχαίο ότι από την Κρήτη ξεκίνησε η μεταπολεμική μορφή του τουρισμού σε όλη την Ελλάδα, όταν το 1964 κατασκευάστηκε στον Άγιο Νικόλαο Λασιθίου το πρώτο ξενοδοχειακό συγκρότημα. Όπως, δεν είναι τυχαίο ότι η Κρήτη καταλαμβάνει μια από τις δημοφιλέστερες θέσεις στις προτιμήσεις των ξένων επισκεπτών. Βασικός παράγοντας της έως τώρα τουριστικής ανάπτυξης της Μεγαλονήσου θεωρείται η γεωμορφολογία της. Η εξαιρετικά πλούσια εναλλαγή τοπίων (πεδιάδες, λόφοι, βουνά, οροπέδια, φαράγγια, χείμαρροι, σπήλαια, αμμουδιές, ακρωτήρια, όρμοι, φυσικά λιμάνια κ.α.) τα οποία συνδυάζοντας ιδανικά βουνό και θάλασσα, αποτελούν σαφείς πόλους έλξης, επιδρώντας άμεσα και θετικά στην ψυχολογία των υποψηφίων τουριστών, βοηθώντας τους να εξουδετερώσουν την ένταση του σύγχρονου τρόπου ζωής.

Δεν είναι όμως, μόνο η γεωμορφολογία που της δίνει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων προορισμών, αλλά και η συνύπαρξη αρχαιολογικών μνημείων που το πέρασμα διαφορετικών πολιτισμών άφησε να κείτονται στην κρητική γη. Η Κνωσός, η Φαιστός, η Γόρτυνα, η Ζάκρος κ.α. αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες της προϊστορικής, κλασικής, ελληνιστικής, ρωμαϊκής, βυζαντινής, φράγκικης και τουρκικής περιόδου κατοχής. Σε όλα τα παραπάνω έρχεται να προστεθεί το σημαντικότερο ίσως πλεονέκτημα, αυτό του φιλόξενου και ανυπότακτου κρητικού πνεύματος που καθιστά την Κρήτη ως την "ναυαρχίδα του Ελληνικού τουρισμού".

Η Κρήτη σήμερα διαθέτει σημαντικές, μεγάλες, υψηλών τάξεων ξενοδοχειακές μονάδες, όπως φαίνεται από τον πίνακα 1. Το μερίδιο των μονάδων πολυτελείας και Α τάξης στο σύνολο των ξενοδοχείων ήταν 14,5% το 2002, αλλά το αντίστοιχο μερίδιο στο σύνολο των κλινών ήταν 39,1%, γεγονός που δείχνει ότι το μέσο μέγεθος των μονάδων αυτών είναι μεγαλύτερο από το σύνολο των ξενοδοχείων της Κρήτης. Το 1999 τα μερίδια κλινών των τεσσάρων Νομών είχαν διαμορφωθεί ως ακολούθως :

- Ν.Ηρακλείου 46%
- Ν.Λασιθίου 17%

- Ν.Ρεθύμνης 19%
- Ν. Χανίων 17,8%

Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι το 2002 το 68% των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών πραγματοποιούνται σε ξενοδοχεία πολυτελείας (13,92%) και Α τάξης (54,31%).

Πίνακας 1: Το Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Κρήτης: 2002

Τάξη	Μονάδες	Κλίνες	Μέσο Μέγεθος*
ΑΑ	21	10.247	488
Α	177	36.947	209
Β	284	27.880	98
Γ	728	40.492	56
Δ&Ε	156	5.100	33
Σύνολο	1.366	120.666	88

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2003 *κλίνες ανά μονάδα

Οι συνολικές διανυκτερεύσεις τουριστών στην Κρήτη παρέμειναν σχεδόν στάσιμες μεταξύ 2000 και 2002, σε περίπου 12 εκ., σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα 2. Ωστόσο, έχει σημειωθεί κάμψη έναντι του 1999, όταν ανήλθαν σε 13,1 εκ.. Τη μερίδα του λέοντος κατέχει ο νομός Ηρακλείου τόσο για τις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών, όσο και για τις διανυκτερεύσεις ημεδαπών όπως καταγράφονται στον πίνακα 3 και 4 αντίστοιχα. Επίσης, από τον πίνακα 2 παρατηρείται ότι την τριετία 1998-00 τη δεύτερη θέση σε διανυκτερεύσεις αλλοδαπών καταλαμβάνει το Ρέθυμνο ακολουθώντας τα Χανιά και το Λασιθί. Κατάταξη που αντιστρέφεται τη διετία 2001-02 για το νομό Χανίων και Ρεθύμνου. Ενώ, όσον αφορά την κατάταξη των νομών από τις διανυκτερεύσεις ημεδαπών για όλη τη πενταετία 1998-02 η κατάταξη παραμένει η ίδια, με το Ηράκλειο να κατέχει την πρώτη θέση και να ακολουθούν τα Χανιά, το Λασιθί και το Ρέθυμνο που παρά το γεγονός ότι κατέχει την τελευταία θέση στην τουριστική κατάταξη των νομών τα τελευταία δύο χρόνια παρουσιάζει μια ικανοποιητική αύξηση των ημεδαπών διανυκτερεύσεων (Πίνακας 4).

Πίνακας 2: Οι Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών και Ημεδαπών στην Κρήτη

Έτος	Διανυκτερεύσεις	% Μεταβολή
1998	11.830.707	2,9
1999	13.116.526	10,9
2000	12.457.367	-5,0
2001	12.579.897	1,0
2002	12.206.133	-3,0

Πηγή: ΕΟΤ και Περιφέρεια Κρήτης, 2003

Πίνακας 3: Οι Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών κατά Νομό

Νομός	1998	1999	2000	2001	2002
Χανίων	1.780.763	2.058.706	1.982.430	2.388.243	2.052.486
Ρεθύμνης	1.992.442	2.239.607	2.055.892	2.015.480	2.125.359
Ηρακλείου	5.437.006	5.913.645	5.756.873	5.496.907	5.368.667
Λασιθίου	1.780.079	2.038.519	1.846.506	1.771.283	1.780.222
Σύνολο	10.990.290	12.250.477	11.641.701	11.671.913	11.326.222

Πηγή: ΕΟΤ και Περιφέρεια Κρήτης, 2003

Πίνακας 4: Οι Διανυκτερεύσεις Ημεδαπών κατά Νομό

Νομός	1998	1999	2000	2001	2002
Χανίων	283.122	296.134	263.278	308.246	286.432
Ρεθύμνης	90.115	83.326	88.399	120.626	110.473
Ηρακλείου	349.457	361.586	332.542	342.903	346.161
Λασιθίου	117.723	125.003	131.447	136.209	136.845
Σύνολο	840.417	866.049	815.666	907.984	879.911

Πηγή: ΕΟΤ και Περιφέρεια Κρήτης, 2003

Η συντριπτική πλειονότητα των διανυκτερεύσεων αφορά τους αλλοδαπούς τουρίστες, το ποσοστό συμμετοχής των οποίων στο σύνολο των διανυκτερεύσεων, κυμάνθηκε περί το 93% την τελευταία πενταετία. Μικρή ωστόσο, είναι η συμμετοχή της Κρήτης στο μερίδιο του εσωτερικού τουρισμού σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα όπως καταγράφεται στο πίνακα 5 για το έτος 2000. Σε πανελλαδικό επίπεδο το 1/4 των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών στην Ελλάδα αντιστοιχεί στην Κρήτη, ενώ όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις των ημεδαπών, η Κρήτη κατέχει το 1/20 περίπου της εγχώριας αγοράς.

Πίνακας 5: Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία (2000)

	ΚΡΗΤΗ	% ΚΡΗΤΗ	% ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ	ΕΛΛΑΔΑ	% ΕΛΛΑΔΑ
Ημεδαποί	815.666	6,55%	5,44%	14.983.243	24,32%
Αλλοδαποί	11.641.701	93,45%	24,96%	46.636.293	75,68%
Σύνολο	12.457.367	100%	20,22%	61.619.536	100%

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2001

Όσον αφορά την πληρότητα των καταλυμάτων για την περίοδο 2000-02, σύμφωνα με τον πίνακα 6, παρατηρείται μια φθίνουσα πορεία σε ότι αφορά την πληρότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων, με το νομό Χανίων να εμφανίζει τη μεγαλύτερη σταθερότητα.

Πίνακας 6: Πληρότητα καταλυμάτων 2000 - 2002

	2000	2001	2002
N. Ηρακλείου	83,28	76,01	77,08
N. Λασιθίου	72,98	66,63	65,77
N. Ρεθύμνης	86,07	79,01	77,33
N. Χανίων	73,14	77,10	73,43
ΚΡΗΤΗ	79,94	75,12	74,41

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2002

Παρόλα αυτά, η Κρήτη διατηρεί τα υψηλότερα ποσοστά πληρότητας σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα με μέσο ποσοστό πληρότητας 63,46%.

Οι κυριότερες αγορές για τον τουρισμό της Κρήτης κατά σειρά είναι: Γερμανία, Μ. Βρετανία, Σκανδιναβία, Γαλλία και Ολλανδία ενώ, στον πίνακα 7 καταγράφονται τα ποσοστά αφίξεων CHARTERS στα δύο μεγάλα αεροδρόμια της Κρήτης.

Πίνακας 7: Αφίξεις CHARTERS στα αεροδρόμια Ηρακλείου και Χανίων (2002)

ΓΕΡΜΑΝΙΑ	25.79%
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	17.85%
ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΑ	17.15%
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	6.79%
ΓΑΛΛΙΑ	8,00%
ΑΥΣΤΡΙΑ	3.76%
ΒΕΛΓΙΟ-ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	4.01%
ΕΛΒΕΤΙΑ	2.41%
ΙΤΑΛΙΑ	3.51%
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	3.55%
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ	7.18%

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2002

Από τα παραπάνω στατιστικά στοιχεία γίνεται αντιληπτό ότι ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό πυλώνα της Κρητικής οικονομίας διαχέοντας την επιρροή του στο σύνολο της τοπικής κοινωνίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια το κοινωνικο-ψυχολογικό υπόβαθρο των νέων απαιτήσεων του σύγχρονου τουρίστα έχει διαφοροποιηθεί, με αποτέλεσμα να μην καλύπτει τις ανάγκες απασχόλησης και διασκέδασης του, από τις ήδη υπάρχουσες ειδικές τουριστικές υποδομές συγκριτικά με τις κύριες ανταγωνίστριες χώρες. Στον πίνακα 8 παρουσιάζονται μερικές από τις ειδικές τουριστικές υποδομές σε Ελλάδα και Κρήτη σε σχέση με τις βασικές ανταγωνίστριες χώρες.

Πίνακας 8: Ειδικές τουριστικές υποδομές σε Ελλάδα και ανταγωνίστριες χώρες

Τουριστική υποστηρικτική υποδομή	Ελλάδα	Κρήτη	Ισπανία	Τουρκία	Κύπρος	Πορτογαλία	Αίγυπτος
Συνεδριακά Κέντρα	9	3	46	6	2	44	1
Γήπεδα Γκολφ	4	1	254	10	2	55	11
Κέντρα θαλασ/πείας	5	3	89	31	5	42	2
Χιονοδρομικά κέντρα	19	0	28	17	1	1	
Καζίνο	8	0	29	29		11	18

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2002

Από το πίνακα 8 διαπιστώνεται μεγάλη υστέρηση της Ελλάδας και ειδικότερα της Κρήτης σε ότι αφορά τις ειδικές τουριστικές υποδομές συγκριτικά με τις κύριες ανταγωνίστριες χώρες. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει την Ελλάδα στην τελευταία θέση κατάταξης σε ότι αφορά τον τουρισμό εκτός σεζόν, όπως φαίνεται και στον πίνακα 9.

Πίνακας 9: Ποσοστό τουριστικών αφίξεων κατά το 5μηνο Νοεμβρίου 1999-Μαρτίου 2000

ΧΩΡΑ	% ΑΦΙΞΕΩΝ
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	28,95
ΙΣΠΑΝΙΑ	25,84
ΤΟΥΡΚΙΑ	20,54
ΚΥΠΡΟΣ	19,12
ΕΛΛΑΔΑ	10,03

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2001

Γίνεται επομένως, άμεσα αντιληπτό ότι η έλλειψη ειδικών υποδομών είναι αυτή που έχει οδηγήσει το 88% (πηγή: Euromonitor,2004) των αφίξεων στην Ελλάδα να πραγματοποιείται κατά το διάστημα Ιουνίου-Σεπτεμβρίου ενώ, σε άλλες ανταγωνίστριες χώρες με χειρότερες κλιματολογικές συνθήκες, όπως η Πορτογαλία, να έχουν αρκετά υψηλότερα ποσοστά σε περιόδους εκτός σεζόν.

Κεφάλαιο 2

2.1 Συνοπτική απόδοση πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει η Κρήτη

Η Κρήτη είναι το νοτιότερο άκρο της Ευρώπης, στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και πέντε θαλασσών. Σημείο συνάντησης διαφορετικών λαών, χωνευτήρι πανάρχαιων και ετερόκλητων πολιτισμών των αιώνων.

Τόπος ελληνικός, μοναδικό κράμα στοιχείων από την δημιουργική αφομοίωση των πολυποίκιλων πολιτισμικών μορφών σε ένα εκπληκτικής ομορφιάς φυσικό πλαίσιο. Φυσικά και ανθρώπινα στοιχεία σε μια ανεπανάληπτη αρμονία, πλάθουν ένα ζωντανό μύθο.

Ιστορικές στιγμές διαφορετικές, κρίκος της ίδιας αδιάσπαστης αλυσίδας που συνδέει το μακρινό μυστηριακό παρελθόν με το ζωντανό παρόν. Εδώ για πρώτη φορά η Ευρώπη ακούει να την φωνάζουν με το όνομα της.

Στην Κρήτη του ονείρου, την ζεστή αγκαλιά της Ευρώπης, ο επισκέπτης ξεκινώντας μπορεί να δει τις ομορφιές της και τα αξιοθέατα της να μάθει για την ιστορία της από την εποχή του Δια και της Ευρώπης μέχρι την Ενετοκρατία και την Νεότερη Ιστορία με τους αγώνες για την ανεξαρτησία και την ένωση με την Ελλάδα.

Η προσέγγιση της Κρήτης από ψηλά με μια σειρά από φωτογραφίες δίνει στον επισκέπτη ένα μικρό δείγμα από το τι μπορεί κανείς να επισκεφθεί. Τέλος ένας μεγάλος αριθμός ξενοδοχείων και καταλυμάτων μπορεί να προσφερθεί στον επισκέπτη σε κάθε σημείο του νησιού. (Ιστοσελίδα : *cretanhome.gr*)

Συνοπτικά η Κρήτη παρουσιάζει τα παρακάτω πλεονεκτήματα ως ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός της Ελλάδος:

- Το μεγαλύτερο σε έκταση και πληθυσμό νησί της Ελλάδος.
- Η μεγαλύτερη νησιωτική ακτογραμμή της Ελλάδος. Δύο από τα μεγαλύτερα διεθνή αεροδρόμια και λιμάνια της χώρας. Πυκνό οδικό δίκτυο στο οποίο περιλαμβάνεται και ο Βόρειος Οδικός Άξονας που είναι μέρος του Διευρωπαϊκού Οδικού Δικτύου.
- Μία από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις αρχαιολογικών, ιστορικών και θρησκευτικών μνημείων. Ιδιαίτερη πολιτιστική και ιστορική παράδοση και συμβολή στην παγκόσμια ιστορία και τον πολιτισμό. Πλουσιότατη λαογραφία, λαογραφική παράδοση και ατμόσφαιρα.
- Μερικά από τα σημαντικότερα μνημεία της φύσης, όπως το Φαράγγι της Σαμαριάς. Πολύ μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και μοναδικούς αντιπροσώπους πανίδας. Εξαιρετικά

εύκρατο και ευνοϊκό για την ανάπτυξη του τουρισμού κλίμα με τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα μικροκλιματικές διαφοροποιήσεις.

- Ικανοποίηση των τουριστών από τις διακοπές στην Κρήτη. Σύμφωνα με τις αφίξεις των τουριστών στην Κρήτη ,όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε στον πίνακα 10.
- Τους χαμηλότερους δείκτες τουριστικού κορεσμού, απλούς και σύνθετους, με μεγάλη διαφορά, μέχρι και 1/7 για κάποιους δείκτες. (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λασιθίου, 2000)
- Μίγμα Εθνικοτήτων τουριστών εξισορροπημένο ως προς το μίγμα Εθνικοτήτων που επισκέπτονται την Ελλάδα.
- Δείκτη ποιότητας ξενοδοχειακής.
- Μίγμα κατηγοριών ξενοδοχείων.

Πίνακας 10

Πηγή : Περιοδικό, Χερρόνησος, 1999.

2.2. Γεωγραφική Θέση της Κρήτης

Τόπος έντονων αντιθέσεων, η Κρήτη βρίσκεται ανάμεσα στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική λειτουργώντας σαν ένα είδος φυσικής γέφυρας που ενώνει τις τρεις ηπείρους γεωγραφικά και πολιτιστικά. Είναι το πέμπτο σε μέγεθος νησί στη Μεσόγειο με έκταση 8.335 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Το σχήμα του νησιού είναι στενόμακρο με μήκος 257 χιλιόμετρα. Στο πλατύτερο σημείο του φτάνει τα 60 χιλιόμετρα, ενώ στο στενότερο, στην περιοχή της Ιεράπετρας, δεν ξεπερνά τα 12 χιλιόμετρα.

Η Κρήτη χωρίζεται στους νομούς Χανίων, Ρεθύμνου, Ηρακλείου και Λασιθίου, οι οποίοι με τη σειρά τους υποδιαιρούνται σε επαρχίες.

Η Χώρα Σφακίων, το Λουτρό και η στροφή για την Ανώπολη

Νομός Χανίων

Ο νομός Χανίων καλύπτει το δυτικό τμήμα του νησιού και έχει έκταση 2.376 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Υποδιαιρείται σε πέντε επαρχίες: Σελίνου, Κυδωνίας, Κισάμου, Αποκορώνου και Σφακίων. Οι κυριότερες πόλεις του νομού είναι τα Χανιά, η πρωτεύουσα του νομού, και το Καστέλι στην Κίσαμο. Οι κυριότερες κωμοπόλεις είναι η Παλαιόχωρα και η Κάντανος στο Σέλινο, η Χώρα Σφακίων στα Σφακιά.

Ο νομός Χανίων παρέχει τουριστικές υπηρεσίες και δραστηριότητες όλων των κατηγοριών, καλύπτοντας όλες τις προτιμήσεις. Η πόλη των Χανίων διατηρεί αναλλοίωτα όλα τα χαρακτηριστικά της εποχής της Βενετοκρατίας. Τα Λευκά Όρη, που υψώνονται πίσω από τα Χανιά και βυθίζονται στο Λιβυκό Πέλαγος στα Σφακιά, έχουν πολλά φαράγγια και χαράδρες για

τους φυσιολάτρεις ή τους ενθουσιώδεις ορειβάτες. Οι αμμώδεις παραλίες και τα πεντακάθαρα νερά στη Φαλάσαρνα, την Παλαιόχωρα και τη Γεωργιούπολη είναι ιδανικά για κολύμπι. Οι μινωικοί, ρωμαϊκοί, βυζαντινοί και τουρκοί αρχαιολογικοί χώροι είναι δελεαστικοί γι' αυτούς που ενδιαφέρονται για πολιτιστικές και ιστορικές εξερευνήσεις και πληροφορίες.

Η επαρχία Κισάμου, στο βορειοδυτικό άκρο του νομού Χανίων, απλώνεται ανάμεσα στις δύο χερσονήσους της δυτικής Κρήτης. Εκτείνεται από δυτικά μέχρι τη θάλασσα και νότια μέχρι το Ελαφονήσι. Το Καστέλι είναι η πιο σημαντική πόλη της περιοχής αυτής. Η πόλη αυτή έχει αρκετά ανεπτυγμένη τουριστική υποδομή. Στον παραλιακό δρόμο από το Καστέλι για το Ελαφονήσι οι επισκέπτες έχουν την δυνατότητα να θαυμάσουν την άγρια ομορφιά της δυτικής Κρήτης. Οι παραλίες στο Ελαφονήσι, τη Φαλάσαρνα και τη Γραμβούσα είναι από τις ωραιότερες της Κρήτης. Αρκετές βυζαντινές και βενετικές εκκλησίες, καθώς και οι αρχαίες πόλεις της Πολυρρήνιας και των Φαλάσαρνων μπορεί να προκαλέσουν το ενδιαφέρον των επισκεπτών. Οι περιοχές της Γραμβούσας και της Σπάθας είναι σχεδόν αδύνατο να προσπελαστούν με αυτοκίνητο. Μόνο οι ορειβάτες μπορούν να απολαύσουν αυτά τα μέρη.

Η επαρχία Σφακίων καλύπτει τη νοτιοανατολική περιοχή του νομού Χανίων. Τα Λευκά Όρη δεσπόζουν σ' αυτή την περιοχή, η οποία περιλαμβάνει τα οροπέδια της Κράτης, των Ασκύφου, της Νιάτου, της Ανόπολης, της Αράδενας και του Καλλικράτη. Στα Σφακιά βρίσκονται οι ψηλότερες κορυφές των Λευκών Ορέων: οι Παχνές (2.450μ.), το Κάστρο (2.218μ.) και ο Τροχάρης (2.409μ.). Το άγριο τοπίο που συνθέτουν είναι από τα πιο εντυπωσιακά της Κρήτης. Ο επισκέπτης μπορεί να απολαύσει την πανοραμική θέα ταξιδεύοντας από τα Χανιά ως τα Σφακιά. Η αξέχαστη εμπειρία θα είναι γι' αυτόν το πέρασμα του φαραγγιού της Σαμαριάς καθώς και το ταξίδι που ακολουθεί μέχρι τη Χώρα Σφακίων με караβάκι.

Υπάρχουν αρκετά αξιοθέατα στην περιοχή των Σφακίων. Οι παραλίες κοντά στο Λουτρό, την Αγία Ρουμέλη και το Φραγκοκάστελλο προσφέρουν τα κατακάθαρα νερά του Λιβυκού Πελάγους. Οι βυζαντινές εκκλησίες του Αγίου Παύλου (Αγία Ρουμέλη), του Μιχαήλ Αρχάγγελου (Αράδενα), των Αγίων Αποστόλων (Χώρα Σφακίων) και της Παναγιάς της Θυμιανής (Κομητάδες) αποτελούν δείγματα ακμαίου πολιτισμού. Οι ρεματιές και τα φαράγγια της Σαμαριάς, της Αράδενας, της Ίμπρου και του Καλλικράτη προσφέρουν θαυμάσιες ευκαιρίες για πεζοπορία. Η πεζοπορία στο βουνό προς το καταφύγιο και το Οροπέδιο της Νιάτου στα 1.500 μέτρα (πάνω από το Ασκύφου) μπορεί να φανεί ενδιαφέρουσα στον επισκέπτη. Τα Λευκά Όρη έχουν περισσότερες από 50 κορυφές που ξεπερνούν τα 2.000 μέτρα και προσφέρουν ελκυστικότερες ευκαιρίες για ορειβασία.

Η επαρχία Σελίνου βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα της Κρήτης. Βρέχεται από το Λιβυκό Πέλαγος και συνορεύει με τη νότια πλευρά των Λευκών Ορέων. Οι μεγαλύτερες πόλεις της

είναι η πρωτεύουσα Κάντανος και η Παλαιόχωρα στη νότια ακτή. Το όνομα Σέλινο προέρχεται από ένα βενετικό κάστρο, το κάστρο Σέλινο που βρίσκεται στην Παλαιόχωρα. Κοντά στην Κάντανο βρίσκονται πολλές ενδιαφέρουσες βυζαντινές εκκλησίες.

(Ιστοσελίδα: cretetournet.gr, 2000)

Νομός Ρεθύμνου

Ο νομός Ρεθύμνου είναι ένας από τους τέσσερις νομούς της Κρήτης. Βρίσκεται ανάμεσα στο νομό Ηρακλείου και το νομό Χανίων και υποδιαιρείται σε τέσσερις επαρχίες: Ρεθύμνου, Μυλοποτάμου, Αμαρίου και Αγίου Βασιλείου. Η επαρχία Ρεθύμνου βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του νομού, η επαρχία Μυλοποτάμου στην ανατολική πλευρά του και συνορεύει με το νομό Ηρακλείου, η επαρχία Αμαρίου είναι στο μέσο του νομού και συνορεύει με τις άλλες τρεις επαρχίες του και η επαρχία Αγίου Βασιλείου στα νότια βρέχεται από το Λιβυκό Πέλαγος. Οι κυριότερες πόλεις και χωριά της περιοχής είναι το Ρεθύμνο, η Αγία Γαλήνη, τα Ανώγεια και το Αμάρι.

Ο νομός Ρεθύμνου είναι ο μικρότερος νομός της Κρήτης. Οι κυριότερες πλουτοπαραγωγικές πηγές του εκτός από τον τουρισμό είναι οι ελιές, το λάδι, η κτηνοτροφία και τα οπωροφόρα δέντρα. Αποτέλεσε φέουδο για τις βενετικές οικογένειες. Καθώς τα μέλη τους μεγάλωναν, γίνονταν ιδιοκτήτες μεγάλων περιοχών του νομού.

Οι επαρχίες Ρεθύμνου και Μυλοποτάμου καλύπτουν τη βόρεια ακτή του νομού Ρεθύμνου. Οι δρόμοι είναι πολυσύχναστοι κι ασφαλοστρωμένοι αλλά στενοί και με στροφές. Οι εκδρομές σ' αυτή την περιοχή μπορούν να γίνουν κατά μήκος της γραφικής παλιάς εθνικής οδού, ταξιδεύοντας ανατολικά ή δυτικά, μεταξύ Ρεθύμνου και Χανίων και Ρεθύμνου και Ηρακλείου. Η κατασκευή της νέας εθνικής οδού απομόνωσε τα μικρά χωριά που βρίσκονται εκεί από τη δεκαετία του εβδομήντα, γεγονός που ενισχύει την ομορφιά τους. Σ' αυτά τα χωριά υπάρχουν κρυμμένοι μινωικοί ναοί, νεκροταφεία, κατοικίες και παλάτια.

Οι Βυζαντινοί έκτισαν πολλές εκκλησίες στην επαρχία Ρεθύμνου. Μερικές από τις εκκλησίες που χτίστηκαν αργότερα έχουν ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες όπως η Παναγία η Καρδιώτισσα στα Μυριοκέφαλα. Η βενετική εκκλησία στο Μοναστήρι του Αρκαδίου αποτελεί ένα από τα ωραιότερα παραδείγματα βενετικού κτίσματος εκείνης της εποχής, και ένα σύμβολο της αγάπης και της αυτοθυσίας για την ελευθερία. Σε αρκετές σπηλιές έχουν ανακαλυφθεί

αντικείμενα από τη Νεολιθική Εποχή. Οι Κρητικοί χρησιμοποίησαν ξανά αυτές τις σπηλιές κατά τη διάρκεια της κατοχής της Κρήτης από τους Τούρκους και αργότερα από τους Γερμανούς.

Ο νομός Ρεθύμνου έχει πολλά παραδοσιακά χωριά (Ανώγεια), βυζαντινές εκκλησίες και αρχαίες τοποθεσίες. Στο Οροπέδιο της Νίδας, ένα από τα πιο όμορφα και τα πιο ιστορικά οροπέδια, ψηλά στα βουνά του Ψηλορείτη βρίσκεται το σπήλαιο Ιδαίο Άντρο το οποίο εικάζεται ότι ήταν ο τόπος όπου γεννήθηκε ο Δίας ή ο τόπος όπου ανατράφηκε σύμφωνα με μια άλλη εκδοχή.

Η επαρχία Αγίου Βασιλείου είναι μία από τις τέσσερις του νομού Ρεθύμνου. Απλώνεται δυτικά του νομού Χανίων, κατά μήκος όλης της νότιας παραλίας του νομού Ρεθύμνου και φτάνει στα ανατολικά μέχρι το νομό Ηρακλείου. Η οροσειρά "Κέδρος", της οποίας η ψηλότερη κορυφή είναι σε υψόμετρο 1.777 μέτρων βρίσκεται στο ανατολικότερο σημείο της επαρχίας. Ο ευκολότερος και κοντινότερος δρόμος από το Ρέθυμνο για τη νότια Κρήτη περνάει από τον Άγιο Βασίλειο. Η περιοχή έχει φαράγγια, βυζαντινές εκκλησίες και όμορφα χωριά που έχουν μείνει ανεπηρέαστα από το τουριστικό ρεύμα της περιοχής. Από το δρόμο μπορεί κανείς να θαυμάσει την υπέροχη θέα του κόλπου του Πλακιά και της νότιας Κρήτης. *(Ιστοσελίδα: cretetournet.gr, 2000).*

Νομός Ηρακλείου

Ο νομός Ηρακλείου είναι ο μεγαλύτερος της Κρήτης, έχει το μεγαλύτερο πληθυσμό, ενώ είναι και η πλουσιότερη περιοχή της, έχοντας το μεγαλύτερο κατά κεφαλή εισόδημα. Ο νομός Ηρακλείου υποδιαιρείται σε 7 επαρχίες. Οι επαρχίες Μαλεβιζίου, Τεμένους και Πεδιάδος βρίσκονται στα βόρεια παράλια και οι επαρχίες Πυργιώτισσας, Καινουρίου, Μονοφατσίου και Βιάννου στο κέντρο και στα νότια παράλια. Οι κυριότερες πόλεις της περιοχής είναι ο Τυμπάκι, οι Μοίρες, και η Ανω Βιάννος.

Ο νομός Ηρακλείου βρίσκεται ανάμεσα σε δύο οροσειρές, την Ίδη στα δυτικά και τη Δίκτη στα ανατολικά. Οι κοιλάδες πίσω από την πόλη του Ηρακλείου παράγουν κάποια από τα ωραιότερα σταφύλια που χρησιμοποιούνται είτε ως φαγώσιμα, είτε για την παραγωγή σταφίδας. Σ' αυτές τις κοιλάδες ο Άγγλος αρχαιολόγος Άρθουρ Έβανς ανακάλυψε το μινωικό Παλάτι της Κνωσού, τα ερείπια ενός μεγάλου πολιτισμού.

Μια χαμηλή οροσειρά υψώνεται στο μέσο του νομού και κατεβαίνει στην Πεδιάδα της Μεσαράς. Η εύφορη Πεδιάδα της Μεσαράς καλλιεργείται εδώ και χιλιάδες χρόνια. Εκεί βρίσκονται σημαντικές μινωικές, ελληνικές και ρωμαϊκές αρχαιολογικές περιοχές, οι μεγαλύτερες από τις οποίες είναι η Φαιστός, η Αγία Τριάδα και η Γόρτυνα. Στα νότια υπάρχει μία άλλη χαμηλή οροσειρά, ο "Κόφινας", που χωρίζει την πεδιάδα από την ακτή. Η εντυπωσιακή κορυφή του Ψηλορείτη, 2.456 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, είναι ορατή σχεδόν από όλα τα σημεία του νομού Ηρακλείου. Είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή κατά τη διάρκεια του χειμώνα όταν είναι καλυμμένη με χιόνια.

Ο νομός Ηρακλείου έχει αρκετά αξιοθέατα. Η πιο ωραία συλλογή μινωικών ευρημάτων στον κόσμο και οι βυζαντινές εκκλησίες είναι διασκορπισμένες παντού. Υπάρχουν ακόμα βενετικά κάστρα και σιντριβάνια. Τα χωριά και τα μοναστήρια έχουν να επιδείξουν μία ιστορία αγώνων για την ανεξαρτησία που φαίνεται από τα μνημεία γι' αυτούς που πέθαναν πολεμώντας εναντίον των κατακτητών της Κρήτης.

Η ιστορική άποψη συνδυασμένη με τις οροσειρές των βουνών, τις κοιλάδες και τη θάλασσα κάνουν το Ηράκλειο μια όμορφη και ενδιαφέρουσα περιοχή. Οι παραλίες στην Αγία Πελαγία και τη Χερσόνησο στα βόρεια, τα Μάταλα και τους Καλούς Λιμένες στα νότια, προσελκύουν τους επισκέπτες με τα ζεστά και καθαρά νερά τους. Θαυμάσια εστιατόρια και ταβέρνες σ' όλο το νομό προσφέρουν τις σπεσιαλιτέ της κρητικής κουζίνας.

Το τμήμα αυτό καλύπτει τη βορειοδυτική πλευρά του νομού Ηρακλείου. Οι τρεις επαρχίες Μαλεβιζίου, Τεμένους και Πεδιάδος καλύπτουν αυτή την περιοχή που είναι η μεγαλύτερη περιοχή παραγωγής σταφυλιών στην Κρήτη. Τα κυριότερα προϊόντα είναι η σουλτανίνα, το κρασί Μαλεβίτσι και οι ποικιλίες σταφυλιών Ροζακί. Η περιοχή παράγει ελιές, ελαιόλαδο και δημητριακά. Η μεγαλύτερη πόλη είναι το Ηράκλειο.

Το ανατολικό τμήμα του νομού Ηρακλείου έχει τα μεγαλύτερα παραθαλάσσια τουριστικά θέρετρα (Λιμένας Χερσονήσου), μερικά από τα μεγαλύτερα αρχαιολογικά αξιοθέατα (Μάλια) και αρκετές σημαντικές βυζαντινές εκκλησίες.

Το νότιο τμήμα του νόμου Ηρακλείου περιλαμβάνει τις επαρχίες Πυργιώτισσας, Καινουρίου, Μονοφατσίου και Βιάννου. Το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο της περιοχής είναι η Πεδιάδα της Μεσαράς που εκτείνεται ανατολικά από το Τυμπάκι μέχρι την Άνω Βιάννο. Η πεδιάδα βρίσκεται ανάμεσα σε χαμηλές οροσειρές στα νότια και τα βόρεια. Τα κύρια προϊόντα της Μεσαράς είναι δημητριακά, ελιές και φρούτα. Καλλιεργούνται όλο το χρόνο σε θερμοκήπια από τους κατοίκους της περιοχής, ιδιαίτερα στα νότια.

Νομός Λασιθίου

Ο νομός Λασιθίου καλύπτει το ανατολικό άκρο του νησιού. Στο νομό κυριαρχεί η οροσειρά Δίκητη, η ψηλότερη κορυφή της οποίας είναι το Όρος Δίκητη που βρίσκεται σε υψόμετρο 2.148 μέτρων πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Ο νομός χωρίζεται στις επαρχίες Μιραμπέλλου, Λασιθίου, Ιεράπετρας και Σητείας. Οι κυριότερες πόλεις είναι ο Άγιος Νικόλαος, η Ιεράπετρα και η Σητεία.

Μερικοί από τους αρχαιότερους οικισμούς της Κρήτης ανακαλύφθηκαν στο νομό Λασιθίου. Σ' αυτούς συγκαταλέγονται η Βασιλική, η Μύρτος, το Παλάτι της Ζάκρου, η Πραισός, ο Μόχλος και τα Γουρνιά. Μια σημαντική αρχαία ελληνική πόλη, η Λατώ βρίσκεται κοντά στην Κριτσά. Στα θαυμάσια αρχαιολογικά μουσεία του Αγίου Νικολάου και της Σητείας εκτίθενται κάποια από τα ευρήματα τόσο αυτών των ανασκαφών όσο και άλλων.

Σύμφωνα με το μύθο, το Δικταίο Άντρο στο Οροπέδιο Λασιθίου ήταν ο τόπος γέννησης του Δία. Η περιοχή γύρω από τον Άγιο Νικόλαο δεν είναι μόνο η πιο αναπτυγμένη τουριστικά περιοχή αλλά και μια από τις πιο ενδιαφέρουσες. Η εκκλησία της Παναγίας Κεράς κοντά στην Κριτσά έχει μερικές από τις πιο καλοδιατηρημένες βυζαντινές νωπογραφίες στην Κρήτη. Ένα βενετικό κάστρο βρίσκεται στην Ελούντα. Η περιοχή της Σητείας είναι γεμάτη βυζαντινές εκκλησίες, βενετικές επαύλεις και αρχαίες μινωικές περιοχές. Το Μοναστήρι του Τοπλού διαθέτει ένα μουσείο όπου εκτίθεται η συλλογή των εικόνων του.

Η περιοχή έχει πολύ ωραίες παραλίες. Αρκετοί ορμίσκοι ανάμεσα στην Ιεράπετρα και τη Μονή Καψά προσφέρονται για κολύμβηση. Στην περιοχή του Βάι βρίσκεται ένα μοναδικό φοινικόδασος. Τα παραπάνω είναι μερικά μόνο από τα αξιοθέατα του νομού Λασιθίου. Οι επισκέπτες μπορούν ακόμα να θαυμάσουν τη φυσική ομορφιά της περιοχής. Οποιαδήποτε από τις μεγάλες πόλεις μπορεί να αποτελέσει μία καλή βάση για εξερεύνηση.

Η επαρχία Ιεράπετρας είναι μια από τις τέσσερις επαρχίες του νομού Λασιθίου. Η πρωτεύουσά της είναι η πόλη της Ιεράπετρας. Η οικονομία της περιοχής βασίζεται στον τουρισμό, το λάδι και τα τελευταία χρόνια στην παραγωγή λαχανικών που καλλιεργούνται όλο το χρόνο σε θερμοκήπια. Η επαρχία Ιεράπετρας έχει μερικά καλά παραδείγματα βυζαντινών εκκλησιών με τοιχογραφίες. Υπάρχουν δύο αξιοσημείωτα μοναστήρια, η Μονή Ξακουστής και η Μονή Φανερωμένης. Ανατολικά της Ιεράπετρας υπάρχουν μερικές θαυμάσιες παραλίες στον κόλπο του Μακρυγιαλού.

Η επαρχία Σητείας είναι η μεγαλύτερη επαρχία του νομού Λασιθίου σε έκταση και πληθυσμό. Εκεί παράγονται παραδοσιακά προϊόντα της Κρήτης όπως δημητριακά, ελαιόλαδο και υψηλής ποιότητας σουλτανίνα. Τα βουνά είναι χαμηλότερα απ' ότι σε άλλα τμήματα του

νησιού αλλά παρουσιάζουν ένα ξεχωριστό και ιδιόμορφο τοπίο. Οι παλαιότεροι μινωικοί οικισμοί είναι στο Μόγλο, στο Παλαίκαстро και στο μινωικό Παλάτι της Ζάκρου. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν το Φαράγγι των Νεκρών στη Ζάκρο και η ελληνιστική περιοχή της Ιτάνου που βρίσκεται κοντά στο Βάι. Υπάρχουν αρκετές βυζαντινές εκκλησίες στην περιοχή. Ίχνη από τη Βενετοκρατία υπάρχουν στην Ετιά και στην Χάντρα.

Η Σητεία δεν είναι τόσο τουριστική όσο άλλα μέρη της Κρήτης. Υπάρχουν υπέροχες παραλίες κοντά στο φοινικόδασος στο Βάι, κοντά στην Ίτανο και στη Ζάκρο στα ανατολικά. Η πόλη της Σητείας και μερικές περιοχές στο δρόμο νότια προς την Ιεράπετρα κοντά στο Μακρυγιαλό και την Ανάληψη έχουν επίσης ωραίες παραλίες.

Η Μονή Τοπλού έχει ένα πρώτης τάξεως μουσείο όπου εκτίθενται βυζαντινές εικόνες. Η αποκλεισμένη Μονή Καψά προσφέρει στον επισκέπτη μία εικόνα της μοναστικής ζωής. Υπάρχουν πολλά πράγματα που ο επισκέπτης μπορεί να δει και να κάνει σ' αυτή την επαρχία.

(Ιστοσελίδα : cretetournet.gr, 2000)

Όλες οι μεγάλες πόλεις της Κρήτης βρίσκονται στη βόρεια πλευρά του νησιού και βρέχονται από θάλασσα. Από δυτικά προς ανατολικά αυτές είναι: Χανιά με πληθυσμό περίπου 50.000 κατοίκους, Ρέθυμνο με πληθυσμό γύρω στις 23.000, Ηράκλειο με 115.000 κατοίκους περίπου και Άγιος Νικόλαος με 8.000 κατοίκους περίπου και η Σητεία με 7.000 κατοίκους. Ο συνολικός πληθυσμός του νησιού είναι μεγαλύτερος από 500.000, συμπεριλαμβανόμενων και όσων κατοικούν στα εκατοντάδες γραφικά χωριά του.

2.3. Αρχαιολογικός Θησαυρός – Ιστορική Αναδρομή

Πρόσφατο παρελθόν και παρόν

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Κρήτη ξεκίνησε την προσπάθεια ανασυγκρότησης, σε μια εποχή που η υπόλοιπη Ελλάδα σπαρασσόταν από Εμφύλιο Πόλεμο. Εξαιτίας αυτής της περιόδου ειρήνης και του υπέροχου κλίματος της Κρήτης, το νησί σύντομα έγινε μία από τις πιο πλούσιες περιοχές της χώρας. Τα αγροτικά προϊόντα έγιναν ο βασικός τροφодότης της οικονομίας του νησιού. Σήμερα ο τουρισμός σηματοδοτεί μια νέα εποχή οικονομικής άνθισης στο νησί. Τα τελευταία είκοσι χρόνια χτίζονται αρκετά ξενοδοχεία για να μπορέσουν να εξυπηρετήσουν το τουριστικό κύμα, καθώς το ήπιο κλίμα και η ξεχωριστή ομορφιά του νησιού προσελκύουν πολυάριθμους επισκέπτες κάθε χρόνο απ' όλη την Ευρώπη.

Ελληνορωμαϊκά Μνημεία

Το πιο σημαντικό μνημείο της Ελληνορωμαϊκής περιόδου στο νησί και ίσως το σημαντικότερο ολόκληρης της Ελληνικής αρχαιότητας είναι αναμφίβολα ο Νομικός Κώδικας της Γόρτυνας. Ο Κώδικας ο οποίος βρίσκεται ακόμα στη Γόρτυνα Καινουρίου είναι γραμμένος στην Ελληνική (Δωρική διάλεκτο) και χρονολογείται από το πρώτο μισό του πέμπτου αιώνα π.Χ., γι' αυτό αποτελεί και τον πιο αρχαίο νομικό κώδικα που γνωρίζουμε στον Ελληνικό πολιτισμό. Η πόλη της αρχαίας Γόρτυνας στη Μεσαρά, στο νότιο Ηράκλειο, υπήρχε από τη Μινωική εποχή αλλά ισχυροποιήθηκε μετά τον 7ο αιώνα π.Χ. Κατά το δεύτερο αιώνα π.Χ. νίκησε τη Φαιστό και βρισκόταν σε συνεχή πόλεμο με την Κνωσό ή τη Λύττο. Είχε δύο λιμάνια: ένα στα Μάταλα και ένα στο Λέντα. Ο νομικός κώδικας της Γόρτυνας (στο Ωδείο), ο ναός του Πύθειου Απόλλωνα και ο ναός της Αθηνάς του 7ου αιώνα π.Χ. στην Ακρόπολη της Γόρτυνας είναι ερείπια από την Ελληνιστική περίοδο.

Η Γόρτυνα έγινε η πρωτεύουσα της Κρήτης κατά τη Ρωμαϊκή εποχή (μετά το 69 π.Χ.). Πολλά Ρωμαϊκά ερείπια βρίσκονται στην περιοχή. Το Πραιτώριο ήταν το παλάτι του Ρωμαίου κυβερνήτη της Κρήτης όπου πολλές μαρμάρινες κολόνες με κιονόκρανα Ιονικού και Κορινθιακού ρυθμού υπάρχουν ακόμα και σήμερα.

Η πόλη Λατώ, κοντά στο χωριό Κριτσά, Λασιθίου είναι πιθανότατα η πληρέστερα ανεσκαμμένη Ελληνική πόλη στην Κρήτη. Ιδρύθηκε κατά τον 7ο αιώνα π.Χ. και καταστράφηκε περίπου το 200 π.Χ. Το λιμάνι της ήταν ο σημερινός Άγιος Νικόλαος. Η Λατώ είναι τοποθετημένη στην κορυφή ενός λόφου με καταπληκτική θέα της περιοχής γύρω από τον Άγιο

Νικόλαο και τον κόλπο Μιραμπέλλου. Το θέατρο, η αγορά, το πρυτανείο, ένας ναός και ένας βωμός είναι μεταξύ των πιο σημαντικών ευρημάτων.

Ο αρχαιολογικός χώρος Άπτερα στην Κυδωνία, βρίσκεται κοντά στα Χανιά, στην κορυφή ενός λόφου, με θαυμάσια θέα στον κόλπο της Σούδας από τα βόρεια και στα Λευκά Όρη από τα νότια. Τα Άπτερα ήταν μία σημαντική πόλη κράτος κατά τον 7ο αιώνα π.Χ. Τα εντυπωσιακά τείχη της πόλης και ο ναός του 2ου αιώνα π.Χ. είναι ακόμα και σήμερα ορατά. Τα Άπτερα ήταν επίσης μία πολύ σημαντική Ρωμαϊκή τοποθεσία με λίγα ερείπια της τεράστιας περίπλοκης Ρωμαϊκής δεξαμενής καθώς επίσης και ενός θεάτρου και άλλων εκτενέστερων ερειπίων.

Η τοποθεσία Ελεύθερνα κατοικούνταν από τη Μινωική εποχή. Έγινε μία από τις πιο σημαντικές Ελληνικές πόλεις από τον 10ο αιώνα π.Χ.. Μία αρχαία Ελληνιστική γέφυρα υπάρχει ακόμα στην τοποθεσία, αν και είναι δύσκολο να την προσεγγίσει κάποιος. Τα ογκώδη τείχη της πόλης έχουν ανακαλυφτεί, όπως επίσης και ένα ιερό από την Ελληνιστική περίοδο. Η Ελεύθερνα ήταν μια σημαντική πόλη και κατά τη Ρωμαϊκή εποχή. Τεράστια τείχη από την Ακρόπολη της είναι ακόμα ορατά.

Η αρχαία πόλη Λισσός βρίσκεται κοντά στη Σούγια, Σελίνου και ήταν μία σημαντική θρησκευτική τοποθεσία για την υπόλοιπη Κρήτη, ανάλογη με τους Δελφούς. Τα υπολείμματα από το μικρό Ελληνικό ναό του 4ου ή 3ου αιώνα π.Χ. με ένα ενδιαφέρον γεωμετρικό σχέδιο, ένα πολύχρωμο μωσαϊκό πάτωμα και μερικά αγάλματα έχουν ανασκαφεί από αυτήν την περίοδο. Η θέση χρησιμοποιούταν και στα Ρωμαϊκά χρόνια επίσης, από όπου έχει ανακαλυφτεί και ένα εκτενές νεκροταφείο.

Υπάρχουν πολλές ακόμα Ελληνικές και Ρωμαϊκές αρχαιολογικές περιοχές στο νησί αλλά μόνο μικρές ανασκαφές έχουν γίνει σ' αυτές μέχρι τώρα. Στην Ελληνική τοποθεσία της αρχαίας Ριζηνίας σε ένα λόφο κοντά στον Πρινιά, Μαλεβιζίου φαίνονται απομεινάρια της Ελληνιστικής εποχής και υπάρχει θαυμάσια θέα από τις χαμηλότερες περιοχές του Ηρακλείου ως ψηλά στα Λασιθιώτικα βουνά. Η τοποθεσία Λυτός, πάνω σ' ένα λόφο στον Ξιδά Πεδιάδος έχει μερικά ανεσκαμμένα κατάλοιπα Ελληνικής πόλης και προσφέρει θέα προς τα βουνά του Λασιθίου. Στις Βρύσες στον Αποκόρωνα υπάρχει μια Ελληνορωμαϊκή γέφυρα. Ρωμαϊκά ερείπια βρίσκονται στην Πολυρρήνια στην δυτική Κρήτη ενώ στον Λιμήν Χερσονήσου υπάρχουν ερείπια του λιμανιού και μία κρήνη Ρωμαϊκής εποχής διακοσμημένη με ψηφιδωτά.

Φρούρια

❖ *Το Βενετικό Φρούριο του Ηρακλείου*

Η οικοδόμηση των τειχών του La Rocca al Mare με δύο πατώματα και 26 διαμερίσματα τα οποία χρησιμοποιούνταν τόσο ως καταλύματα όσο και ως αποθήκες. Για τις ανάγκες της συνεχούς υδροδότησης της πόλης, ο Βενετός Διοικητής, Francesco Morosini, είχε κατασκευάσει ένα αγωγό 15 χιλιομέτρων που έφτανε από το βουνό Γιούκτας ως το Ηράκλειο.

Το καλοκαίρι του 1645 οι Τούρκοι εισέβαλαν στην Κρήτη και το 1648 επιτέθηκαν στο φρούριο του Ηρακλείου. Η πολιορκία συνεχίστηκε για τα επόμενα 21 χρόνια, ήταν μια από τις πιο μακροχρόνιες στην ιστορία και υπολογίζεται ότι 30.000 χριστιανοί και 100.000 Τούρκοι σκοτώθηκαν κατά τη διάρκειά της. Τα τείχη του Ηρακλείου είναι ακόμα εντυπωσιακά και φαίνονται σε διάφορα σημεία μέσα στην πόλη και σήμερα.

❖ *Τα Τείχη των Χανίων*

Τα τελευταία Βενετικά Καστέλι, όπου υπήρχε ένας μεγάλος αριθμός Βενετικών παλατιών. Τα Χανιά είχαν πάντοτε επάρκεια νερού για τους κατοίκους τους. Το 1645, μετά από δύο μήνες Τουρκικής πολιορκίας και ηρωικών μαχών, τα τείχη κοντά στο οχυρό Σιάβο (Shiavo, νοτιοδυτικό οχυρό) έπεσαν και η πόλη κυριεύτηκε. Σήμερα τα Βενετικά τείχη είναι ορατά σε πολλά σημεία γύρω από την πόλη.

❖ *Τα Τείχη του Ρεθύμνου*

Τα Βενετικά τείχη του Φορτέτσα, ένα ισχυρό φρούριο πάνω στο λόφο. Η πόλη κυριεύτηκε από τους Τούρκους το Νοέμβριο του 1646. Σήμερα η Φορτέτσα είναι καλοδιατηρημένη, όμως οι οχυρώσεις γύρω από την πόλη έχουν σχεδόν εξαφανιστεί.

❖ *Βενετικά και Βυζαντινά Φρούρια στο Νησί*

Ένα από τα πιο εντυπωσιακά Βενετικά κάστρα και μια τοποθεσία που μάλλον χρησιμοποιήθηκε ως φρούριο πειρατών είναι το κάστρο στο μικρό νησί της Ήμερης Γραμβούσας, στην Κίσαμο. Το φρούριο είναι χτισμένο στην κορυφή ενός βραχώδους ακρωτηρίου του οποίου οι τοίχοι βγαίνουν κατευθείαν από τη θάλασσα και έχει θαυμάσια θέα.

Ανάμεσα στο νησί και τη χερσόνησο υπάρχει ένα αγκυροβόλιο, για την περίπτωση που στην περιοχή πνέουν ισχυροί άνεμοι.

Το πολύ καλά διατηρημένο φρούριο του Φραγκοκάστελλου, βρίσκεται κοντά στα Σφακιά, στη νότια Κρήτη δίπλα στη θάλασσα με τα Λευκά Όρη να υψώνονται αγέρωχα πίσω του. Το φρούριο είναι συνδεδεμένο με την Κρητική επανάσταση της Χρυσομαλούς εναντίον των Βενετών και με τις ηρωικές μάχες των Ελλήνων κατά των Τούρκων, το 1828.

Υπάρχουν και πολλά άλλα κάστρα στην Κρήτη, όπως της Ιεράπετρας, της Σητείας, της Σπιναλόγκας και του νησιού της Σούδας.

Σε κάποιες περιπτώσεις ένα Βυζαντινό κάστρο χρησιμοποιήθηκε και από του Βενετούς. Τα υπολείμματα των οχυρώσεων του Προφήτη Ηλία στο Ηράκλειο (Κανλί, Καστέλι) και της Πολυρηνίας, της Κισσάμου είναι Βυζαντινά με Βενετικές προσθήκες. Κοντά στην Πολυρηνία βρίσκονται επίσης και τα ερείπια ενός τεράστιου Ελληνιστικού τοίχου δίπλα σε μια Βυζαντινή εκκλησία με αρχαίες Ελληνικές επιγραφές στις πέτρες του. Το φρούριο στα Κυριακοσέλια Αποκορώνου ήταν επίσης Βυζαντινό και κληροδοτήθηκε στους Βενετούς.

Οι Τούρκοι χρησιμοποίησαν κι αυτοί τα Βενετικά φρούρια και κατασκεύασαν και νέα, συνήθως μικρότερου μεγέθους, με διαταγή της κεντρικής διοίκησης, κατά μήκος του νησιού για να αυτοπροστατευτούν από τους Κρητικούς. Τα κάστρα στα Άπτερα, στην Αγία Ρουμέλη και στην περιοχή Κουλέδες στο οροπέδιο Ασκύφου αποτελούν τέτοια παραδείγματα.

❖ *Βενετικές Κατασκευές*

Η Βενετική Λότζια στο Ηράκλειο

Υπάρχουν πολλά ερείπια πανέμορφων Βενετικών κτιρίων σ' ολόκληρη την Κρήτη. Ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτης αρχιτεκτονικής είναι των Χανίων, του Ρεθύμνου και του Ηρακλείου, τα οποία καθιστούν εμφανή τη Βενετική καταγωγή τους. Η παλιά πόλη των Χανίων διατηρεί αναλλοίωτη την ατμόσφαιρα της Βενετικής πόλης του παρελθόντος και τα κτίρια προστατεύονται με το νόμο ως ιστορικά διατηρητέα.

❖ *Βενετικά Ναυπηγεία*

Στο Ηράκλειο υπάρχουν ερείπια των Βυζαντινών ναυπηγείων στο λιμάνι του. Αυτά που βρίσκονται στα Χανιά είναι πολύ εντυπωσιακά, καλύτερα διατηρημένα και διαμορφώνουν το δικό τους κομμάτι στο γραφικότατο Βενετικό λιμάνι των Χανίων. Τα ναυπηγεία (αρσενάλια) χρησιμοποιήθηκαν για την επισκευή πλοίων και το κάθε ένα από αυτά χωρούσε ένα πλοίο.

❖ *Σιντριβάνια*

Τα Βενετικά σιντριβάνια είναι όμορφα απομεινάρια της παρουσίας των Ιταλών στην Κρήτη. Το σιντριβάνι του Μοροζίνι στην πόλη του Ηρακλείου χρησιμοποιήθηκε για να μεταφέρει πόσιμο νερό στους πολίτες του Ηρακλείου (μέσω ενός αγωγού 15 χιλ. από το Βουνό Γιούκτας). Σήμερα στο χαμηλότερο μέρος του σιντριβανιού υπάρχει μεγάλος αριθμός δειγμάτων εξάισης γλυπτικής όπως και τέσσερα λιοντάρια στο κέντρο της κεντρικής κολόνας όπου είχε τοποθετηθεί ένα άγαλμα του Ποσειδώνα.

Το σιντριβάνι Ριμόντι στο Ρέθυμνο είναι ένα ακόμα πολύ ενδιαφέρον παράδειγμα Βενετικού σιντριβανιού. Έχει τρία τμήματα απ' όπου τρέχει το νερό μέσα από γλυπτά που παριστάνουν κεφάλια. Τέσσερις κολόνες με κορινθιακά κιονόκρανα συμπληρώνουν το έργο τέχνης.

Το Βενετικό σιντριβάνι έξω από το μοναστήρι Βροντήσι Μονοφατσίου είναι κι αυτό ιδιαίτερα ελκυστικό. Είναι στολισμένο με πολλά γλυπτά και το νερό ξεπηδά από τέσσερα μαρμάρινα γλυπτά ανθρώπινα κεφάλια, που δίνουν την εικόνα ενός δυνατού ανέμου, που φυσάει.

Άλλα Βενετικά σιντριβάνια πολύ ενδιαφέροντα στο Ηράκλειο είναι το σιντριβάνι Μπέμπο με αρκετά δείγματα χαρακτηριστικής σε μάρμαρο και ένα ακέφαλο Ρωμαϊκό άγαλμα καθώς επίσης και το σιντριβάνι Sagrendo με ένα άγαλμα για το οποίο ο Gerola πιστεύει ότι είναι η Κρήτη, η μητέρα της Πασιφάη, και ακόμα το σιντριβάνι (το στόμιο με το κεφάλι λιονταριού έχει κλαπεί) στο Μοναστήρι Γοργολαϊνής στο Μαλεβίτσι.

Το σιντριβάνι του Ιδομενέα και η βρύση Κούβες, στην πόλη του Ηρακλείου είναι πολύ καλά παραδείγματα Τουρκικών σιντριβανιών.

❖ *Τζαμιά και Μιναρέδες*

Το Τζαμί Νερατζέ στο Ρέθυμνο

Ένας μεγάλος αριθμός εντυπωσιακών Τουρκικών Τζαμιών σώζεται ακόμα στην πόλη του Ρεθύμνου. Το τζαμί Ιμπραήμ Χαν (Βενετικός καθεδρικός ναός που τροποποιήθηκε από τους Τούρκους) είναι επίσης αξιοσημείωτο.

Το τζαμί των Γενίτσαρων βρίσκεται στο λιμάνι των Χανίων και κατασκευάστηκε το 1645 όταν οι Τούρκοι κατέλαβαν την πόλη.

Υπάρχουν επίσης αρκετοί αξιοπρόσεκτοι μιναρέδες στο νησί.

2. 3. 1. Πολιτισμική Παράδοση

Λόγω της γεωγραφικής θέσης του νησιού τους και της πολυτάραχης ιστορίας του, οι Κρητικοί δέχτηκαν από την αρχαιότητα πολλές επιρροές, που και σήμερα εξακολουθούν να δέχονται με τη μορφή του τουριστικού ρεύματος που κατακλύζει τον τόπο τους τα τελευταία χρόνια. Ο ιδιόμορφος όμως χαρακτήρας τους δεν άλλαξε. Έκλεισαν πεισματικά βαθιά μέσα στην ψυχή τους ένα πάθος για ανεξαρτησία και ελευθερία και μια τρυφερή αγάπη για την πατρίδα που ξεπήδησε από τους σκληρούς αγώνες τους κατά των διαφόρων κατακτητών που διαδέχονταν ο ένας τον

άλλο. Είναι κοινωνικοί και εγκάρδιοι, φιλόξενοι και φιλικοί με τους ξένους, αισιόδοξοι και ανοιχτόκαρδοι. Στην καθημερινή ζωή τους είναι αυθόρμητοι και παρ' όλες τις ξένες επιδράσεις και τα πρότυπα, διατηρούν τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα τους, ιδιαίτερα στα χωριά και τις κωμοπόλεις, όπου ακόμη και σήμερα συναντάμε άνδρες με τη χαρακτηριστική, τοπική βράκα, το κεφαλομάντιλο και τις ψηλές μπότες (στιβάνια). Αγαπούν τη διασκέδαση, το χορό και το τραγούδι. Χαίρονται τις γιορτές και τα πανηγύρια, τους γάμους και τα γλέντια που στα περισσότερα χωριά αναβιώνουν με το παλιό τους κέφι. Χορεύουν τους λεβέντικους τοπικούς χορούς (πεντοζάλης, χανιώτης, σούστα, όρτσες κ.ά.) και τραγουδούν τις όμορφες μαντινάδες με τους εύλωτους, γεμάτους νόημα στίχους. Οι χαρακτηριστικοί ήχοι της πατροπαράδοτης κρητικής λύρας συνοδεύει συνήθως τα τραγούδια τους.

Ο αστικός πληθυσμός ασχολείται με το εμπόριο, τη βιοτεχνία, την αναπτυσσόμενη βιομηχανία και τον τουρισμό, που την τελευταία δεκαετία διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη του νησιού. Σ' αυτό συντέλεσαν αρκετοί παράγοντες, μεταξύ των οποίων τα πλούσια αρχαιολογικά ενδιαφέροντα, το καλό κλίμα, οι ωραίες παραλίες, οι καθαρές θάλασσες, οι φιλόξενοι κάτοικοι και η ποικιλία του φυσικού περιβάλλοντος.

Συγχρόνως όμως έγιναν αξιόλογα έργα υποδομής, χτίστηκαν μεγάλες μονάδες υψηλών προδιαγραφών και γενικά δόθηκε ώθηση στον τομέα αυτό, έτσι ώστε η Κρήτη σήμερα να είναι ένας σημαντικότερος τουριστικός προορισμός με διεθνή απήχηση.

Αρκετοί κάτοικοι στην ύπαιθρο ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, ενώ στα παραθαλάσσια ασχολούνται με την αλιεία. Ιδιαίτερη έμφαση έχει δοθεί στο να γίνονται οι εργασίες με σύγχρονες μεθόδους και μηχανήματα ώστε να υπάρχει η μεγαλύτερη δυνατή απόδοση. Η επεξεργασία των αγροτοκτηνοτροφικών προϊόντων και η τυποποίηση τους απασχολεί σημαντικό αριθμό εργαζομένων.

Δεν λείπουν όμως και οι παραδοσιακές ασχολίες που ασκούνται παράλληλα με κάποιο επάγγελμα. Υπάρχουν ακόμα γυναίκες που έχουν στα σπίτια τους αργαλειούς και υφαίνουν τα ζωηρόχρωμα υφαντά, κι άλλες που κεντούν τα όμορφα κρητικά κεντήματα. Η πανάρχαια τέχνη του πηλού εξακολουθεί να παράγει αξιόλογα χειροτεχνήματα, μια και οι σημερινοί ντόπιοι τεχνίτες δουλεύουν το εύπλαστο υλικό τους το ίδιο επάξια με τους Μινωίτες. Ο τρύγος το Σεπτέμβρη είναι μια ανοιχτή, υπαίθρια γιορτή για τους τρυγητές. Ακολουθεί το πάτημα των σταφυλιών και όλες οι απαραίτητες διαδικασίες μέχρι να μετατραπεί ο μούστος σε γλυκόπιστο κρασί.

Μερικοί Κρητικοί φτιάχνουν ακόμη τη δική τους ρακή ή τσικουδιά, που πίνεται "μονορούφι" από μικρά ποτηράκια - τα ρακοπότηρα-. Ζεσταίνει και θεραπεύει τα πάντα... Είναι φτιαγμένη από

μούρα (μυρνορακή) ή από σταφύλια και χρησιμοποιείται και σαν οινόπνευμα στη λαϊκή θεραπευτική.

Οι γυναίκες στα χωριά "πήζουν" τις μυζήθρες και τον ευωδιαστό ανθότυρο και φτιάχνουν πολλές νόστιμες πίτες.

Γενικά η ζωή στην Κρήτη του σήμερα, παρά τους γοργούς ρυθμούς που επέβαλε η ανάπτυξη και η βιομηχανοποίηση, εξακολουθεί - ιδιαίτερα έξω από τα μεγάλα αστικά κέντρα - να διατηρεί την ανθρωπιά της και τη γαλήνη των παλιών, καλών καιρών.

Παράλληλα, οι πόλεις σφύζουν από ζωή, η ύπαιθρος ευημερεί, οι τέχνες, τα γράμματα και οι επιστήμες ανθούν, το πολιτιστικό επίπεδο ανυψώνεται. Σ' αυτό συντέλεσε σημαντικά η ίδρυση του Πανεπιστημίου και του Πολυτεχνείου της Κρήτης, που παραρτήματα τους λειτουργούν στο Ηράκλειο, το Ρέθυμνο και τα Χανιά και του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Κρήτης, που λειτουργεί στο Ηράκλειο, με παραρτήματα στο Ρέθυμνο, τα Χανιά, τον Άγιο Νικόλαο, την Ιεράπετρα και τη Σητεία.

Η πολιτιστική δραστηριότητα είναι έντονη στο νησί. Διοργανώνονται εκθέσεις, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές εκδηλώσεις, σεμινάρια και συνέδρια με μεγάλη απήχηση και συμμετοχή του κόσμου.

Έτσι η κρητική κουλτούρα αναζωπυρώνεται κι ίσως σήμερα να μην έχει να επιδείξει έναν Θεοτοκόπουλο, έναν Καζαντζάκη ή έναν Ελευθέριο Βενιζέλο -γιγάντιες μορφές της καλλιτεχνικής, πνευματικής και πολιτικής ιστορίας του τόπου -, αλλά, πιστεύουμε ότι το έδαφος είναι πρόσφορο κι ευνοεί τη δημιουργία σ' όλους τους τομείς.

Οι ορίζοντες είναι ανοιχτοί για ένα μέλλον εξίσου δημιουργικό με το παρελθόν.

Λαϊκός Πολιτισμός και Παράδοση

Ο πλούσιος λαϊκός πολιτισμός της Κρήτης που κληρονομήθηκε και επιβίωσε στις μέρες μας ή - σε ορισμένες εκδηλώσεις του - μέχρι τον προηγούμενο αιώνα, χαρακτηρίζεται από μια πιστή και έντονη προσκόλληση στα αρχαία ελληνικά και βυζαντινά πρότυπα και αποτελεί εμφανώς τη φυσιολογική συνέχεια εκείνων μέσα στο χρόνο. Όμως, όπως ήταν φυσικό, έχει δεχθεί και την επίδραση των λαών που έζησαν για πολλά χρόνια στο νησί.

Έτσι, έχουμε βυζαντινές εκκλησίες δίπλα σε βενετσιάνικα μέγαρα που συνυπάρχουν με τούρκικα κτίσματα.

Παράλληλα, εκπλήσσει η ομοιότητα εργαλείων και σκευών οικιακής χρήσης, που χρησιμοποιούνταν μέχρι πριν λίγα χρόνια στα χωριά, με ανάλογα αντικείμενα μινωικής εποχής που ήρθαν στο φως με τις ανασκαφές.

Επίσης, συγκεκριμένες εκδηλώσεις της ανθρώπινης ζωής θυμίζουν αντίστοιχες πολλούς αιώνες πίσω. Για παράδειγμα, οι νεκροί θρηνοούνται ακόμα στα κρητικά χωριά όπως και την εποχή του Ομήρου.

Ο πολιτισμός και οι παραδόσεις του κρητικού λαού πηγάζουν από την αρχαία Ελλάδα και φθάνουν μέχρι τους νεότερους χρόνους διασταυρούμενα καθοδόν με ξένα στοιχεία, που αναπτύσσονται στον ίδιο χώρο και προσαρμόζονται στην τοπική πραγματικότητα.

Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική

Αξιοπρόσεχτο χαρακτηριστικό της οίκησης στο νησί είναι η θέση των τριών βασικών πόλεων (Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο) στα βόρεια παράλια - για να ελέγχουν το Αιγαίο - και σε τοποθεσίες που ήταν κατοικημένες από την αρχαιότητα, έτσι ώστε η αλυσίδα της οικιστικής εξέλιξης να είναι αρραγής.

Εκτός από τις μεγάλες πόλεις το νησί έχει πολλά χωριά και οικισμούς (μόνιμους και εποχιακούς - μετόχια). Στην πλειοψηφία τους τα χωριά και οι οικισμοί είναι ορεινοί ή ημιορεινοί (μέχρι 800 μέτρα υψόμετρο και ακόμα υψηλότερο για τα μετόχια).

Τα σπίτια στους ορεινούς οικισμούς είναι διατεταγμένα αμφιθεατρικά στις πλαγιές ή τις κορυφές λόφων και, κατ' αυτό τον τρόπο, δημιουργείται ένα φυσικό οχυρό για προφύλαξη από τις πειρατικές επιδρομές. Η αμφιθεατρική διάταξη ακολουθεί το σχήμα του λόφου και αναπτύσσεται με κέντρο την εκκλησία, την πλατεία και το καφενείο. Η δόμηση είναι τις περισσότερες φορές πυκνή και συνεχής - όπως γενικά στους οχυρούς οικισμούς, όπου κύριο μέλημα είναι η προστασία από τους πειρατές -και αλλού αραιή και ελεύθερη. Οι οικισμοί - αρμονικά δεμένοι με το περιβάλλον - λόγω της θέσης τους πάνω στο ύψωμα είναι χωρισμένοι σε τρεις γειτονίες: Πανωχώρι, Μεσοχώρια και Κατωχώρι.

Οι παραθαλάσσιοι οικισμοί ήταν ελάχιστοι μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα, λόγω της μάστιγας των πειρατικών επιδρομών που ανάγκαζε τους κατοίκους να συγκεντρώνονται στις μεγάλες οχυρωμένες πόλεις ή στο εσωτερικό του νησιού, σε όσο το δυνατόν πιο απρόσιτους και οχυρούς από τη φύση τους τόπους. Μετά το τέλος του 19ου αιώνα πραγματοποιήθηκε ο εποικισμός παλιών

ερημωμένων βενετσιάνικων παραλιακών θέσεων - Άγιος Νικόλαος (Castle Mirambello), Σητεία, Παλαιοχώρα (Selino), Πάνορμο (Castle Milopotamo).

Οι περισσότεροι παραθαλάσσιοι οικισμοί δημιουργήθηκαν τα τελευταία χρόνια με την ανάπτυξη του τουρισμού. Τα κτίσματα μέσα σ' αυτούς τους μοντέρνους οικισμούς είναι δημιουργήματα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής αντίληψης που προσπαθεί να συνδυάσει την άνεση με την παράδοση και να τα εναρμονίσει με το φυσικό περιβάλλον. Σ' ένα βαθμό ο στόχος αυτός έχει επιτευχθεί, χωρίς, δυστυχώς, να λείπουν ορισμένες κακοτεχνίες και αυθαίρετες επεμβάσεις στο χώρο.

Οι Βενετοί και οι Τούρκοι κατακτητές έβαλαν τη σφραγίδα της επιρροής τους στην αρχιτεκτονική του νησιού. Από το 15ο αιώνα έως τον 17ο, που είναι εποχή ειρήνης και ευημερίας για την Κρήτη κατασκευάζονται τα σημαντικότερα κτίσματα της κρητικής αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής, μιας αρχιτεκτονικής επηρεασμένης από τη δυτική αναγεννησιακή τεχνοτροπία, αλλά προσαρμοσμένης στις ανάγκες της κρητικής κοινωνίας και τις τοπικές συνθήκες.

Η "Γαληνότατη Δημοκρατία της Βενετίας" από τα πρώτα χρόνια της κατάκτησης της Κρήτης αισθάνεται την ανάγκη αρχικά να οχυρώσει και να διασφαλίσει την πολυτιμότερη κτήση της από τους διάφορους επιδρομείς και κατόπιν να την κοσμήσει με μεγαλόπρεπα δημόσια κτίρια και πολυτελείς κατοικίες αξιωματούχων, μεταφέροντας κατ' αυτό τον τρόπο, το γόητρο και την αίγλη της στο κατακτημένο νησί. Για τους σκοπούς αυτούς μετακαλεί έμπειρους Ιταλούς μηχανικούς - γνωστότερος είναι ο Michele Sanmicheli- που αναλαμβάνουν τη σχεδίαση και την εκτέλεση των έργων: οχύρωση της Κάντιας - που τα τείχη της κτίζονταν για 100 ολόκληρα χρόνια -, οχύρωση του Ρεθύμνου, Φορτέτσα Ρεθύμνου, οχύρωση Χανίων.

Εκτός από την πρωταρχική θωράκιση των βασικών λιμανιών, η άμυνα του νησιού ενισχύεται με μια σειρά φρουριών (Castelli) που χτίζονται σε τοποθεσίες στρατηγικής σημασίας (Καστέλια Γραμβούσας, Σπιναλόγκας, Φραγκοκάστελλου).

Αξιόλογο δείγμα της αναγεννησιακής κρητικής αρχιτεκτονικής είναι οι πύργοι των Βενετών φεουδαρχών, που βρίσκονται σκορπισμένοι στην κρητική ύπαιθρο, απ' όπου οι ιδιοκτήτες τους έλεγχαν το φέουδο και τους κολίγους τους.

Αν τα οχυρωματικά έργα, τα καστέλια και οι βενετσιάνικοι πύργοι είναι δείγματα δύναμης και εξουσίας, τα παλάτια, οι κρήνες, οι λότηζες, τα ρολόγια, οι πλατείες, τα μνημεία στο Ηράκλειο, το Ρέθυμνο και τα Χανιά είναι δείγματα μεγαλοπρέπειας και αρχοντιάς. Η αναγεννησιακή αρχιτεκτονική επηρέασε την αρχιτεκτονική των κατοικιών, των εκκλησιών και των μοναστηριών (Μονή Αρκαδίου, Μονή Αγίας Τριάδας στο Ακρωτήρι).

Στο Ρέθυμνο και τα Χανιά διατηρούνται βενετσιάνικες γειτονιές με αστικά σπίτια, από τα λιγοστά δείγματα που σώζονται στον ελλαδικό χώρο.

Επίσης, στην ύπαιθρο συναντάμε αρκετές κατοικίες - πύργους, βίλες και αγροτικά βενετσιάνικα σπίτια. Τέλος, οι παλιές πέτρινες λαξεμένες πύλες, τα λιοτρίβια, τα αγροτικά σπίτια με δώμα ή με στέγη διατηρούνται σε αρκετά κρητικά χωριά.

Το αστικό σπίτι αποτελείται από κατώγι (ισόγειο), μετζάο (μεσοπάτωμα) και ανώγι (όροφο). Έχει συνήθως εσωτερική αυλή και αναπτύσσεται σε σχήμα Γ ή Π γύρω της. Η είσοδος του είναι σκεπαστή και πάνω της βρίσκεται ο όροφος. Στο κατώγι υπήρχαν οι αποθήκες και οι βοηθητικοί χώροι. Το μετζάο το χρησιμοποιούσε ο ιδιοκτήτης σαν επαγγελματική στέγη, ενώ το ανώγι ήταν η κυρίως κατοικία της αστικής οικογένειας. Περιελάμβανε τη σάλα, τα υπνοδωμάτια (κάμερες) και τους βοηθητικούς χώρους. Χαρακτηριστικά των σπιτιών αυτών είναι οι "πορτέλες" (κεντρικές πόρτες) και τα παράθυρα με τα λαξευτά πέτρινα πλαίσια που φέρουν επιγραφές ή διακόσμηση. Επίσης οι πέτρινες σκαλιστές κουτσουνάρες (υδρορρόες για να φεύγουν τα νερά από την επίπεδη ταράτσα του δωματός), η πέτρινη σκάλα κ.ά. Οι Πύργοι των Βενετών φεουδαρχών είναι, δείγματα φρουριακής αρχιτεκτονικής με τετράγωνο σχήμα, παχείς πέτρινους τοίχους, αρκετό ύψος, με ισόγειο και δύο ορόφους. Έχουν μικρά και λιγοστά ανοίγματα και πέτρινη εξωτερική σκάλα.

Το λαϊκό αγροτικό κρητικό σπίτι είναι απλό, κυβικό, με λίγα ανοίγματα. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του - πέτρα, ξύλο, χώμα -είναι ελάχιστα επεξεργασμένα και του δίνουν ένα αυστηρό και λιτό χαρακτήρα, αλλά και μια μορφή προσωρινότητας. Προσαρμοσμένο τέλεια στο περιβάλλον, γίνεται ένα μ' αυτό, αφού το γκρίζο της πέτρας του και της πλαγιάς πάνω στην οποία είναι χτισμένο ταυτίζονται. Αργότερα άρχισαν να ασβεστώ-νουν τα σπίτια τους οι Κρητικοί, αλλά και να τα βάφουν στο χρώμα της ώχρας, το γαλάζιο ή το ροζ, κυρίως στους οικισμούς που επικρατούν νεοκλασικά στοιχεία.

Στην πιο απλή μορφή του είναι μονόχωρο με δώμα και συγκεντρώνει όλες τις λειτουργίες. Έχει γωνιακό τζάκι που χρησιμεύει για μαγείρεμα και θέρμανση. Συχνά υπάρχει ένα πατάρι για τον ύπνο, ο σοφάς, και ο χώρος κάτω απ' αυτόν χρησιμοποιείται σαν αποθήκη. Το δώμα κατασκευάζεται με επιμήκη ξύλα και όταν χρειάζεται να αυξηθεί το πλάτος ή το μήκος του σπιτιού προστίθεται ένα ξύλινο μεσοδόκι για να στηρίζει το δώμα.

Σε μεταγενέστερες μορφές το ξύλινο μεσοδόκι αντικαθίσταται από ένα πέτρινο ημικυκλικό τόξο, την καμάρα. Έτσι δημιουργείται το κρητικό καμαρόσπιτο που το συναντάμε σ' ολόκληρη την Κρήτη.

Η καμάρα χωρίζει το σπίτι σε δύο μέρη. Καθώς το καμαρόσπιτο εξελίσσεται, προστίθεται άλλη μια καμάρα κατά μήκος ή πλάτος και δημιουργείται το δικάμαρο σπίτι. Στην πιο προηγμένη του μορφή προστίθενται κι άλλα κτίσματα σε σχήμα Γ και σε τελική μορφή καταλήγει να γίνει διάωροφο. Ο τύπος αυτός συναντάται κυρίως στη Χώρα Σφακιών και στα παραθαλάσσια χωριά της ίδιας επαρχίας. Τα κτίσματα είναι περισσότερο προσεγμένα με ξύλινα

χωρίσματα στον όροφο, μεγαλύτερα κουφώματα βαμμένα σε έντονα χρώματα, σοβαντισμένα και ασβεστωμένα.

Στο δυτικό κυρίως τμήμα του νησιού τα σπίτια έχουν κεραμοσκεπές, είναι συνήθως διώροφα, με εσωτερική, ξύλινη σκάλα που στον όροφο - τον οντά, όπου βρίσκονται τα υπνοδωμάτια - κλείνει με καταπακτή.

Η αυλή - όταν υπάρχει - περιστοιχίζεται από ψηλούς μαντρότοιχους και κλείνεται με χαρακτηριστική τοξωτή εξώθυρα.

Τα ανοίγματα είναι μεγάλα και περιβάλλονται από πελεκημένα πέτρινα πλαίσια που στο πάνω μέρος έχουν πέτρινα γείσα για να προφυλάσσονται από τη βροχή. Όλα αυτά τα στοιχεία, καθώς επίσης και οι πωρόλιθοι που ενισχύουν τις γωνιές των κτιρίων και τα τοξωτά υπέρθυρα υποδηλώνουν μια έντονη βενετσιάνικη επίδραση πάνω στη λαϊκή αρχιτεκτονική του τόπου.

Την εποχή της τουρκοκρατίας το αστικό σπίτι στις πόλεις Ηράκλειο, Ρέθυμνο, Χανιά και Σητεία πλουτίζεται μ' ένα νέο στοιχείο: ένα κλειστό, ξύλινο εξώστη στον όροφο, "το σαχισί" που είναι συνήθως προσθήκη σε παλιότερα βενετσιάνικα κτίρια. *(Ιστοσελίδα: 4crete.gr)*

Στα δημιουργήματα της λαϊκής αρχιτεκτονικής περιλαμβάνονται ακόμη νερόμυλοι, ανεμόμυλοι, φάμπρικες και φούρνοι.

Αυτές είναι οι κυριότερες μορφές των κρητικών σπιτιών. Η εξέλιξη τους από τους απλούστερους στους πιο σύνθετους τύπους υπογραμμίζει την ανέλιξη της κοινωνικής ζωής στο νησί και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν βάση για τη μελέτη της.

Η κρητική παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι ένα μέρος της κοινωνικής και πολιτιστικής ιστορίας του τόπου με μεγάλο ενδιαφέρον. Τα δείγματα της που έχουν απομείνει είναι πολυτιμότεα και πρέπει να φυλαχθούν "ως κόρη οφθαλμού".

Τοπική Φορεσιά

Η ανδρική κρητική ενδυμασία γνώρισε, ανάλογα με τις εποχές και τις τοπικές συνθήκες, αρκετές μορφές μέχρι να φθάσει - κατά τα τέλη του 16ου αιώνα - στη γνωστή, διαδεδομένη σ' ολόκληρο το νησιωτικό χώρο του Αιγαίου, βράκα, που καθιερώθηκε σαν το κύριο ανδρικό ένδυμα.

Διακρίνεται σε καθημερινή και γιορτινή, ανάλογα με την ποιότητα του υφάσματος και το στόλισμα.

Η γιορτινή αποτελείται από μπλε, τσόχινη δράκα (σαλβάρια), μεϊτάνι και γελέκι (μεϊτανογέλεκο), μπλε και κόκκινη ζώνη και άσπρο υφαντό ποκάμισο. Στο κεφάλι φορούν σπαστό (ή σφακιανό) φέσι με γαλάζια φούντα που κρέμεται στο πλάι, ή μαύρο κούκο, ή κρουσσαλιδάτο μαντίλι (δηλαδή μαντίλι με κρόσσια).

Στα πόδια φορούν τα ψηλά στιβάνια (είδος μπότας) και τα καλτσόνια (κάλτσες πλεγμένες με μετάξι). Απαραίτητο συμπλήρωμα είναι η καδένα (αλυσίδα) που κρέμεται στο λαιμό και κρύβεται στη μέση κι ένα ασημένιο μαχαίρι στη ζώνη.

Η γυναικεία κρητική φορεσιά παρουσιάζει παραλλαγές ανάλογα με την περιοχή (σάρτζα στα Σφακιά και τ' Ανώγεια, κούδα στην Κριτσά κ.ά.). Ο πιο συνηθισμένος τύπος αποτελείται από ένα είδος δράκας (απομεσόρουχο) που δένεται στους αστραγάλους, το σακοφούστανο και τη μπροστοποδιά. Στο κεφάλι φορούν μαντίλι (τσεμπέρι) ή σε ορισμένες περιοχές κόκκινο φεσάκι, το παπάτζι. (Ιστοσελίδα: *Acrete.gr*)

Οι κρητικές παραδοσιακές στολές έχουν πάψει να φοριούνται στην καθημερινή ζωή. Τις βλέπει κανείς σε φολκλορικές εκδηλώσεις, σε κέντρα με τοπικούς χορούς και στα λαογραφικά μουσεία ή τις συλλογές. Σε ορισμένα χωριά υπάρχουν ακόμα ηλικιωμένοι άνδρες και γυναίκες που φορούν μια απλουστευμένη μορφή της κρητικής φορεσιάς, με βάση τη βράκα για τους άνδρες και το σακοφούστανο για τις γυναίκες.

Τα κρητικά τραγούδια μπορούν να χαρακτηριστούν σαν παγκρήτια, που τραγουδιούνται σ' όλο το νησί, και τοπικά. Στα πρώτα ανήκουν οι μαντινάδες (δίστιχα δεκαπεντασύλλαβα, με ερωτικό κυρίως περιεχόμενο, αλλά και σατιρικό, ιστορικό, κοινωνικό κλπ.). Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ο αυτοσχεδιασμός, που πολλές φορές καταλήγει σ' έναν ποιητικό αγώνα μεταξύ τραγουδιστών και λυράρη.

Παγκρήτια τραγούδια επίσης είναι οι ρίμες, που τις συνθέτουν οι ριμαδόροι. Αποτελούνται από δεκαπεντασύλλαβους ομοιοκατάληκτους στίχους με αφηγηματική μορφή και ιστορικό, κοινωνικό ή ερωτικό περιεχόμενο.

Στην κατηγορία των τοπικών τραγουδιών ανήκουν τα ριζίτικα, τραγούδια της Δυτικής Κρήτης. Τόπος δημιουργίας τους είναι οι υπώρειες - ρίζες - των Λευκών Ορέων. Τα ριζίτικα διακρίνονται σε τραγούδια της τάβλας και σε τραγούδια της στράτας. Τα πρώτα τα τραγουδούν σαν τους βυζαντινούς ψαλτάδες, χωρίς όργανα, καθιστοί γύρω από το τραπέζι (τάβλα), σε χαρμόσυνες εκδηλώσεις. Τα δεύτερα τα τραγουδούν με μουσική στο δρόμο (στράτα) π.χ. όταν πηγαίνουν να πάρουν τη νύφη από το σπίτι της για το γάμο.

Στην Κρήτη επίσης ακούγονται σε τοπική παραλλαγή και με τοπικό ιδίωμα αρκετά τραγούδια πανελλήνια: ακριτικά, ιστορικά, του Κάτω Κόσμου κ.ά.

Ακόμα έχουν γίνει δημοφιλή και τραγουδιούνται συχνά αποσπάσματα από τον Ερωτόκριτο και άλλα έργα της κρητικής λογοτεχνίας

Χοροί

Μουσική, τραγούδι, χορός, άρρηκτα δεμένα, αποτελούν ζωτικά, εκφραστικά μέσα για τον Κρητικό, τρόπο εκδήλωσης της εκρηκτικής του ιδιοσυγκρασίας. Με το χορό, ιδιαίτερα, που έχει μπει βαθιά στην κοινωνική ζωή του τόπου από τα πανάρχαια χρόνια, ο κρητικός λαός εξωτερικεύει τη λεβεντιά και την αγάπη του για τη ζωή, τον αγέρωχο και ανεξάρτητο χαρακτήρα του.

Οι παραδοσιακοί κρητικοί χοροί έχουν τις ρίζες τους στην αρχαιότητα και θεωρούνται εξέλιξη του λατρευτικού λαβυρινθιακού χορού που ο Θησέας μετέφερε στην ηπειρωτική Ελλάδα, όπου και χορευόταν σε ανάμνηση της νίκης του πάνω στον Μινώταυρο. Οι στροφές και τα τσακίσματα του θύμιζαν τον Λαβύρινθο.

Σήμερα, Σύλλογοι και χορευτικά συγκροτήματα, όχι μόνο στην Κρήτη, αλλά και σ' ολόκληρη την Ελλάδα, διατηρούν ζωντανές τις μνήμες και δεν αφήνουν να χαθεί το πολύτιμο αυτό κομμάτι της κρητικής ζωής. Έτσι διασώθηκαν και χορεύονται ακόμη πέντε βασικοί χοροί με τις τοπικές παραλλαγές τους.

α) Σιγανός: Λέγεται και χορός του Θησέα. Χορεύεται από άντρες και γυναίκες με τα χέρια πλεγμένα στους ώμους και αποτελεί την εισαγωγή στον πεντοζάλη. Τα βήματα του μοιάζουν με αυτά του πεντοζάλη, αλλά είναι απαλά, σιγανά και συνοδεύονται από τους σχεδόν ψιθυριστούς ήχους της λύρας και του λαούτου. Ο πρωτοχορευτής φαίνεται σαν να σέρνει τη σφιχτοδεμένη ανθρώπινη αλυσίδα, προσπαθώντας να την οδηγήσει έξω από τον Λαβύρινθο, στη σωτηρία.

β) Πεντοζάλης: Πήρε το όνομα του από τα πέντε βασικά του βήματα, τα ζάλα, όπως τα λένε οι Κρητικοί, που επαναλαμβανόμενα γίνονται δέκα. Χορεύεται από άντρες και γυναίκες πιασμένους από τους ώμους, με χέρια τεντωμένα σε ανοιχτό κύκλο. Χορός ενθουσιώδης, πηδηχτός, πολεμικός, που αναδεικνύει τη λεβεντιά των χορευτών του και δίνει την ευκαιρία για πολλούς αυτοσχεδιασμούς και θεαματικά σάλτα του πρωτο-χορευτή, κάτω από τους ζωηρούς ήχους της δροντόλυρας και του λαούτου.

γ) Συρτός: Ονομάζεται και Χανιώτικος. Είναι χορός πανελλήνιος. Στην Κρήτη χορεύεται σε τοπική παραλλαγή. Οι χορευτές, άντρες και γυναίκες, πιασμένοι χέρι-χέρι στο ύψος του ώμου,

σέρνουν αργά τα βήματα τους σε ανοιχτό κύκλο. Οι κινήσεις τους είναι απλές, ελεγχόμενες, ομοιόμορφες.

δ) Καστρινός: Οφείλει το όνομα του στο Μεγάλο Κάστρο, το Ηράκλειο. Λέγεται ακόμα και πηδηχτός από τα νευρικά άλματα και τις αεράτες φιγούρες του και Μαλεβιζιώτικος από την επαρχία Μαλεβιζίου. Είναι καθαρά αντρικός χορός και αποτελείται από οκτώ βήματα με κατεύθυνση προς το κέντρο του κύκλου και άλλα οκτώ προς τα πίσω.

ε) Σούστα: Λέγεται έτσι από το ρυθμικό ανεβοκατέβασμα του κορμιού και τις απαλές αιωρήσεις. Χορεύεται από άντρες και γυναίκες αντικριστά κι έχει ερωτικό χαρακτήρα. Το ζευγάρι πλησιάζει και χωρίζεται με χαριτωμένες ρυθμικές κινήσεις. Αποτελείται από έξι ελαφρώς πηδηχτά βήματα που επαναλαμβάνόμενα γίνονται δώδεκα.

Υπήρχαν ακόμα κι άλλοι κρητικοί χοροί - απανωμερίτης, κατσιμπαρδιανός, πυρρίχιος κλπ. - που δυστυχώς έχουν πάψει από χρόνια να χορεύονται. Σώζονται μόνο στις μνήμες των γεροντότερων και τα αρχεία των μελετητών της κρητικής λαϊκής παράδοσης.

Λαϊκή Τέχνη

Οι Κρητικοί, εκτός από την επίδοση τους στους χορούς και τα τραγούδια, φημίζονται για τις καλλιτεχνικές τους τάσεις και τη δεξιοτεχνία τους στην κατασκευή διάφορων χειροτεχνημάτων, τα περισσότερα από τα οποία ήταν είδη καθημερινής χρήσης που ο λαϊκός τεχνίτης τα έφτιαχνε με ένα ιδιαίτερο μεράκι για να τα χρησιμοποιήσει, να τα χαρεί ή να τα πουλήσει. Έτσι έχουμε επαγγελματίες και ερασιτέχνες τεχνίτες. Οι γυναίκες ασχολούνται με την υφαντική, την κεντητική και την καλαθοπλεκτική, ενώ οι άνδρες με την ξυλογλυπτική, την κατασκευή λαϊκών οργάνων, τη μαχαιροποιία και την καλαθοπλεκτική.

Οι παραδοσιακές αυτές ασχολίες, είτε ασκούνται με επαγγελματικό σκοπό, είτε ερασιτεχνικά, απασχολούν όλο και λιγότερους ανθρώπους και μερικές μάλιστα τείνουν να εκλείψουν.

α) *Υφαντική*. Σε κάθε χωριάτικο σπίτι ξεχωριστή θέση κατείχε ο αργαλειός. Τα κρητικά υφαντά διακρίνονται για το "κρουστό φάσιμο", δηλαδή τη σφιχτή ύφανση, την αρμονία των χρωμάτων και την καλαισθητή διακόσμηση (ξόμπλια ή πλουμιά).

Το χρώμα που επικρατεί στα τοπικά υφαντά είναι το κόκκινο, ενώ τα πλουμιά είναι πολύχρωμα και οι ύλες βαμβάκι, μαλλί, λινάρι, μετάξι, ανάλογα με το είδος και τη χρήση τους.

Οι γυναίκες έβαφαν μόνες τα νήματα χρησιμοποιώντας φυτικές βαφές - ρίζες φυτών, φύλλα, λουλούδια, καρπούς, φλοιούς δέντρων κ.ά. - ή ακόμα μουτζούρα από το τζάκι και λουλάκι - συνήθως για το βάψιμο του υλικού για την ύφανση της ανδρικής βράκας.

Η διαδικασία της βαφής ήταν πολύπλοκη και απαιτούσε πολύ χρόνο και εμπειρία. Έτσι γινόταν από παρέες γυναικών που δούλευαν, κουβέντιαζαν και τραγουδούσαν συγκεντρωμένες σε κάποιο σπίτι ή αυλή, ενώ συγχρόνως οι πιο πεπειραμένες έδειχναν την τέχνη στις νεότερες.

Τα κρητικά υφαντά ήταν κυρίως είδη καθημερινής χρήσης, απαραίτητα για το χωριάτικο νοικοκυριό ή την ένδυση: πατανίες και χράμια (είδη κλινοσκεπασμάτων), σεντόνια, πέτσες (πετσέτες), τραπεζομάντιλα. Ακόμη ντρουβάδες (σάκοι), προσώμια (πολύχρωμα υφαντά που τα έβαζαν στον ώμο τους οι γυναίκες για ν' ακουμπήσουν το σταμνί με το νερό), μπροστοποδιές, φασκιές (για να φασκιώνουν τα μωρά), δρακοζώνες, για την ανδρική φορεσιά κ.ά. πολλά είδη.

β) Κεντητική. Οι γυναίκες της Κρήτης, εκτός από τον αργαλειό, ασχολούνταν - και πολλές ασχολούνται ακόμη - με το κέντημα. Με τους κατάλληλους χρωματικούς συνδυασμούς και τις αρμονικές συνθέσεις των σχημάτων δημιουργούν πραγματικά αριστουργήματα. Γνωστά είναι τα ρεθυμνιώτικα κεντήματα με τη χαρακτηριστική κρητική ή ρεθυμνιώτικη βελονιά που είναι εργασμένα με υπομονή και γούστο.

γ) Αγγειοπλαστική. Η τέχνη του πηλού έχει τις ρίζες της στα μινωικά χρόνια. Σημαντικά κέντρα αγγειοπλαστικής ήταν η Χαλέπα στα Χανιά, οι Μαργαρίτες στο Ρέθυμνο και το Κεντρί στην Ιεράπετρα. Το πιο γνωστό όμως ήταν το Θραψανό στο Ηράκλειο, του οποίου οι κάτοικοι από τα χρόνια των Ενετών ήταν τσουκαλάδες. Κατασκεύαζαν κυρίως πιθάρια που θυμίζουν έντονα τα μινωικά και χρησίμευαν για την αποθήκευση του λαδιού. Ακόμα έφτιαχναν και άλλα μικρότερα είδη για χρήση στο σπίτι (λεκάνες, σταμνιά κλπ.).

Σήμερα, υπάρχουν κεραμίστες που ασχολούνται με το διακοσμητικό είδος.

δ) Καλαθοπλεκτική. Με υλικά που αφθονούν στη γλωρίδα του νησιού, οι Κρητικοί - όχι μόνο οι καλαθοπλέκτες, αλλά και πολλοί χωρικοί που γνώριζαν την τέχνη - έπλεκαν καλάθια για διάφορες αγροτικές και καθημερινές χρήσεις: κόφες για τη μεταφορά των σταφυλιών κατά τον τρύγο, σταροκοφινίδες για αποθήκευση καρπών, τουπιά (καλούπια) για το πήξιμο του τυριού, ψωμοκοφινίδες για να διατηρούν το ψωμί κ.ά.

ε) Μαχαιροποιία. Στα Χανιά και το Ηράκλειο υπήρχαν πολλά εργαστήρια μαχαιροποιίας, μερικά από τα οποία διατηρούνται και σήμερα. Τα κρητικά παραδοσιακά μαχαίρια είναι γνωστά για την κομψότητα, την όμορφη διακόσμηση τους και την ανθεκτικότητα. Έχουν μονοκόμματα λεπίδα από ατσάλι με μία κόψη, λαβή από κέρατο ζώου και θήκη από ξύλο με εξωτερική επένδυση από δέρμα. Στα ασημένια μαχαίρια η θήκη είναι από ασήμι σκαλισμένο με διάφορα λαϊκά μοτίβα.

στ) Ξυλογλυπτική. Οι παλιοί ξυλόγλυπτες (ταγιαδόροι) ασχολούνταν κυρίως με την εκκλησιαστική τέχνη. Σκάλιζαν τέμπλα, προσκυνητάρια, άμβωνες, κηροπήγια, και άλλα έργα με ανατολική επίδραση, που κοσμούσαν τις εκκλησίες. Ένας κλάδος της ξυλογλυπτικής ήταν και η κατασκευή λαϊκών οργάνων. Σήμερα υπάρχουν ελάχιστοι τέτοιοι τεχνίτες, σε ορεινά κυρίως μέρη, προικισμένοι ερασιτέχνες φτιάχνουν μικρά κομψοτεχνήματα (κουτάλια, πιρούνια, σφραγίδες για τα πρόσφορα, λύρες και διάφορα άλλα αντικείμενα).

Ο γάμος

Στα χωριά της Κρήτης, σύμφωνα με τους παραδοσιακούς οικογενειακούς θεσμούς, ήταν απαραίτητη η έγκριση των γονιών και μάλιστα του πατέρα για την τέλεση του γάμου. Έτσι το ζευγάρι συνήθως ζητούσε την άδεια και την ευχή τους.

Προηγείται το λογόστεμμα (τελετή της μνηστείας) που γινόταν στο σπίτι της νέας, όπου ιερουργούσε ο ιερέας και κατόπιν συντασσόταν το προκοχάρτι (προικοσύμφωνο).

Οι γάμοι γίνονταν συνήθως Κυριακές ή άλλες γιορτινές μέρες, ποτέ όμως Τρίτη, Τετάρτη ή Μάιο μήνα.

Μερικές μέρες πριν το γάμο οι καλεσμένοι έστελναν τα κανίσκια (δώρα), συνήθως κρασί, λάδι, τυρί, κρέας.

Πριν την τελετή, επίσης, μεταφέρονταν τα προικιά, που ήταν κυρίως υφαντά, κεντήματα, σεντόνια και είδη οικιακής χρήσης, από το σπίτι της νύφης στο σπίτι του γαμπρού, όπου έμενε συνήθως το νεαρό ζευγάρι. Ήταν φορτωμένα πάνω σε άλογα και συνοδεύονταν από τους ήχους της λύρας, τα τραγούδια και τους πυροβολισμούς των συγγενών και των φίλων που ακολουθούσαν τη χαρούμενη πομπή.

Το μυστήριο γινόταν με τους τύπους της εκκλησίας και στη συνέχεια οι νεόνυμφοι έσερναν το χορό στον περίβολο με όργανα και τραγούδια του γάμου συνοδευόμενοι από τους καλεσμένους τους.

Ο χορός συνεχιζόταν στο σπίτι. Πριν μπει στο σπίτι η νύφη έκανε το σχήμα του σταυρού με μέλι στο ανώφλι και τις παραστάδες της πόρτας, πατούσε πάνω σε υνί ή προβιά προβάτου και έσπαγε ένα ρόδι στην είσοδο. Όλα αυτά ήταν συμβολικά και αποσκοπούσαν στο να γίνει η ζωή του ζευγαριού γλυκιά σαν το μέλι, γερή και παραγωγική σαν το υνί, ήρεμη σαν το πρόβατο, γόνιμη και γεμάτη αφθονία σαν τα σπυριά του ροδιού. Μετά οι νεόνυμφοι κάθονταν στον παστό - έναν καναπέ στολισμένο με λουλούδια και συμβολικά κλαδιά - και οι καλεσμένοι τους

τραγουδούσαν τα παστικά, τραγούδια με τα οποία επαινούσαν τις χάρες τους. Ακολουθούσε φαγοπότι και χορός που συνεχιζόταν και τις δύο επόμενες μέρες.

Πολλά από τα έθιμα του κρητικού γάμου αναβιώνουν στις μέρες μας σε αρκετά χωριά του νησιού.

Παραδοσιακή Κουζίνα

Σε μεγάλες θρησκευτικές γιορτές και σταθμούς της κοινωνικής ζωής οι Κρητικές νοικοκυρές ζύμωναν, στόλιζαν κι έψηναν με μεγάλη φροντίδα και τέχνη ειδικά παραδοσιακά ψωμιά: Τα χριστόψωμα ή σταυρόψωμα ήταν τα χριστουγεννιάτικα ψωμιά, αβγοκουλούρες ή λαμπροκουλούρες λέγανε τα πασχαλιάτικα, φτάζυμα τα ψωμιά που έφτιαχναν της Παναγίας, στις 15 Αυγούστου. Υπήρχαν επίσης ψωμιά του γάμου, της βάφτισης κ.ά. Ήταν πλουμάτα, δηλαδή στολισμένα με διάφορα μοτίβα από ζύμη και γι' αυτό αποτελούν μια ενδιαφέρουσα μορφή λαϊκής τέχνης.

Με στάρι αλεσμένο στο χερόμυλο έφτιαχναν τον χόντρο που τον χρησιμοποιούσαν σε πολλά φαγητά και κυρίως στην παρασκευή ενός είδους σούπας.

Από το κρητικό τραπέζι δεν λείπουν οι ντόπιες ελιές και το τυρί, τα άγρια χόρτα με ωμό λάδι για σαλάτα και τα όσπρια. Αντιπροσωπευτικά κρητικά φαγητά είναι: οι χοχλιοί (σαλιγκάρια), κρέας οφτό (μεγάλα κομμάτια αρνιού ή κατσικιού ψημένα στα κάρβουνα), γίδα βραστή, στάκα (από βούτυρο γάλακτος και αλεύρι), σφακιανή πίτα (αρνί με μυζήθρα και φύλλο ψημένο στο φούρνο), καλιτσούνια (μικρές πίτες με χειροποίητο φύλλο, γεμισμένες με ανθότυρο, τηγανισμένες σε λάδι). Το χειμώνα έφτιαχναν λουκάνικα, ομαθιές ή τσιλαδιά (πηχτή) από χοιρινό κρέας.

Το φαγητό συνοδεύεται από το γνήσιο κρητικό κρασί που το βρίσκει κανείς σε διάφορες τοπικές ποικιλίες. Επίσης χαρακτηριστικό τοπικό ποτό είναι η ρακή ή τσικουδιά, δυνατό οινοπνευματώδες που παρασκευάζεται από εκλεκτά μούρα ή σταφύλια.

Σήμερα, σ' ολόκληρο το νησί βρίσκεις ταβέρνες που σερβίρουν παραδοσιακά κρητικά φαγητά, μεζέδες, κρασί και ρακή.

2. 3. 2. Αναπτύσσοντας τον πολιτιστικό τουρισμό της Κρήτης μέσω του έργου του Μίκη Θεοδωράκη

Το 2005 ήταν αφιερωμένο στα **80α γενέθλια του Μίκη Θεοδωράκη**, τα οποία εορτάστηκαν με πολυάριθμες εκδηλώσεις σε όλον τον κόσμο. Το ακόλουθο κείμενο περιλαμβάνει εκτενή αποσπάσματα από εισήγηση του Δρα. Δημήτρη Κούτουλα που παρουσιάστηκε πέρυσι το καλοκαίρι σε διεθνές συνέδριο που διοργάνωσε η Νομαρχία Χανίων. Σε αυτό το άρθρο ο Δ. Κούτουλας, ειδικός σύμβουλος σε θέματα τουριστικής ανάπτυξης και προβολής και επί πολλά χρόνια συνεργάτης του Μίκη Θεοδωράκη, προτείνει συγκεκριμένους τρόπους για να αναπτυχθεί ο πολιτιστικός τουρισμός στην Κρήτη μέσω της αξιοποίησης του έργου και της παγκόσμιας ακτινοβολίας του Θεοδωράκη.

Ο Μίκης Θεοδωράκης είναι ο διασημότερος Έλληνας διεθνώς, με αναγνωρισιμότητα σε όλα τα πλάτη και μήκη της γης. Το έργο του έτυχε μιας απήχησης πρωτόγνωρης ιδίως για καλλιτέχνη προερχόμενο από μια μικρή ευρωπαϊκή χώρα. Ο Θεοδωράκης, παρ' ό,τι εισήγαγε μια καινοτόμο μουσική γλώσσα, κατάφερε να διαδώσει παγκοσμίως τη σύγχρονη ελληνική μουσική — και μέσω αυτής τους μεγάλους Έλληνες ποιητές — και μάλιστα σε ένα πλατύ κοινό. Δικαίως θεωρείται ως ένας από τους κορυφαίους συνθέτες του 20ου αιώνα.

Η πολύπλευρη δημιουργία του ανέτρεψε τα στεγανά που είχαν διαμορφωθεί στη μουσική σκηνή της μεταπολεμικής Ευρώπης. Δεν είναι τυχαίο ότι έργα του Μίκη ερμήνευσε ένα ευρύτατο φάσμα καλλιτεχνών, από τους Beatles και τα συγκροτήματα της πανκ μέχρι τους κορυφαίους ερμηνευτές της κλασικής μουσικής και του μπαλέτου, όπως λ.χ. ο Herbert von Karajan, ο Maurice Bejart και ο Rudolf Nureyev.

Ο Θεοδωράκης αποτελεί διεθνώς μια εμβληματική μορφή χάρη στη στρατεύσή του για τη δημοκρατία και την προσέγγιση των λαών. Μέσα από τον αγώνα, τις ιδέες και τον πολιτικό του στοχασμό, γαλουχήθηκε μια ολόκληρη γενιά Ευρωπαίων.

Ο Μίκης Θεοδωράκης αποτελεί, εν ολίγοις, εδώ και πενήντα χρόνια το σημαντικότερο πρεσβευτή της σύγχρονης Ελλάδας. Εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι έμαθαν για τη χώρα μας μέσα από αμέτρητες εκδόσεις δίσκων, τις χιλιάδες συναυλίες του στα πέρατα της γης, τις μουσικές του συνθέσεις για δημοφιλείς ταινίες, τα δεκάδες βιβλία από, αλλά και για τον Θεοδωράκη καθώς και μέσα από χιλιάδες άρθρα και τηλεοπτικά αφιερώματα που είχαν ως θέμα το έργο και τον αγώνα του κορυφαίου Έλληνα δημιουργού. Σε πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα ανά τον κόσμο εκπονείται ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός μελετών για τον Θεοδωράκη.

Στο εν λόγω συνέδριο διερευνήθηκαν πολλές από τις παραπάνω πτυχές του έργου του Μίκη. Υπάρχει ωστόσο μια διάσταση που δεν έτυχε της δέουσας προσοχής. Πρόκειται για τον κοινωνικό

πλούτου που γέννησε ο Θεοδωράκης αλλά και τις ευκαιρίες για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη που μέχρι σήμερα μένουν αναξιοποίητες.

Το μουσικό έργο του Θεοδωράκη συνετέλεσε στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας με τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την άνθηση μιας σειράς επαγγελμάτων, την προσέλκυση τουριστών και την εξαγωγή ελληνικού πολιτισμού. Η παγκόσμια απήχηση της μουσικής του συνθέτη βοήθησαν, ώστε η Ελλάδα να κερδίσει εκατομμύρια φίλους σε όλον τον κόσμο και να ανοίξουν οι διεθνείς αγορές για κάθε τι το ελληνικό, από την ελληνική λογοτεχνία μέχρι το ελληνικό κρασί.

Ιδιαίτερα επωφελήθηκε η μουσική «βιομηχανία» της χώρας από τις διεργασίες που προκάλεσε ο Θεοδωράκης. Δεκάδες νέοι ερμηνευτές και μουσικοί έγιναν γνωστοί από τη συνεργασία τους με τον Μίκη, ξεκινώντας έτσι μιαν επιτυχημένη καριέρα. Επίσης ήταν δεκάδες οι μουσικοί επίγονοι του Θεοδωράκη που καθιερώθηκαν και σταδιοδρόμησαν ως συνθέτες και μαζί με αυτούς γενιές στιχουργών, τραγουδιστών και μουσικών. Παράλληλα δημιουργήθηκε η ανάγκη να αποκτήσει η Ελλάδα μεγαλύτερα στούντιο με πιο προηγμένη τεχνολογία, οι δε πωλήσεις εκατομμυρίων δίσκων οδήγησε στην ανέγερση μεγαλύτερων εργοστασίων για την παραγωγή τους. Ολόκληροι επαγγελματικοί κλάδοι – χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι ηχολήπτες και οι παραγωγοί – γνώρισαν από τη δεκαετία του 1960 αύξηση της απασχόλησης και υψηλότερες αμοιβές.

Η διεθνής εμπειρία στον πολιτιστικό τουρισμό

Το έργο του Μίκη Θεοδωράκη προκάλεσε τη δημιουργία σημαντικού κοινωνικού πλούτου τις προηγούμενες δεκαετίες στην Ελλάδα. Εντούτοις, στη χώρα μας αξιοποιήθηκε μικρό μόνο μέρος αυτού του αναπτυξιακού δυναμικού. Διεθνώς υπάρχουν πολλά παραδείγματα χωρών που επέτυχαν αξιόλογη οικονομική ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού τους.

Μια επισκόπηση αυτών των παραδειγμάτων δείχνει τις ευκαιρίες ανάπτυξης που έχει η Ελλάδα και τα δυνητικά οφέλη που μπορεί να αποκομίσει ένας τόπος όπως η Κρήτη από το έργο ενός καλλιτέχνη με παγκόσμια απήχηση.

Δύο ιδιαίτερα επιτυχημένες περιπτώσεις πολιτιστικού τουρισμού αποτέλεσαν οδηγό για πολλές άλλες περιοχές σε όλον τον κόσμο που επεδίωξαν την οικονομική τους ανάπτυξη μέσω του πολιτισμού. Πρόκειται για τη Βερόνα του Τζιουζέπε Βέρντι και το Ζάλτσμπουργκ του Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ.

Το φημισμένο **φεστιβάλ όπερας της Βερόνας** ξεκίνησε το 1913 και εξελίχθηκε στο μεγαλύτερο υπαίθριο φεστιβάλ της Ευρώπης. Το πρόγραμμά του περιλαμβάνει μόνο έργα του

Βέρντι. Οι παραστάσεις δίνονται στην περίφημη Αρένα, ένα ρωμαϊκό θέατρο 15.000 θέσεων που χτίστηκε τον πρώτο αιώνα μ.Χ. Οι 46 παραστάσεις όπερας που παρουσιάζουν πληρότητα άνω του 85%, προσελκύουν κάθε χρόνο περισσότερους από 500.000 θεατές από όλον τον κόσμο.

Από τους σημαντικότερους διεθνείς πολιτιστικούς προορισμούς είναι το Ζάλτσμπουργκ της Αυστρίας. Η γενέτειρα του Μότσαρτ προσελκύει κάθε χρόνο περίπου 6,7 εκατομμύρια επισκέπτες, από τους οποίους οι 850.000 διανυκτερεύουν σε ξενοδοχεία και άλλα καταλύματα. Αυτή η πόλη των 145.000 κατοίκων φιλοξενεί καλλιτεχνικά γεγονότα διεθνούς ακτινοβολίας σε δωδεκάμηνη βάση με πάνω από 4.000 εκδηλώσεις ετησίως. Η κορυφαία εκδήλωση είναι το περίφημο **Φεστιβάλ του Ζάλτσμπουργκ** (Salzburger Festspiele) που καθιερώθηκε το 1920 και που διοργανώνεται κάθε καλοκαίρι για περίπου 40 ημέρες. Ετησίως συγκεντρώνει περί τους 250.000 θεατές σε συνολικά διακόσιες παραστάσεις και συναυλίες του. Το πρόγραμμα του φεστιβάλ περιλαμβάνει πέρα από τις συναυλίες και παραστάσεις με έργα του Μότσαρτ, τις δημιουργίες πολλών άλλων καλλιτεχνών.

Τα έσοδα που αφήνει το Φεστιβάλ στην πόλη και η τουριστική κίνηση που αυτό προσελκύει, έχουν δημιουργήσει πολλαπλά αναπτυξιακά οφέλη για το Ζάλτσμπουργκ και την ευρύτερη περιοχή:

Από τα περίπου 220.000 εισιτήρια που διατίθενται ετησίως για τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ, τα 162.000 – δηλ. το 74% – πωλούνται σε τουρίστες.

Το 90% των τουριστών που παρακολουθούν τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ έρχονται στο Ζάλτσμπουργκ ειδικά για αυτόν το σκοπό.

Τα δύο τρίτα των τουριστών που έρχονται για να παρακολουθήσουν τις εκδηλώσεις, είναι μόνιμοι επισκέπτες του φεστιβάλ. Μάλιστα, το 53% έχει έρθει στο φεστιβάλ πάνω από 10 φορές. Οι επισκέπτες του φεστιβάλ το επισκέπτονται κατά μέσον όρο επί 14 χρόνια.

Η πληρότητα των εκδηλώσεων του φεστιβάλ ξεπερνά το 90%.

Το 67% των τουριστών που παρακολουθούν τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ, είναι αλλοδαποί, ενώ το 33% προέρχεται από άλλες περιοχές της Αυστρίας.

Οι τουρίστες που έρχονται στο Ζάλτσμπουργκ για το φεστιβάλ παρακολουθούν κατά μέσο όρο 4,3 παραστάσεις.

Οι επισκέπτες του φεστιβάλ μένουν στην πόλη για περίπου 7,5 ημέρες, τη στιγμή που η μέση παραμονή του συνόλου των τουριστών στο Ζάλτσμπουργκ είναι μόλις 1,8 ημέρες.

Οι επισκέπτες του φεστιβάλ δαπανούν κατά μέσο όρο 317 Ευρώ ημερησίως, ποσό πενταπλάσιο από αυτό που δαπανά ο μέσος τουρίστας της Αυστρίας.

Ο κύκλος εργασιών του φεστιβάλ μαζί με την απορρέουσα τουριστική δαπάνη αφήνει κάθε χρόνο πάνω από 100 εκατ. Ευρώ στην ευρύτερη περιοχή του Ζάλτσμπουργκ, ενώ υπάρχει και το

επιπρόσθετο όφελος των περίπου 2.000 θέσεων εργασίας που συνδέονται με το φεστιβάλ και την τουριστική πελατεία του.

Ενδιαφέρον παράδειγμα αποτελεί επίσης το **Φεστιβάλ Όπερας Ροσίνι** που διεξάγεται από το 1980 στο Πέζαρο της Ιταλίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει αποκλειστικά όπερες και συμφωνικά έργα του Τζοακίνο Ροσίνι. Τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ παρακολουθούν κάθε Αύγουστο περίπου 17.000 άτομα, εκ των οποίων το 70% είναι ξένοι τουρίστες.

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν ότι η ανάπτυξη του πολιτισμού και η σύνδεσή του με τον τουρισμό μπορεί να φανεί ιδιαίτερα επικερδής για μια περιοχή και τις επιχειρήσεις της. Ένα φεστιβάλ υψηλού επιπέδου αποτελεί μια πολύ καλή επένδυση για τον τουρισμό και την οικονομία μιας περιοχής. Ωστόσο, στην περίπτωση της Ελλάδας, τόσο το Φεστιβάλ Αθηνών όσο και άλλοι πολιτιστικοί θεσμοί δεν μπόρεσαν λόγω του λαθεμένου σχεδιασμού τους να καθιερωθούν ως ελκυστικά τουριστικά προϊόντα στη διεθνή πολιτιστική αγορά.

Η συμβολή του Μίκη Θεοδωράκη στην ανάπτυξη του κρητικού τουρισμού

Η κινηματογραφική μεταφορά του Αλέξη Ζορμπά το 1964 με την θρυλική πλέον μουσική επένδυση του Μίκη Θεοδωράκη έβαλε την Κρήτη στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη και πυροδότησε την ταχεία οικονομική ανάπτυξη του νησιού. Μέσα σε λίγα χρόνια η Κρήτη προσπέρασε τη Ρόδο και την Κέρκυρα, τους κυρίαρχους ταξιδιωτικούς προορισμούς εκείνης της εποχής, και εδραιώθηκε ως ο σημαντικότερος τουριστικός πόλος της χώρας.

Μέχρι πριν από μερικά χρόνια ήταν συνεχώς ανοδική η πορεία του κρητικού τουρισμού, ωστόσο από το 2001 και μετά άρχισαν να διαφαίνονται πολύ έντονα οι διαρθρωτικές αδυναμίες του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε στην Κρήτη και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Την τελευταία πενταετία μειώθηκε αισθητά η τουριστική κίνηση, εξέλιξη που αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια εάν δεν γίνουν κάποιες ουσιαστικές αλλαγές.

Η Ελλάδα έχει απολέσει ένα κομμάτι της ανταγωνιστικότητάς της στην αγορά του μαζικού τουρισμού ηλίου και θάλασσας, αφού υπάρχουν πολλοί νέοι τουριστικοί προορισμοί σε διάφορες χώρες που προσφέρουν αυτού του είδους τις διακοπές, σε καλύτερες τιμές και σε καλύτερη ποιότητα απ' ό,τι η Ελλάδα. Οι ελληνικοί προορισμοί θα πρέπει, κατά συνέπεια, να βελτιώσουν την προσφερόμενη ποιότητα και να διαφοροποιηθούν, αναδεικνύοντας εκείνα τα στοιχεία που αφορούν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της χώρας.

Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, η Κρήτη θα μπορούσε να επωφεληθεί από το έργο και την παγκόσμια απήχηση του Μίκη Θεοδωράκη, εάν οι φορείς του νησιού αποφασίσουν να επενδύσουν στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού με επίκεντρο το μεγάλο συνθέτη. Ιδίως μπορούν να αξιοποιηθούν στοιχεία όπως η καταγωγή του Θεοδωράκη από το νησί, ο τόπος των γυρισμάτων του Ζορμπά αλλά και το εκπληκτικό αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα του Μίκη που διαδραματίζεται στην Κρήτη. Από τότε που μεταφράστηκε αυτό το βιβλίο στα γερμανικά, ήταν αρκετοί οι γερμανοί που θέλησαν να ταξιδέψουν στους τόπους που περιγράφει ο Θεοδωράκης στις σελίδες του.

Οι φορείς της Κρήτης αξίζει να πράξουν ό,τι θα έκανε οποιαδήποτε άλλη περιοχή εάν διέθετε έναν καλλιτέχνη με την ακτινοβολία του Θεοδωράκη, δηλ. να εκμεταλλευτεί το έργο και τη φήμη του για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Με αυτόν τον τρόπο θα προσφέρουν μια ουσιαστική τόνωση στην τοπική οικονομία και θα συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης και του εισοδήματος.

Τρεις είναι οι κύριοι άξονες για την ανάπτυξη προγραμμάτων πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη με θέμα τη ζωή και το έργο του Θεοδωράκη:

- διαδρομές
- φεστιβάλ
- ψηφιακό μουσείο.

Δίκτυο πολιτιστικών διαδρομών

Μπορεί να σχεδιαστεί ένα **δίκτυο θεματικών διαδρομών** που θα καλύπτει όλον το νομό. Έχοντας ως *αφορμή* τον Μίκη Θεοδωράκη, οι επισκέπτες θα γνωρίσουν όχι μόνο πτυχές της ζωής του αλλά και γενικότερα την ιστορία και τις παραδόσεις της Κρήτης, τη μουσική κληρονομιά και τη φύση της. Παραδείγματα διαδρομών είναι ο Σταυρός και η περιοχή του Ακρωτηρίου, ο Γαλατάς και η πόλη των Χανίων, η ορεινή Κρήτη κ.ο.κ.

Για να είναι επιτυχής η δημιουργία αυτών των προϊόντων-υπηρεσιών θα πρέπει να προσφέρουν ενδιαφέρουσες και ελκυστικές εμπειρίες, η δε διάρκεια και οι διανυόμενες αποστάσεις να είναι εύλογες. Οι διαδρομές μπορεί να είναι αφενός οργανωμένες από τουριστικό γραφείο και να διεξάγονται με πούλμαν και ξεναγό. Αφετέρου μπορεί να εκδοθεί ένας έντυπος οδηγός για ανεξάρτητους ταξιδιώτες, όπου αυτές θα περιγράφονται λεπτομερώς και θα απεικονίζονται σε

χάρτη. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται προηγούμενη συνεργασία με όλους τους επισκέψιμους χώρους και τις επιχειρήσεις που καλύπτουν οι διαδρομές ώστε να τηρούνται ωράρια και ποιοτικές προδιαγραφές.

Διοργάνωση Φεστιβάλ

Η δημιουργία ενός **ετησίου φεστιβάλ** αφιερωμένου στον Μίκη Θεοδωράκη μπορεί επίσης να αποτελέσει παράγοντα ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού. Στην Ελλάδα πραγματοποιούνται κάθε χρόνο πάμπολλα φεστιβάλ, τα οποία ωστόσο αδυνατούν να προσελκύσουν αξιόλογο αριθμό τουριστών αν και αποβλέπουν στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Ο λόγος είναι ο λάθος σχεδιασμός και η μη τήρηση κάποιων βασικών τουριστικών προδιαγραφών.

Προκειμένου να επισκεφτεί ένας φιλότεχνος την Κρήτη ειδικά για το φεστιβάλ, θα πρέπει το πρόγραμμα των εκδηλώσεων να έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- **Πρωτοτυπία και Ελληνικότητα:** Το πρόγραμμα πρέπει να περιέχει στοιχεία πρωτοτυπίας που θα διαφοροποιούν το φεστιβάλ από άλλες εκδηλώσεις. Η Κρήτη θα μπορέσει να προσελκύσει φιλότεχνους εφόσον τους προσφερθεί μια δέσμη παραστάσεων και συναυλιών που δεν θα βρουν αλλού. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να αξιοποιηθεί τόσο το έργο του Μίκη Θεοδωράκη όσο και άλλων σύγχρονων δημιουργών, η αρχαιοελληνική πολιτιστική κληρονομιά κ.ο.κ. Επίσης μπορεί να αξιοποιηθεί το γεγονός ότι η ελληνική ιστορία και μυθολογία αποτελεί μια διαρκή πηγή έμπνευσης για τη δυτική αλλά και τη νεοελληνική τέχνη, γεγονός που αντανακλάται σε έναν τεράστιο αριθμό έργων τέχνης με αρχαιοελληνική θεματολογία.
- **Ξεκάθαρη φυσιογνωμία:** Οι τουρίστες θα επισκεφτούν ένα φεστιβάλ μόνο εάν έχουν μια ξεκάθαρη εικόνα για το περιεχόμενο και την ποιότητά του. Πολλά φεστιβάλ, όπως λ.χ. το Φεστιβάλ Αθηνών, κινούνται στη λογική του «λίγο απ' όλα», χωρίς να έχουν σαφή προσανατολισμό ως προς το πρόγραμμά τους, γεγονός που δυσχεραίνει την προσέλκυση τουριστών. Για αυτόν το λόγο απαιτείται ο καθορισμός ενός θεματικού άξονα, γύρω από τον οποίο θα δομηθεί το πρόγραμμα του φεστιβάλ.

- **Ποιότητα:** Πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στην ποιότητα κάθε εκδήλωσης, ώστε να διασφαλιστεί το υψηλό καλλιτεχνικό επίπεδο του φεστιβάλ. Έτσι θα πρέπει να καλούνται στο φεστιβάλ κορυφαίοι Έλληνες και ξένοι καλλιτέχνες, είτε πρόκειται για καθιερωμένα στο χώρο τους ονόματα, είτε για λιγότερο γνωστούς αλλά εγνωσμένης αξίας καλλιτέχνες.
- **Ισορροπία:** Πρέπει να βρεθεί ένα σημείο ισορροπίας ανάμεσα στην παρουσίαση διαφόρων μορφών τέχνης και της εξειδίκευσης του προγράμματος. Υπάρχουν λ.χ. φιλότεχνοι που θα ερχόντουσαν στην Κρήτη για να παρακολουθήσουν ένα τετραήμερο με κορυφαίες παραστάσεις χορού. Το φεστιβάλ δεν πρέπει όμως να υποβαθμίσει άλλες μορφές τέχνης, οι οποίες επίσης προσελκύουν επισκέπτες από το εξωτερικό όπως είναι η μουσική και το θέατρο. Ισορροπία θα πρέπει επίσης να υπάρχει και σε σχέση με τις προτιμήσεις των Κρητικών και των επισκεπτών του νησιού, ώστε το φεστιβάλ να προσελκύσει και τις δύο αυτές ομάδες θεατών.
- **Πυκνότητα:** Το πρόγραμμα του φεστιβάλ πρέπει να σχεδιαστεί με τέτοιον τρόπο ώστε οι επισκέπτες να μπορούν να παρακολουθούν σε καθημερινή βάση τις εκδηλώσεις του ενδιαφέροντός τους. Η πραγματοποίηση εκδηλώσεων μόνο τα Σαββατοκύριακα ή με κενά πολλών ημερών μεταξύ τους κάνει απαγορευτική την προσέλκυση πολιτιστικού τουρισμού.
- **Αξιοποίηση των μοναδικών χώρων:** Η ελκυστικότητα του προγράμματος εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό και από τους χώρους που φιλοξενούν τις εκδηλώσεις. Εδώ ακριβώς εντοπίζεται ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας ως προς τον πολιτιστικό τουρισμό χάρη στα ιστορικά μνημεία και τα υπαίθρια θέατρα. Χώροι όπως οι αρχαίες κρητικές πόλεις και τα ενετικά μνημεία προσδίδουν μίαν ιδιαίτερη αίγλη στις φιλοξενούμενες εκδηλώσεις, γεγονός που θα πρέπει να αξιοποιηθεί επικοινωνιακά.

Πέραν ενός ελκυστικού προγράμματος χρειάζεται και η κατάλληλη οργάνωση του φεστιβάλ για να καθιερωθεί στην τουριστική αγορά. Μεταξύ άλλων, απαιτείται ο έγκαιρος προγραμματισμός των εκδηλώσεων, προκειμένου να ξεκινά από τον προηγούμενο χρόνο η προπώληση εισιτηρίων μέσω των ειδικευμένων τουριστικών γραφείων του εξωτερικού. Επίσης απαιτείται αποτελεσματικό Μάρκετινγκ στη διεθνή τουριστική αγορά για να προσελκυθεί ικανοποιητικός αριθμός ξένων θεατών στην Κρήτη.

Ίδρυση Ψηφιακού Μουσείου

Ο τρίτος άξονας για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη είναι η ίδρυση ενός **μουσείου** αφιερωμένου στον Μίκη Θεοδωράκη και κατάλληλα σχεδιασμένου ώστε να προσελκύσει μεγάλο αριθμό επισκεπτών από όλον τον κόσμο.

Μια επιλογή θα ήταν η δημιουργία ενός συμβατικού μουσείου, στο οποίο θα εκτίθενται αντικείμενα και ντοκουμέντα που συνδέονται με το έργο και τη ζωή του συνθέτη. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια μειώνεται σταθερά το ενδιαφέρον του κοινού για συμβατικά μουσεία, όπως προκύπτει από τις φθίνουσες πωλήσεις εισιτηρίων. Αυτό διαπιστώνεται τόσο στην Ελλάδα όσο και στον υπόλοιπο κόσμο.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου, όπου την τελευταία πενταετία μειώθηκαν οι πωλήσεις εισιτηρίων κατά 43% από τα 377.000 εισιτήρια ετησίως στα 215.000.

Αντιθέτως, υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον του κοινού για εκθεσιακούς χώρους νέας αντίληψης, οι οποίοι:

- Δεν παρουσιάζουν άψυχα εκθέματα αλλά αφηγούνται μια ιστορία ή αναπαριστούν με πειστικό τρόπο σκηνές από το παρελθόν.
- Αξιοποιούν την τεχνολογία για αφήγηση και αναπαράσταση (από κέρινα ομοιώματα μέχρι τρισδιάστατες προσομοιώσεις).
- Προσφέρουν μια ενδιαφέρουσα εμπειρία μέσω της διέγερσης τριών ή και τεσσάρων αισθήσεων, ώστε να «νιώσει» ο επισκέπτης το παρουσιαζόμενο θέμα.
- Δεν είναι αποστειρωμένοι και περιοριστικοί αλλά επιτρέπουν στον επισκέπτη να αγγίξει και να περιεργαστεί τα εκθέματα.

- Δίνουν στον επισκέπτη τη δυνατότητα να προσαρμόσει την εμπειρία που του παρέχει ο χώρος στα δικά του προσωπικά ενδιαφέροντα.
- Κάνουν ενδιαφέρουσα και συναρπαστική την πρόσληψη γνώσης.

Η ίδρυση ενός **ψηφιακού μουσείου** αφιερωμένου στον Μίκη Θεοδωράκη θα αποτελέσει ένα ισχυρό θελκτικό στοιχείο για την Κρήτη. Αυτό το μουσείο νέας αντίληψης, θα παρουσιάζει στον επισκέπτη όχι μόνο το πλούσιο μουσικό έργο του Μίκη Θεοδωράκη, αλλά και επίσης τον ιστορικό και κοινωνικό περίγυρο που διαμόρφωσαν τον δημιουργό. Επιπλέον, θα αναδειξεί την ιστορία και τις παραδόσεις της Κρήτης και πώς αυτές σημάδεψαν τόσο τον συνθέτη όσο και συνολικά τη σύγχρονη φυσιογνωμία και εικόνα της χώρας. Προς τούτο μπορεί να αξιοποιηθεί η ψηφιακή τεχνολογία, η οποία επιτρέπει την παρουσίαση αυτής της θεματολογίας με τον πλέον συναρπαστικό και προσιτό για το ευρύ κοινό τρόπο.

Με την ίδρυση του ψηφιακού μουσείου θα δημιουργηθεί ένας αξιόλογος πόλος έλξης, ο οποίος μπορεί να δώσει νέα ώθηση στον σε στασιμότητα ευρισκόμενο τουρισμό της Κρήτης και να συμβάλλει στη δημιουργία εισοδήματος και νέων θέσεων απασχόλησης.

Τα οφέλη από την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη

Οι παραπάνω τρεις άξονες, δηλ. οι πολιτιστικές διαδρομές, το φεστιβάλ και η ίδρυση του ψηφιακού μουσείου, θα αποτελέσουν την ιδανική βάση για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Κρήτη εφόσον υλοποιηθούν με τις κατάλληλες προδιαγραφές και επαγγελματισμό. Αυτές οι ενέργειες θα συμβάλλουν:

- Στη διεθνή προβολή του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού και τη δυναμική προώθησή του στην παγκόσμια αγορά.
- Στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και την εξασφάλιση εισοδήματος.
- Στην τόνωση της τουριστικής κίνησης στην Κρήτη όλες τις εποχές.

Κατ' αυτόν τον τρόπο θα αξιοποιηθεί για πρώτη φορά στη χώρα μας η αναπτυξιακή διάσταση του πολιτισμού με συστηματικό και ολοκληρωμένο τρόπο, κάτι που συμβαίνει εδώ και πολλές δεκαετίες σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Εκεί ο πολιτισμός αποτέλεσε το όχημα για την εξασφάλιση εισοδήματος από χιλιάδες οικογένειες και την αύξηση της απασχόλησης.

Είναι πλέον η κατάλληλη στιγμή για να αξιοποιήσει η Ελλάδα και ειδικότερα η Κρήτη το εθνικό κεφάλαιο που δημιούργησε ο Μίκης Θεοδωράκης.

2. 4. Φυσικό Περιβάλλον Νήσου

Αγκυροβολημένη στο θαλασσίνο σταυροδρόμι, όπου σμίγουν τρεις ήπειροι -Ευρώπη απ' τα βόρεια, Ασία απ' τ' ανατολικά και Αφρική απ' το νότο, η Κρήτη φράζει με το επίμηκες σχήμα της το νότιο τμήμα του Αιγαίου. Απέχει 100 χιλιόμετρα περίπου από τη νοτιότερη άκρη της Πελοποννήσου, 175 χιλιόμετρα από τις ακτές της Μικράς Ασίας και 800 χιλιόμετρα από την Αφρική. Μεγαλύτερη απ' όλα τα ελληνικά νησιά, έρχεται πέμπτη σε έκταση ανάμεσα στα νησιά της Μεσογείου, μετά τη Σικελία, Σαρδηνία, Κορσική και Κύπρο.

Βρέχεται προς βορρά από το Κρητικό Πέλαγος, προς νότο από το Λιβυκό Πέλαγος, προς ανατολάς από το Καρπάθιο και προς δυσμάς από το Μυρτώο. Έχει μέγιστο μήκος 260 χιλιόμετρα από το ακρωτήριο Γραμβούσα στη Β.Δ. άκρη, έως το ακρωτήριο Σιδερός στη Β.Α., ενώ το πλάτος της ποικίλλει από 60 χιλιόμετρα (ακρωτήριο Σταυρός -ακρωτήριο Λίθινο) έως 12 χιλιόμετρα στον Ισθμό της Ιεράπετρας (Κόλπος Μιραμπέλλου - Όρμος Ιεράπετρας). Έχει επιφάνεια 8.261 τετ. χιλιόμετρα και μαζί με τα νησάκια Γαύδο και Δία 8.303 τετ. χιλιόμετρα και μήκος ακτών 1.046 χιλιόμετρα.

Οροσειρές

Το έδαφος της είναι ορεινό με τρεις μεγάλες οροσειρές: Λευκά Όρη ή Μαδάρες, στο δυτικό τμήμα του νησιού, με ψηλότερη κορυφή τις Πάχνες (2.453 μέτρα).

Οι τρεις επιβλητικές οροσειρές απλώνονται σα ραχοκοκαλιά κατά μήκος του νησιού. Στη δυτική Κρήτη, τα Λευκά Όρη καλύπτουν το μεγαλύτερο τμήμα του νομού Χανίων και έχουν περισσότερες από 40 δυσπρόσιτες μα και απαράμιλλες σε φυσική αγριότητα κορυφές που ξεπερνούν τα 2.000 μέτρα ύψος. Η ψηλότερη κορυφή σ' αυτή την περιοχή είναι οι Πάχνες, που βρίσκονται σε υψόμετρο 2.452 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Στο κέντρο του νησιού βρίσκεται η οροσειρά Ίδη ή Ψηλορείτης με την ψηλότερη και πιο πανοραμική κορυφή

της Κρήτης, την Ίδη, στα 2.456 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας. Αλλά και το υπόλοιπο κομμάτι του νησιού δεν υστερεί σε ορειβατικές προκλήσεις. Στο ανατολικότερο άκρο του νησιού βρίσκεται η οροσειρά Δίκτη με μερικές κορυφές που ξεπερνούν τα 2.000 μέτρα σε ύψος.

Εκτός απ' αυτές τις βασικές οροσειρές υπάρχουν και άλλες μικρότερες καθώς και βουνά χαμηλότερα: Αστερούσια ή Κοφινά, που συνδέουν την Ίδη με τη Δίκτη, Βιργιωμένο, Τούμπα, Μούτσουνας, Σελένα, προεκτάσεις της Δίκτης, τα βουνά της Θρυπτής που υψώνονται ανατολικά της επαρχίας της Ιεράπετρας κ.ά.

Οροπέδια και Πεδιάδες

Ανάμεσα στις επιβλητικές οροσειρές της Κρήτης κείτονται εύφορες πεδιάδες και οροπέδια. Το συνήθως εύφορο έδαφος τους και τα βρόχινα νερά που μαζεύονται στις λεκάνες τους το χειμώνα τα κάνει κατάλληλα για καλλιέργειες. Το πλουσιότερο είναι το Οροπέδιο του Λασιθίου, απλωμένο ανάμεσα στις κορυφές της Δίκτης, σε ύψος 900 μέτρων περίπου. Οι βουνοκορφές των Λευκών Ορέων σχηματίζουν το Οροπέδιο του Ομαλού, σε ύψος 700 μέτρων, που τόσο τραγουδήθηκε από τη λαϊκή μούσα, ενώ ανάμεσα στις κορυφές του Ψηλορείτη απλώνεται το Οροπέδιο της Νίδας σε ύψος 1.400 μέτρων περίπου. Οι πεδινές εκτάσεις της Κρήτης δεν είναι πολύ μεγάλες, οι Κρητικοί καλλιεργούν όμως και τις ομαλές πλαγιές των λόφων και των βουνών καθώς και ορισμένες παραλιακές θέσεις σε μυχούς κόλπων που προσφέρονται για συγκεκριμένες καλλιέργειες. Οι σημαντικότερες πεδιάδες του νησιού βρίσκονται στη βόρεια Κρήτη και ξεκινώντας από τα δυτικά προς τ' ανατολικά είναι: η πεδιάδα Καστελλίου Κισσάμου, ο κάμπος της Αγίας, η πεδιάδα των Χανίων, οι παράκτιες καλλιεργήσιμες εκτάσεις της Γεωργιούπολης, η πεδιάδα του Ρεθύμνου, οι ψηλές πεδιάδες του Μονοφατσίου και Καστελίου Ηρακλείου, η παράκτια πεδιάδα Χερσονήσου-Μαλίων και η χαμηλή περιοχή της Σητείας. Ανάμεσα στην Ίδη και τα Αστερούσια όρη (στο νότιο τμήμα) βρίσκεται η μεγάλη πεδιάδα της Μεσαράς, που από την αρχαιότητα προμήθευε με σιτηρά ολόκληρο το νησί, η οποία πλησιάζει τα 50 χιλιόμετρα σε μήκος και τα 7 χιλιόμετρα σε πλάτος. Βρίσκεται στη νότια πλευρά του νησιού στο νομό Ηρακλείου. Ο συνδυασμός του νότιου κλίματος με τα εύφορα εδάφη, επιτρέπει την καλλιέργεια προϊόντων που δεν ευδοκίμούν σε άλλες περιοχές του νησιού.

Λίγα και μικρά είναι τα ποτάμια της Κρήτης. Λόγω του μικρού της πλάτους οι χείμαρροι που σχηματίζονται στις πλαγιές των βουνών έχουν να διανύσουν κοντινή απόσταση μέχρι να

καταλήξουν στη θάλασσα και δεν προλαβαίνουν να διαμορφωθούν σε μεγάλα ποτάμια. Η ασβεστολιθική σύσταση του εδάφους της επίσης συντελεί στο να απορροφώνται πολλά επιφανειακά ύδατα και να δημιουργούνται καρστικά φαινόμενα. Οι κυριότεροι ποταμοί είναι οι Γεροπόταμος και Αναποδιάρης στην πεδιάδα της Μεσαράς, οι Τυφλός και Κολένης στην πεδιάδα των Χανίων και οι Κουρταλιώτης και Πατέλης στη Σητεία.

Λίμνες

Χανιά

Η ΛΙΜΝΗ ΚΟΥΡΝΑ, η μοναδική λίμνη της Κρήτης, στα ΒΔ του χωριού Κουρνάς (επαρχία Αποκορώνου, 48 χλμ από τα Χανιά). Στο χωριό Κουρνάς σώζεται η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου με αξιόλογες τοιχογραφίες 12ου, 13ου και 14ου αιώνα. Το όνομα της λίμνης στην αρχαιότητα ήταν Κορησσία και φαίνεται ότι υπήρχε εδώ ιερό αφιερωμένο στην Κορησσία Αθηνά, όπως αναφέρει ο Στέφανος Βυζάντιος. Σύμφωνα με άλλη ετυμολογία το τοπωνύμιο προέρχεται από την αραβική λέξη κουρνά που σημαίνει λίμνη.

Λασιθι

Η ΛΙΜΝΗ του Αγίου Νικολάου, χοανοειδής, (64 μ. βάθος), στο κέντρο της πόλης, γνωστή στους Μεσαιωνικούς Χρόνους ως Μαντράκι (κλειστό λιμάνι). Σήμερα ενώνεται με τη θάλασσα με διάωρυγα που ανοίχτηκε από τον Αδοσίδη πασά στο μισό του περασμένου αιώνα (61 μ. μήκος, 12 μ. πλάτος). Γέφυρα ενώνει τα δυο τμήματα της πόλης. Ο μύθος λέει ότι σ' αυτή τη λίμνη έκαναν το μπάνιο τους η θεά Αθηνά και η Αρτεμις Βριτόμαρτις. Στο νότιο τμήμα της υπάρχει ζωολογικός κήπος.

Η άλλη είναι η λίμνη της Αγιάς, χώρος ανάπτυξης ιδιαίτερων μορφών ζωής, όπως πολυάριθμων άγριων φυτών και σπάνιων πουλιών που χτίζουν εδώ την φωλιά τους.

Σπήλαια

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κρητικής γης είναι η ύπαρξη πολλών σπηλαίων, που

σχηματίστηκαν λόγω της μακραιώνης καρστικής διεργασίας του νερού πάνω στα ασβεστολιθικά πετρώματα.

Υπάρχουν περισσότερα από 2.000 εντυπωσιακά στην πλειοψηφία τους σπήλαια στο νησί, αρκετά από τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στα αρχαία χρόνια. Υπάρχουν μερικά μάλιστα που εικάζεται ότι ήταν σε χρήση γύρω στο 3000 π.Χ.. Η σπηλιά Ειλειθυΐα ήταν χώρος λατρείας αφιερωμένος στη Θέα των τοκετών Ειλειθυΐα. Απολιθώματα που βρέθηκαν στον χώρο αυτό μας παραπέμπουν στη Νεολιθική εποχή. Ένα άλλο σπήλαιο, το Δικταίο Άντρο στο οροπέδιο του Λασιθίου είναι, σύμφωνα με τη μυθολογία, ο τόπος γέννησης του Δία. Κατά το μύθο, ο Δίας έμεινε στο Ιδαίο Άντρο, στον Ψηλορείτη μέχρι την ενηλικίωσή του. Μια άλλη σπηλιά, το Μελιδόνι, ήταν ο τόπος που εκτυλίχθηκε ένα τραγικό επεισόδιο κατά τη διάρκεια του αγώνα για την Κρητική ανεξαρτησία. Το 1824, 300 χωρικοί διωκόμενοι από τις Τουρκικές δυνάμεις βρήκαν καταφύγιο σ' αυτή τη σπηλιά. Όταν αρνήθηκαν να βγουν έξω, οι Τούρκοι οχύρωσαν το άνοιγμα της σπηλιάς με εύφλεκτα υλικά και τα πυροδότησαν, με συνέπεια να μην επιζήσει κανένας από τους χωρικούς. Το σπήλαιο Σεντόνι κοντά στην αρχαία Αξό είναι ένα από τα πιο όμορφα στην Κρήτη. Το σπήλαιο του Αγίου Ιωάννη είναι το μέρος που ο Άγιος έζησε και πέθανε.

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται αναλυτικά τα σπήλαια που υπάρχουν στους 4 νομούς της Κρήτης.

Χανιά	
Αγία Μαρίνα	Η "ΝΕΡΟΣΠΗΛΙΑΣ, 1,5 χλμ Ν, με σταλακτίτες και σταλαγμίτες - μεσομινωικός τόπος λατρείας.
Ακρωτήρι	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΡΚΟΥΔΙΩΤΙΣΣΑ Ή ΑΡΚΟΥΔΙΑ, στην ίδια περιοχή με τη μονή. Εδώ έχει διαπιστωθεί η λατρεία κατά την αρχαιότητα - της θεάς Αρτεμης (το σπήλαιο ερευνήθηκε από τον αρχαιολόγο Κ. Δαβάρα).
Γεωργιούπολη	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΚΟΥΡΝΑ, στα νότια της λίμνης, στη θέση "ΚερατιδέΣ. Έχει πλούσιο λιθογλυπτικό διάκοσμο (σταλακτίτες, σταλαγμίτες, πολλές κολόνες). Ανακαλύφθηκε το 1961.
Θέρισο	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΣΑΡΑΚΗΝΑ, 2 χλμ Β. Βρέθηκαν αρχαία αγγεία.
Μαλάζα	ΟΙ ΣΠΗΛΙΕΣ ΑΧΛΟΔΟΛΑΚΚΙ και ΓΡΑΙ ΣΠΗΛΕ, κοντά στο χωριό.

Παλαιοχώρα	ΟΙ ΣΠΗΛΙΕΣ ΖΟΥΡΕΣ και ΧΑΡΑΚΑΣ, κοντά στο χωριό Αζωγυρές, όπου ασκήτευαν οι 99 άγιοι πατέρες όταν ήρθαν από την Αίγυπτο, την Κύπρο και την Αττάλεια το 1300 μέσω Γαύδου. Εδώ θα δείτε το "Μουσείο της φύσης" με το μοναδικό αειθαλή πλάτανο.
Φουρνές	Η ΣΠΗΛΙΑ "ΧΟΙΡΟΣΠΗΛΙΟΣ", 2 χλμ Β.
Χώρα Σφακιών - Φραγκοκαστέλο	Η ΣΠΗΛΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ, στην παραλία - προσιτή μόνο με βάρκα. Εδώ λειτουργούσε νομισματοκοπείο της επανάστασης του 1770.
Ρέθυμνο	
Ρέθυμνο	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ, στο Γεράνι, 6 χλμ Δ από το Ρέθυμνο, που ανακαλύφθηκε με τη διάνοιξη της εθνικής οδού το 1969. Παρουσιάζει σπηλαιολογικό, παλαιοντολογικό ενδιαφέρον. Βρέθηκαν λίθινα και κοκάλινα εργαλεία, οστά από ελέφαντες, ελάφια και άλλα ζώα.
Ζωνιανά	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΣΦΕΝΤΟΝΙ (όχι Σεντόνι, επιμένουν οι κάτοικοι) είναι από τα ωραιότερα, πολύ κοντά στο χωριό, σε επιβλητική τοποθεσία, με σύγχρονο τουριστικό περίπτερο. Πληροφορίες στο τηλ. 61209.
Πέραμα	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΜΕΛΙΔΟΝΙΟΥ (Γερόσπηλιος ή Γεροντόσπηλιος) 4 χλμ ΒΔ. Εκτός από το καθαρά σπηλαιολογικό ενδιαφέρον (σταλαγμίτες, σταλακτίτες και κολόνες), το σπήλαιο αναφέρεται ως αρχαιότατος τόπος λατρείας του μυθικού χάλκινου γίγαντα Τάλω (έργο του Ηφαίστου), ενός είδους τοποτηρητή των νόμων των Μινωικών Χρόνων. Στη Ρωμαϊκή Περίοδο ήταν αφιερωμένο στη λατρεία του Ερμή. Στα νεότερα χρόνια το όνομά του συνδέθηκε με μια από τις αιματηρές σελίδες της ιστορίας της Κρήτης. Το 1824 βρήκαν στο Γεροντόσπηλιο τραγικό θάνατο μερικές εκατοντάδες Κρητικοί από τα γύρω χωριά, που - από το 1822 - είχαν καταφύγει στη σπηλιά για να αποφύγουν τη στρατιά του Χασάν πασά. Ο διάδοχός του, Χουσεΐν πασάς, ανακάλυψε το κρησφύγετο των ανυπεράσπιστων κατοίκων και προσπάθησε - επί ματαίω βέβαια - να τους πείσει με δελεαστικές προτάσεις να παραδοθούν ειρηνικά. Μετά την άρνησή τους διέταξε και έφραξαν το στόμιο της σπηλιάς βάζοντας συγχρόνως φωτιά. 340 γυναικόπαιδα και 30 ένοπλοι βρήκαν τραγικό θάνατο από ασφυξία.
Ηράκλειο	

Αρκαλοχώρι	ΤΟ ΜΙΝΩΙΚΟ ΙΕΡΟ-ΣΠΗΛΑΙΟ, όπου βρέθηκε πλούσια κεραμική. Ιδιαίτερα εντυπωσιακά είναι τα αναθήματα - σε κάποια πολεμική θεότητα, όπως πιστεύεται - που περιλαμβάνουν ξίφη, μαχαίρια και σειρά από διπλούς πελέκεις, χρυσούς, ασημένιους και χάλκινους, μερικοί με εγχάρακτη διακόσμηση. Υπάρχουν και εδώ ενδείξεις για βίαιη καταστροφή του σπηλαιού στις αρχές της Υστερομινωικής Περιόδου.
Αρχάνες (Επάνω)	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ "ΧΩΣΤΟ ΝΕΡΟ", στην ίδια περιοχή.
Ασίτες (Κάτω και Πάνω)	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΣΑΡΧΟΥ Ή ΧΩΝΟΣ Ή ΝΥΧΤΕΡΙΔΟΣΠΗΛΙΟ, στο Σάρχο, 4,5 χλμ Β. Έχει μήκος περίπου 300 μ., με νερό και σταλακτίτες.
Βιάννος (Ανω)	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΒΙΓΛΑΣ, με σταλακτίτες και σταλαγμίτες, καταφύγιο στην Τουρκοκρατία (13 χλμ, βατός δρόμος).
Ζαρός - Καμάρες	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΚΑΜΑΡΩΝ, στα ΒΑ του χωριού, στη νότια πλαγιά της Ίδης (Ψηλορείτη) σε υψόμετρο 1.520 (1 ώρα ανάβαση). Ανακαλύφθηκε το 1890 από κάποιο χωρικό και με τις ανασκαφές Αγγλων αρχαιολόγων (1913) ήρθαν στο φως σημαντικά μινωικά ευρήματα και κυρίως μεγάλες ποσότητες από τα πολύχρωμα αγγεία της Μεσομινωικής (Παλαιοανακτορικής) Εποχής, γνωστά ως καμαραϊκά. Θαυμάσια δείγματα των αγγείων αυτών, που βρέθηκαν επίσης στα μεγάλα παλάτια της Κνωσού και της Φαιστού, θα δείτε στο Μουσείο Ηρακλείου. Το σπήλαιο, που χρησιμοποιήθηκε σαν κατοικία από τους νεολιθικούς ανθρώπους, ήταν κατά πάσα πιθανότητα αφιερωμένο στη λατρεία της μεγάλης μινωικής θεότητας. Για να επισκεφθείτε το σπήλαιο θα κάνετε πορεία-ανάβαση.
Καρτερός Αμνισός	- ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΗΣ ΕΙΛΕΙΘΥΙΑΣ (απόσταση 1 χλμ στα νότια της Αμνισού). Αναφέρεται και στον ΤΟμηρο. Από τους κυριότερους τόπους λατρείας της Ειλειθυίας, θεάς των τοκετών. Ανακαλύφθηκε στο τέλος του περασμένου αιώνα και στους ντόπιους ήταν γνωστό ως Νεραϊδόσπηλιος. Είναι μακρόστενο (μήκος 60 μ. και πλάτος 9-12 μ.) και όπως απέδειξαν οι ανασκαφές (από τους αρχαιολόγους Χατζηδάκη και Μαρινάτο) υπήρξε τόπος λατρείας από τη Νεολιθική Εποχή ως τον 5ο αι. π.Χ. (Στα κεραμικά ευρήματα αντιπροσωπεύονται όλες οι εποχές). Στο κέντρο περίπου του σπηλαιού υπάρχει ορθογώνιος βωμός ή σηκός, γύρω από δυο κυλινδρικούς σταλαγμίτες, που μοιάζουν με ανθρώπινες μορφές.

Μάταλα	ΟΙ ΣΠΗΛΙΕΣ. Χρησιμοποιήθηκαν ίσως σαν κατοικίες των προϊστορικών ανθρώπων. Σε αρκετές απ' αυτές βρέθηκαν λαξευτοί στο βράχο τάφοι Ελληνορωμαϊκών και Πρωτοχριστιανικών Χρόνων.
Λασιθι	
Μίλατος	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ, σε απότομη χαράδρα, ΒΑ από τη Μίλατο. Έχει συνδεθεί με τα ιστορικά γεγονότα του 1823. Εδώ είχαν καταφύγει - για να σωθούν από τη λαίλαπα του Χασάν πασά - 3.700 γυναικόπαιδα, που ύστερα από πολυήμερη πολιορκία και αναγκαστική τελικά παράδοση, εξολοθρεύτηκαν από τους Τούρκους. Το σπήλαιο είναι γεμάτο σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Στο νότιο τμήμα του υπάρχει εκκλησάκι που λειτουργείται κάθε χρόνο του Θωμά, σε ανάμνηση της θυσίας των σφαιγιασθέντων Κρητικών.
Οροπέδιο Λασιθίου (Τζερμιάδο)	ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΗΣ "ΤΡΑΠΕΖΑΣ" Ή "ΚΡΟΝΕΙΟΝΣ, με σταλακτίτες - σταλαγμίτες και λείψανα Νεολιθικής Εποχής

(Πηγή : ΕΟΤ)

Φαράγγια

Οι ίδιες γεωλογικές δυνάμεις που σμίλεψαν τις οροσειρές δημιούργησαν σε ολόκληρο το νησί απόκρημνες σπηλιές και απaráμιλλα σε φυσικό μεγαλείο φαράγγια που προκαλούν δέος, ξεκινώντας από τα βουνά φθάνουν μέχρι τη θάλασσα και μπαίνουν βαθιά στην Κρητική γη. Το πιο διάσημο φαράγγι είναι αυτό της Σαμαριάς, το οποίο έχοντας μήκος 16 χιλιόμετρα είναι το μεγαλύτερο και ένα από τα εντυπωσιακότερα της Ευρώπης. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες το διασχίζουν αφιερώνοντας 6-7 ώρες πεζοπορίας, σε κατηφορικό έδαφος. Άλλα λιγότερο γνωστά φαράγγια είναι η ρεματιά της Ίμπρου που ξεκινάει από το οροπέδιο του Ασκύφου και καταλήγει στο Λιβυκό πέλαγος, το φαράγγι Κοτσουφού και το Κουρταλιώτικο φαράγγι. Τα δυο τελευταία απέχουν μόλις λίγα χιλιόμετρα το ένα από το άλλο και βρίσκονται κοντά στον Πλακιά, στο νομό Ρεθύμνου. Στο δυτικό τμήμα της Κρήτης υπάρχει επίσης το φαράγγι της Αγίας Ειρήνης και στην ανατολική Κρήτη η Κοιλιάδα των Νεκρών, που ονομάστηκε έτσι από τους Μινωικούς τάφους που βρέθηκαν στην περιοχή, καθώς και το Φαράγγι του Χα, ένα πολύ στενό και κάθετο φαράγγι δύσκολα προσβάσιμο.

Στον παρακάτω πίνακα παρατίθενται αναλυτικά τα φαράγγια που υπάρχουν στους 4 νομούς της Κρήτης.

Χανιά	
Σαμαριάς	Το φαράγγι της Σαμαριάς είναι το μακρύτερο στην Ευρώπη (συνολικό μήκος 18 χλμ.) και αποτελεί μία από τις ωραιότερες πεζοπορικές διαδρομές στην Ευρώπη. Το πλάτος του κυμαίνεται από 150 μέτρα στο φαρδύτερο σημείο μέχρι 3 μέτρα στο στενότερο. Χρειάζονται 6 έως 8 ώρες για να το διασχίσει κάποιος. Έχει κηρυχθεί εθνικός δρυμός για να προστατευτεί η σπάνια χλωρίδα και πανίδα του. Το φαράγγι αρχίζει από το Ξυλόσκαλο, το οποίο όπως υπονοεί και το όνομά του είναι μια ξύλινη σκάλα που βοηθάει τη γρήγορη κατάβαση. Το μονοπάτι ακολουθεί την κοίτη ενός ποταμού κατά μήκος ενός πανέμορφου δάσους με ψηλά δέντρα και καταπληκτική θέα. Στα μισά του φαραγγιού βρίσκεται ένα εγκαταλειμμένο χωριό με το όνομα "Σαμαριά". Εκεί είναι η βυζαντινή εκκλησία του 14ου αιώνα αφιερωμένη στην Οσία Μαρία την Αιγυπτία η οποία έδωσε το όνομά της στην περιοχή, αφού το "Σαμαριά" αποτελεί συναίρεση του "Οσία Μαρία". Η εκκλησία έχει ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες. Βρίσκεται στη νότια πλευρά του χωριού και φτάνετε εκεί από ένα μονοπάτι από το σημείο όπου βρίσκεται το ελικοδρόμιο. Ένα από τα ωραιότερα τμήματα της διαδρομής είναι οι "Σιδερόπορτες", όπου οι δύο πλευρές του φαραγγιού απέχουν μόνο 3 μέτρα και έχουν ύψος 600 μέτρα. Στο τέλος του φαραγγιού απλώνεται η Αγία Ρουμέλη. Εκεί μπορείτε να διανυκτερεύσετε ή να χρησιμοποιήσετε караβάκι για να μεταφερθείτε στο Λουτρό, στη Χώρα Σφακίων, στη Σούγια ή την Παλιόχωρα.
Ανόπολη	ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ, ανάμεσα στην Ανόπολη και την Αράδαινα, που καταλήγει στην παραλία Διαλισκάρι (7 χλμ μήκος). Πληροφ.: Ορειβατικός Σύλλογος Χανίων, τηλ. 2821044647.
Γεωργιούπολη	ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ "ΝΙΜΠΡΟΥ". Έχει μήκος 6-7 χλμ και είναι ένα από τα στενότερα και βαθύτερα της χώρας. Σε μερικά σημεία οι δυο πλαγιές του απέχουν μόλις δυο μέτρα και το βάθος του είναι 300 μ., ενώ αλλού συγκλίνουν ακόμα πιο πολύ, ώστε να μη φαίνεται πια ο ουρανός. Κυπαρίσσια, άλλα δέντρα και πουρνάρια φυτρώνουν άφθονα στις πλαγιές και στο βάθος του φαραγγιού. Ο αυτοκινητόδρομος, που οδηγεί στη Χώρα Σφακίων, περνάει μέσα στο φαράγγι.
Επανωχώρι	ΤΟ ΚΑΤΑΠΡΑΣΙΝΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ, που τελειώνει στην παραλία της Σούγιας (διαδρομή 4 ώρες). Από την Αγία Ειρήνη δρόμος 12 χλμ οδηγεί στον Ομαλό.
Θέρισο	ΤΟ ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ, που συνδέει το χωριό με τα Χανιά. Ο δρόμος περνά μέσα στο φαράγγι, που χρησιμοποιήθηκε ως έδρα Κρητών επαναστατών.
Μαλάξα	ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΦΑΡΑΓΓΙ, βάθους 400 μ, κοντά στο χωριό.
Παλαιοχώρα	ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΑΝΥΔΡΟΙ-ΓΙΑΝΙΣΚΑΡΗ, διαδρομή 30'.
Τοπόλια	ΤΟ ΤΟΠΟΛΙΑΝΟ ΦΑΡΑΓΓΙ, μήκους 1.500 μ. Έχει κατακόρυφες, πανύψηλες πλαγιές, στις οποίες θα δείτε πολλές σπηλαιώδεις κοιλότητες. Μια από αυτές είναι το εξερευνημένο σπήλαιο της Αγίας Σοφίας, σε ύψος 80 μ., στα δεξιά του δρόμου, που διασχίζει το φαράγγι. Είναι γεμάτο σταλαγμίτες και σταλακτίτες σε συναρπαστικά σχήματα. Παρουσιάζει και αρχαιολογικό ενδιαφέρον γιατί βρέθηκαν όστρακα Νεολιθικής Εποχής.
Ρέθυμνο	
Κοζαρέ	ΤΟ ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΟ ΦΑΡΑΓΓΙ, στενό με άγρια ομορφιά. Οι πλαγιές του είναι γεμάτες πηγές και σπηλιές. Όταν φυσά άνεμος ακούγονται ήχοι σαν χειροκροτήματα - κούρταλα, όπως λέγονται στην τοπική διάλεκτο. Από εκεί πήρε και το όνομά του το

	φαράγγι. Στο βάθος κυλά ο Κουρταλιώτης ποταμός, ο οποίος χύνεται κοντά στη μονή Πρέβελη. Στο φαράγγι είναι η εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Η παράδοση λέει ότι μόλις ο άγιος άγγιξε το βράχο, αμέσως πετάχτηκε άφθονο νερό από τα σημεία που ακούμπησαν τα δάχτυλά του. Είναι οι πέντε πηγές του Κουρταλιώτη, κοντά στο εκκλησιάκι. Αξίζει να κατεβείτε τα σκαλιά να τις δείτε. Εκεί κοντά, στο μικρό ναό του Αγίου Γεωργίου, υπάρχει τοιχογραφία της Αγίας Τριάδας, όπου το ΤΑγιο Πνεύμα εκπορεύεται ως περιστέρα από τα χείλη του Πατρός, μοναδική εικόνα σε όλη την Ελλάδα.
Ηράκλειο	
Βιάννος (Ανω)	ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΒΙΑΝΝΟΥ-ΑΜΙΡΑ.
Ζαρός - Καμάρες	ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ. Πριν ξεκινήσετε, ρωτήστε τους ντόπιους για περισσότερη ασφάλεια.
Λασιθί	
Οροπέδιο Λασιθίου (Τζερμιάδο)	ΤΟ ΦΑΡΑΓΓΙ ΤΟΥ ΧΑΒΓΑ. Στο ανατολικό άκρο του οροπέδιου, 40 χλμ από τον Άγιο Νικόλαο, ανοίγεται το φαράγγι. Η θέα είναι μοναδική προς όλο το οροπέδιο. Το βάθος του φαραγγιού φτάνει τα 300 μ. Δυο σχιστοί βράχοι σχηματίζουν είσοδο αλλεπάλληλων σπηλαίων, που χρησιμοποιήθηκαν στη γερμανική κατοχή από τους Κρητικούς αντάρτες και τους συμμάχους. Πρόσβαση από το Τζερμιάδο.

(Πηγή : ΕΟΤ)

Η «διάσχιση φαραγγιού» (canyoning) είναι η δραστηριότητα που συνδυάζει πεζοπορία, αναρρίχηση, κατάβαση βράχων, πέρασμα ποταμιών και κολύμπι. Όταν, στη διαδρομή, υπάρχουν καταρράκτες περιλαμβάνει και άλματα από ύψος στο νερό. Στην Ελλάδα, η διάσχιση φαραγγιού είναι μία σχετικά νέα δραστηριότητα, η οποία αναπτύσσεται γρήγορα, κερδίζοντας πολλούς και φανατικούς οπαδούς.

Παραλίες

Οι ακτές της Κρήτης έχουν πλούσιο διαμελισμό. Σχηματίζουν πολλούς μικρούς και μεγάλους όρμους, κόλπους, ακρωτήρια, χερσονήσους. Οι βόρειες είναι περισσότερο απότομες και πολυσύχναστες, με μικρά και μεγάλα διαστήματα αμμουδιάς ανάμεσα στα βράχια. Οι νότιες είναι πιο ήσυχες και ερημικές με αμμουδερούς κολπίσκους.

Η Κρήτη έχει 155 χιλιόμετρα από ηλιόλουστες παραλίες με φιλόξενη άμμο κατά μήκος των ακτών της, οι περισσότερες από τις οποίες βρίσκονται στη βόρεια πλευρά του νησιού. Ο νομός Χανίων διαθέτει δύο υπέροχες παραλίες στη δυτική πλευρά του, το Ελαφονήσι στα νοτιοδυτικά και τη Φαλάσαρνα στα βορειοδυτικά, ενώ μία από τις μεγαλύτερες αμμώδεις παραλίες βρίσκεται στη Γεωργιούπολη, μεταξύ Χανίων και Ρεθύμνου. Μία τροπική παραλία, που βρίσκεται στο

ανατολικότερο άκρο του νησιού είναι η παραλία Βάι, ένα παραδεισένιο τοπίο όπου φυτρώνει ο μόνος φυσικός φοίνικας της Ευρώπης, δημιουργώντας και το μοναδικό φοινικόδασος της ηπείρου. Τα Μάταλα στα νότια του Ηρακλείου, είναι γνωστά για τις σπηλιές τους ενώ διαθέτουν και μια απολαυστική, ηλιόλουστη παραλία με άμμο. Υπάρχουν επίσης όμορφες παραλίες στο Φραγκοκάστελλο, στον Μακρύ Γιαλό, στην Κάτω Ζάκρο, στην Πρέβελη, στην Παλαιόχωρα, στην Αγία Πελαγία, στο Ίστρο, στα Μάλια, στον Ξερόκαμπο και στις Μένιες. (Ιστοσελίδα : cretetournet.gr, 2000)

Κλίμα

Το κλίμα της Κρήτης είναι πιθανόν το ηπιότερο της Ευρώπης. Κατά τους θερμούς καλοκαιρινούς μήνες, νοτιοδυτικοί άνεμοι, τα μελτέμια, μετριάζουν τη ζεστή ατμόσφαιρα. Οι βροχοπτώσεις είναι πολύ σπάνιες κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου. Το φθινόπωρο είναι η φιλικότερη εποχή στην Κρήτη με θερμοκρασίες που συχνά ξεπερνούν αυτές της άνοιξης. Τα βουνά που διασχίζουν το νησί λειτουργούν σα φράγμα στον καιρό, προκαλώντας αρκετές φορές την ταυτόχρονη ύπαρξη διαφορετικών κλιματολογικών συνθηκών ανάμεσα στο βόρειο και το νότιο τμήμα του νησιού.

Παρότι είναι ορεινό νησί με λίγες πεδινές εκτάσεις, έχει πλούσια γεωργική παραγωγή, λόγω του εύφορου εδάφους της και του ευνοϊκού κλίματος της. Οι κυριότερες καλλιέργειες είναι: ελιές, αμπέλια (επιτραπέζιες ποικιλίες, κρασοστάφυλα, σταφίδα σουλτανίνα), εσπεριδοειδή, χαρούπια, αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, κηπευτικά, μπανάνες, αβοκάντος, ακτινίδια κ.ά. Η Κρήτη ήταν γνωστή από την αρχαιότητα για τα κατάφυτα με κυπαρίσσια δάση της (Ηρόδοτος 1.110). Αναφέρεται μάλιστα ότι οι Φαραώ της Αιγύπτου προμηθεύονταν κυπαρισσόξυλα από την Κρήτη για την κατασκευή των πλοίων τους. Σήμερα συναντάμε δάση με κυπαρίσσια στον Άγιο Βασίλειο Ρεθύμνης. Στις νησίδες Χρυσή και Γαύδος υπάρχουν δάση με κέδρους και στο Βάι της επαρχίας Σητείας το φημισμένο φοινικόδασος με το μοναδικό, σπάνιο είδος φοίνικα (PHOE-NIX THEOPHKASTII).

Στην επαρχία Σελίνου και Κισσάμου Χανίων υπάρχουν δασώδεις εκτάσεις με έλατα, καστανιές και βελανιδιές, ενώ σε ορισμένες περιοχές ευδοκίμει ένα ξεχωριστό είδος πλατάνου που φέρει την επιστημονική ονομασία PEATANUS, VARIETAS CRETICA και διατηρεί τα φύλλα του όλο το χρόνο. Η Κρήτη είναι η φυσική και φιλόξενη κατοικία μιας πλούσιας και πολυποίκιλης χλωρίδας. Ανάμεσα σε πλήθος φυτών υπάρχουν και 130 διαφορετικά είδη

αγριολούλουδων και βοτάνων που φυτρώνουν μόνο στην Κρήτη. Σ' αυτά συγκαταλέγεται το δίκταμο (*Organium Dictamnus*), βότανο, γνωστό ήδη από τον Αριστοτέλη για τις θεραπευτικές του ιδιότητες. Ένα άλλο μοναδικό στοιχείο της χλωρίδας είναι και μία ξεχωριστή ποικιλία πλάτανου (*varietus cretica*), ο οποίος παραμένει πράσινος και διατηρεί το φύλλωμά του ολόκληρο το χρόνο.

Η Κρητική άνοιξη είναι σίγουρα η καλύτερη περίοδος για να θαυμάσει κάποιος τη χλωρίδα του νησιού, τότε που η φύση αναγεννιέται ύστερα από τις σφοδρές βροχοπτώσεις του χειμώνα. Το καλοκαίρι η επιφάνεια του εδάφους καλύπτεται από ξερά θαμνόδεντρα, ενώ οι ρεματιές γεμίζουν από ανθισμένες ροδοδάφνες και λυγαριές. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα οι ανεμώνες είναι άφθονες στην Κρητική φύση.

Τα πιο σπάνια φυτά της Κρήτης ευδοκιμούν στις ρεματιές και τις απόκρημνες βουνοπλαγιές, όπως στο φαράγγι της Ίμπρου, κοντά στο καταφύγιο Καλλέργη, και στο Οροπέδιο Σπηλίου. Τέτοια φυτά είναι τα *Ebenus cretica*, *Linum arboreum*, *Campanula pelviformis*, *stachelina arborea* και *petromarcula arboreum*. Στις πεδιάδες και τις ψηλές κορυφές ευδοκιμούν άλλα φυτά όπως τα *tulipa bakeri*, *tulipa saxalatis*, *anchusa caespitosa*, *scabiosa alborinca* και *scabiosa minoana*. Η ποικιλία φοίνικα που ευδοκιμεί στη Κρήτη (*Phoenix Theophrasti*) είναι μοναδική στον κόσμο και αναπτύσσεται κατά μήκος της παραλίας του Βάι. Άλλα σπάνια είδη φυτών συναντώνται κατά μήκος των ακτών, όπως τα *pancratium maritime*, *centaurea pumilio*, *anthemistomentell* και *Anthemis filicaulis* (χαμομήλι).

Στις βραχώδεις εκτάσεις και τα δάση φύονται πολλά ποώδη και θαμνώδη φυτά (λάβδανος, δίκταμο, αρωματικά φυτά) και μεγάλη ποικιλία από αγριολούλουδα που δίνουν ιδιαίτερο χρώμα και μυρωδιά στην πανέμορφη κρητική φύση. Βαθιά στα φαράγγια και στα πιο απάτητα κομμάτια της κρητικής γης, μακριά από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και τις ενοχλητικές επεμβάσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας, διατηρείται ένας σπάνιος πλούτος χλωρίδας και πανίδας, που παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Η πανίδα της Κρήτης διαθέτει εξίσου μεγάλη ποικιλία με τη χλωρίδα. Ο μοναδικός στον κόσμο άγριος Κρητικός αίγαγρος, Κρι-Κρι ή αγρίμι (*Capra aegagrus-cretica*) έχει μια πολύ ξεχωριστή και επιβλητική εμφάνιση για όποιον μπορέσει να τον διακρίνει να στέκεται περήφανα ακίνητος σε κάποιο βράχο ή να διασχίζει με άνεση και χάρη κάποια κακοτράχαλη βουνοπλαγιά. Όπως είναι φυσικό πρόκειται για προστατευόμενο είδος και ζεί μόνο στα Λευκά Όρη, τον Εθνικό Δρυμό της Σαμαριάς και τα νησάκια Δία, Θοδωρού και Άγιοι Πάντες.

Ο χαριτωμένος Κρητικός σκατζόχοιρος (*Acomus mimus*) είναι επίσης μοναδικός στον πλανήτη. Άλλα ενδιαφέροντα και σπάνια θηλαστικά που διαβιούν στο φιλόξενο νησί είναι το

Κρητικό κουνάβι (*Martes foina-bunites*), ο Κρητικός ασβός (*Meles-meles arcalus*) και η Κρητική αγριόγατα (*Felis silvestris agrius*).

Όμως δε λείπουν κι άλλοι πιο πρωτόγονοι κάτοικοι, όπως τα ποικίλα είδη σαυρών. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η πολύχρωμη Βαλκανική σαύρα, που μπορεί να φθάσει το ένα μέτρο σε μήκος. Ακόμα, παρά το θρύλο που θέλει τον Άγιο Τίτο να έχει διώξει τα φίδια από το νησί, συνεχίζει να ζει πάνω σ' αυτό ένα είδος δηλητηριωδών φιδιών (Οχιά).

Δε λείπει βέβαια από το νησί και η τεράστια ποικιλία πουλιών. Ο Κρητικός χρυσαετός (*Aquila chrysaetus*) και ο γυπαετός (*Gypaetus varvatus*), είναι κατηγορίες αετών μοναδικές στον κόσμο και αλαζονικά ξεχωριστές από όλα τα υπόλοιπα είδη πουλιών. Τα ψηλά βουνά και οι καταπράσινες ρεματιές της Κρήτης είναι τα μέρη, όπου κατοικούν οι γύπες Γκρίφον. Υπάρχουν αρκετά αηδόνια και σμήνη χελιδόνια, ενώ σπάνιες είναι οι καρδερίνες και οι σπίνοι. Πολλά αποδημητικά πουλιά χρησιμοποιούν την Κρήτη ως σταθμό κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους από την Αφρική στην Ευρώπη την άνοιξη και στο ταξίδι της επιστροφής κάθε φθινόπωρο.

Η κτηνοτροφία και η αλιεία κατέχουν σημαντική θέση στην οικονομία του νησιού. Στα κρητικά βοσκοτόπια εκτρέφονται κυρίως αιγοπρόβατα και τα τυροκομικά προϊόντα που παράγονται (κρητική γραβιέρα, ανθότυρος, μυζήθρα) διακρίνονται για την εξαιρετική τους ποιότητα και γεύση.

Το υπέδαφος της Κρήτης είναι πλούσιο σε αμίαντο, γύψο και λιγνίτη. Η εκμετάλλευση περιορίζεται μόνο στο γύψο. Το κλίμα της είναι ήπιο και υγιεινό με μαλακούς χειμώνες και ζεστά καλοκαίρια στις παράκτιες περιοχές και τα πεδινά, ενώ στα ορεινά οι χειμώνες είναι αρκετά τραχείς. (Ιστοσελίδα : *cretetournet.gr*, 2004)

2. 5. ΚΡΗΤΗ : Κόμβος Ανάπτυξης Θαλασσίων Συνδυασμένων Μεταφορών

Οι τοποθετήσεις που αναπτύσσονται παρακάτω για το θέμα είναι τόσο του κ. Τζανόπουλου (Προέδρου του Επιμελητηρίου Λασιθίου) όσο και του Επιμελητηρίου Λασιθίου. Έχουν αναπτυχθεί δε: στην Ιεράπετρα σε ημερίδα που οργάνωσε η Περιφέρεια Κρήτης, στα πλαίσια του 2ου Αναπτυξιακού Συνεδρίου Κρήτης, με θέμα "Οι μεταφορές στην Κρήτη", αλλά και σε συνελεύσεις και ημερίδες του Ελληνικού Επιμελητηριακού Συνδέσμου Μεταφορών (ΕΕΣΥΜ). (Επιμελητήριο Λασιθίου, 2002)

Συγκεκριμένα ο κ. Τζανόπουλος δήλωσε : <<Αναλογίζομαι ότι οι πρόγονοι μου πριν περίπου

3000 χρόνια είχαν αναπτύξει ένα τέλειο μεταφορικό σύστημα για την εξυπηρέτηση των μεταφορών ανθρώπων και αγαθών στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου που λειτούργησε για πάρα πολλά, χρόνια με τον πιο επιτυχή και αποτελεσματικό τρόπο.

Η πολιτική τους αλλά και η οικονομία των μεταφορών που είχαν αναπτύξει προσέγγιζε το βέλτιστο εις τρόπον ώστε πολλές εφαρμογές τους να αντιγράφονται και σήμερα από εμάς.

Κατασκεύασαν λιμάνια σε φυσικούς κόλπους αλλά και τεχνικά λιμάνια με μόλους προσήνεμους και υπάνεμους, ελεύθερες λιμενικές και χερσαίες ζώνες για την ελεύθερη διακίνηση του εμπορίου, εμπορικούς σταθμούς στην Ανατολική και Δυτική Μεσόγειο και στα παράλια της Αδριατικής και Μαύρης Θάλασσας φθάνοντας μέχρι τις εκβολές τον Δον στην Αζοφική Θάλασσα.

Επίσης κατασκεύασαν προσβάσεις από / προς τους εμπορικούς λιμένες και εμπορικούς σταθμούς. Θέσπισαν νόμους για την προστασία του περιβάλλοντος και προώθησαν τις ελεύθερες ζώνες των εμπορικών σταθμών για ελεύθερο εμπόριο και μεταποίηση. Εφάρμοσαν συστήματα κυβελωτών πλοίων για την μεταφορά των τότε γνωστών μοναδοποιημένων φορτίων τους γνωστούς αμφορείς κ.α..

Όλα αυτά τα πραγματοποίησαν για ένα και μόνο αντικειμενικό σκοπό την ανάπτυξη της Οικονομίας τους και της ευημερίας των λαών τους.

Ακόμα και σήμερα πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η Οικονομία των μεταφορών εκτός των άλλων είναι ένας εξειδικευμένος τομέας που μελετά τα αποτελέσματα και τον συσχετισμό μεταξύ της μεταφορικής διαδικασίας της παραγωγικότητας και του εμπορίου.

Σήμερα, δεν μπορεί να υπάρξουν στεγανά για κάθε μεταφορικό σύστημα γιατί οι τάσεις του Διεθνούς εμπορίου είναι τέτοιες ώστε είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρχει συμπληρωματικότητα των διαφόρων μεταφορικών συστημάτων. Το γεγονός αυτό ανάγκασε τους εμπλεκόμενους στις μεταφορές να εξετάζουν τα μεταφορικά συστήματα ως μία ενιαία και ολοκληρωμένη οικονομική δραστηριότητα.

Η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην 3^η Πανευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη για τις Μεταφορές που πραγματοποιήθηκε στο Ελσίνκι της Φιλανδίας στις 23 - 25 Ιουνίου 1997 έθεσε για **πρώτη φορά** τις βάσεις για μια ενιαία Πανευρωπαϊκή πολιτική για τις μεταφορές.

Τα καινοτομικά χαρακτηριστικά μέσα στα οποία θα κινηθεί η νέα κοινοτική πολιτική είναι η δημιουργία ενός αρμονικού και συνεκτικού δικτύου μεταφορών, το οποίο να σκεπάζει σαν μία ομπρέλα όλη την Ευρωπαϊκή Ήπειρο.

Τα δέκα Διευρωπαϊκά δίκτυα συν οι τέσσερις Ευρωπαϊκοί χώροι που έγιναν αποδεκτοί στην Πανευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη του Ελσίνκι έχουν ως στόχο να εναρμονίσουν τα μεταφορικά δίκτυα της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης, με εκείνα της Ανατολικής Ευρώπης.

Η Κρήτη αναμφισβήτητα κατέχει μία στρατηγική γεωγραφική θέση για τις Διεθνείς αλλά και τοπικές (Μεσογειακές) επιβατικές και εμπορευματικές μεταφορές, που όπως τα αρχαία χρόνια είχε μεγάλη σημασία έτσι έχει και σήμερα.

Είναι πλησίον του μεγάλου θαλάσσιου μεταφορικού άξονα που **ενώνει τον Ινδικό με τον Ατλαντικό** καθώς επίσης και στο σταυροδρόμι μεταξύ του κάθετου άξονα που οδηγεί στη Μαύρη Θάλασσα ως προς τον μεσογειακό, γεγονός που της δίνει το δικαίωμα να αναφέρεται ως ένας από τους μεγαλύτερους μεταφορικούς κόμβους της περιοχής.

Είναι επίσης η Νοτιανατολικότερη πόρτα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το σημείο όπου ενώνονται οι θάλασσες τριών Ηπείρων (Αφρικής, Ασίας, Ευρώπης). Είναι γνωστό άλλωστε από αυτόν τον συνδυασμένο θαλάσσιο χώρο (από / προς Μαύρη Θάλασσα) διακινούνται περίπου 200 εκατομμύρια τόνοι εμπορεύματα.

Η Κρήτη ευρισκόμενη σε μία τέτοια στρατηγική θέση για τις μεταφορές που μπορεί να διαδραματίσει βασικό ρόλο στις μεταφορικές εξελίξεις της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου. Αποτελεί ίσως από τους λιγιστούς γεωγραφικούς χώρους όπου κατά το πρόσφατο παρελθόν στις τελευταίες δεκαετίες διαδραμάτισαν ουσιαστικό ρόλο στην εξέλιξη των μεταφορών και ιδιαίτερα των συνδυασμένων θαλάσσιων μεταφορών κοντινών αποστάσεων.

Όμως αν και το πορθμειακό μεταφορικό έργο εξελίχθηκε σε συνδυασμένο μικρών αποστάσεων αν και οι τρόποι και μέθοδοι μεταφοράς αναπτύχθηκαν, εντούτοις δεν υπήρξαν εκείνες οι χερσαίες και θαλάσσιες υποδομές και εξοπλισμός που θα μπορούσαν να καταστήσουν τα Λιμάνια της Κρήτης σε πόλους έλξης των Συνδυασμένων Μεταφορών, που ταυτόχρονα θα έδιναν μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι συνδυασμένες μεταφορές δεν είναι μόνο πλοίο - οδός ούτε και μόνον οδός σιδηρόδρομος, είναι ένα ολοκληρωμένο σύστημα το οποίο έχει μία δυναμική συνεχούς ανάπτυξης στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα κινητά αμαξώματα και τα εμπορευματοκιβώτια κ.α.

Η Κρήτη εκτός τις θαλάσσιες σύγχρονες μεταφορικές υποδομές στερείται και χερσαίες. Επίσης βρίσκεται στην ίδια θέση σε σχέση με άλλες περιοχές της Ελλάδας ως προς την βασική **έλλειψη θεσμικού πλαισίου** που ενθαρρύνει την ανάπτυξη των συνδυασμένων μεταφορών.

Τα νέα μεταφορικά συστήματα και ιδιαίτερα οι συνδυασμένες μεταφορές είναι ένα γεγονός στο Ευρωπαϊκό και διεθνές μεταφορικό γίγνεσθαι. **Οι γείτονες μας οι Τούρκοι το έχουν αντιληφθεί και ήδη διαφημίζουν σε όλο τον κόσμο ότι η Σμύρνη είναι το Λιμάνι συνδυασμένων μεταφορών για το Αιγαίο.**

Τα Διεθνή Εμπορευματικά κέντρα είναι και αυτά ένα γεγονός και είτε θαλάσσια είναι, είτε χερσαία δεν έχουν καμία συγγένεια με τα παραδοσιακά θαλάσσια λιμάνια και τους σιδηροδρομικούς σταθμούς διαλογής εμπορευμάτων, καθώς διαφέρουν τόσο στην προσφορά υπηρεσιών όσο και στο λειτουργικό και νομικό τους σύστημα και εδώ υπάρχουν Ευρωπαϊκές κ.α. εμπειρίες.

Οι κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη και στην πρώην Σοβιετική Ένωση, **ευνοούν την ανάδειξη της Κρήτης, σε ένα Διεθνές Μεταφορικό Κόμβο με Διεθνές Εμπορευματικό Κέντρο και Εμπορικούς Σταθμούς.** Η ύπαρξη τέτοιων υποδομών που θα πρέπει να λειτουργούν στο νησί μας ανταγωνιστικά έναντι των άλλων Μεσογειακών Κέντρων και υπό ιδιωτικό μάνατζμεντ, θα προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές μεταφορές και θα συμβάλει στην ανάπτυξη Διαμετακομιστικού εμπορίου το οποίο ουσιαστικά έχει χαθεί από την Ελλάδα. Παράλληλα θα ενισχύσει την τοπική οικονομία καθώς η χρησιμοποίηση σύγχρονων μεθόδων και συστημάτων **θα προσφέρει χαμηλό μεταφορικό τιμολόγιο για τα προϊόντα μας, που είναι από εκείνα που ονομάζονται φθηνά (δηλαδή κυρίως αγροτικά)** και θα δημιουργήσει προϋποθέσεις νέων θέσεων εργασίας ιδίως σε νέους προσφέροντας μία ακόμη εναλλακτική λύση για απασχόληση στους κατοίκους του νησιού από τη συστηματική εμπλοκή τους στον τομέα των υπηρεσιών μεταφορών, διαχείρισης φορτίων διαμετακομιστικού εμπορίου κ.α. **Το νησί μας λόγω της συγκεκριμένης γεωγραφικής θέσης του, μπορεί να αποτελέσει την**

βάση δημιουργίας μίας προωθημένης πλατφόρμας διεθνούς Διαμετακομιστικού Εμπορίου για τα Μεσογειακά και Ευρωπαϊκά κράτη καθώς και τα κράτη της Μ. Θάλασσας που μόνο με την ύπαρξη κατάλληλων υποδομών, μπορεί να γίνει πραγματικότητα.

Οι ακρίτες της Μεγαλονήσου Κρήτης, διατηρούν **ακέραιο το δικαίωμα όπως άλλωστε και κάθε Ευρωπαίος πολίτης, για τον εκσυγχρονισμό των δομών και υποδομών της οικονομίας, ώστε να είναι ευθυγραμμισμένοι με τις σύγχρονες εξελίξεις και απαιτήσεις των καιρών.** Έχουν πεισθεί ότι οι μεταφορές αποτελούν ένα βασικό μοχλό για την επίτευξη αυτού του εκσυγχρονισμού. Οι εμπειρίες που ανέπτυξε το νησί με την εκπληκτική πορεία και συνεισφορά των Κρητικών Ναυτιλιακών Εταιρειών αποτελούν εθνικό κεφάλαιο για τη χώρα μας και όχι μόνο για την Κρήτη. Παρόμοια παραδείγματα έχουμε δει και στο χώρο των αεροπορικών μεταφορών. **Αλλά και στον τραπεζικό χώρο όπου αναμείχθηκαν τα Επιμελητήρια της Κρήτης και άλλων περιοχών της χώρας μας.** Φυσικά υπάρχουν πολλά ακόμη που πρέπει να γίνουν και γίνονται από την πλευρά της πολιτείας, των τοπικών αρχών του νησιού και των παραγωγικών τάξεων.

Είμαστε απόλυτα σίγουροι ότι η Κρήτη μέλλεται να παίζει ένα σημαντικό ρόλο κόμβου ανάπτυξης των Θαλασσιών Συνδυασμένων Μεταφορών. Μας λείπουν σύγχρονα λιμάνια, εμπορευματικό κέντρο, η εμπειρία σύγχρονης αντίληψης διαχείρισης φορτίων κ.α.. Τα Ελληνικά Επιμελητήρια έχουν κάνει την πρότασή τους που δεν είναι άλλη παρά η ειλικρινής και αρμονική συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων για τη δημιουργία των αναγκαίων αυτών υποδομών και προϋποθέσεων που θα βοηθήσουν το νησί μας και την χώρα μας να προχωρήσει με γοργά αναπτυξιακά βήματα. Ο Ελληνικός Επιμελητηριακός Σύνδεσμος Μεταφορών έχει εκπονήσει μελέτη για όλη την Ελλάδα όπου για την Κρήτη προβλέπονται **ένα εμπορευματικό κέντρο στο Ηράκλειο ένα εμπορευματικό σταθμό στα Χανιά και δύο εμπορευματικούς κόμβους: ένα στο Λασιθί και ένα στο Ρέθυμνο. Απαιτείται και ειδική μελέτη για την Περιφέρεια Κρήτης. >>**

Στην ημερίδα που έγινε στην Ιεράπετρα με θέμα "Οι Μεταφορές στην Κρήτη" έγινε πρόταση στον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας Κρήτης να βοηθήσει οικονομικά η Περιφέρεια την συλλογική πρωτοβουλία των 4 Επιμελητηρίων Κρήτης για να προχωρήσουν στην εκπόνηση μελέτης ειδικά για τις μεταφορές της Κρήτης όπου θα μελετηθούν και οι εμπορευματικές ροές περιφερειακά. Το αίτημα δεν έγινε αποδεκτό ούτε από το Γενικό Γραμματέα αλλά ούτε και από το Υπουργείο Μεταφορών.

Η πρωτοβουλία των Κρητικών επιμελητηρίων πρέπει λοιπόν να στραφεί σε μία ολοκληρωμένη και καλά τεκμηριωμένη μελέτη για την ανάπτυξη όλων των μεταφορικών συστημάτων της Κρήτης. Η μελέτη αυτή θα είναι ένα MASTER PLAN για το νησί μας και θα αποτελέσει τον πιλότο και για άλλες περιοχές της Ανατολικής Μεσογείου.

Τα **Κρητικά Επιμελητήρια** και τα μέλη τους είναι έτοιμα να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων και να αναλάβουν τις πρωτοβουλίες που είναι απαραίτητες και τις ευθύνες που τους αναλογούν.

2. 6. Εξελικτική πορεία επιχειρήσεων

Ο κλάδος της τουριστικής βιομηχανίας διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην εγχώρια Κρητική οικονομία. Προσεγγίζοντας το 50% του συνόλου των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Κρητική περιφέρεια, αποτελεί παραδοσιακά μια σημαντική πηγή εσόδων και προσφέρει σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες. Η αξιολόγηση, επομένως, των χρηματοοικονομικών επιδόσεων των τουριστικών και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων καθίσταται αναγκαία και αρκετά ενδιαφέρουσα.

Μεθοδολογικά, η αξιολόγηση των επιδόσεων των επιχειρήσεων πραγματοποιείται με συνδυαστική ανάλυση που βασίζεται στη στατιστική ανάλυση των χρηματοοικονομικών δεικτών κάθε επιχείρησης και με την εφαρμογή πολυκριτήριας ανάλυσης με στόχο την ιεράρχηση των επιχειρήσεων αυτών.

Το Εργαστήριο Συστημάτων Χρηματοοικονομικής Διοίκησης του Πολυτεχνείου Κρήτης (<http://www.dpem.tuc.gr/fel>) πραγματοποίησε μια συγκριτική μελέτη σε μερικές από τις μεγαλύτερες τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Στόχος της μελέτης ήταν η αξιολόγηση των επιδόσεων των επιχειρήσεων με βάση τα χρηματοοικονομικά τους στοιχεία για την τριετία 2000-02 με την εφαρμογή της μεθόδου Ανάλυση σε Κύριες Συνιστώσες και της πολυκριτήριας μεθόδου Promethee II. (Ζοπουνίδης, 2001), με την οποία πραγματοποιήθηκε μια συνολική κατάταξη των επιχειρήσεων με τη σύνθεση πολλαπλών κριτηρίων. Τα κριτήρια που επιλέχθηκαν μέσω της Ανάλυσης σε Κύριες Συνιστώσες παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Οι επιχειρήσεις που αποτέλεσαν το δείγμα της παρούσας ανάλυσης προέκυψαν από τους δημοσιευμένους ισολογισμούς της ICAP, για τα έτη 2000-02. Από τον κατάλογο αυτό επιλέχθηκαν τριανταπέντε από τις μεγαλύτερες ξενοδοχειακές επιχειρήσεις οι οποίες εκμεταλλεύονται ξενοδοχεία πολυτελείας, Α' και Β' κατηγορίας και δημοσίευσαν στον ισολογισμό τους για το 2001 συνολικό κύκλο εργασιών άνω των 3.200.000 ευρώ και τα έσοδά τους προέρχονται κυρίως από την εκμετάλλευση των ξενοδοχείων. Επίσης, σε ένα δεύτερο δείγμα επιλέχθηκαν δεκαέξι Κρητικές τουριστικές επιχειρήσεις οι οποίες ανήκουν στις κυριότερες

επιχειρήσεις εκμετάλλευσης τουριστικών - ταξιδιωτικών γραφείων στην Ελλάδα. Οι τουριστικές αυτές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται κυρίως στον εισερχόμενο τουρισμό και δημοσίευσαν στον ισολογισμό τους για το 2001 συνολικές πωλήσεις άνω των 2.000.000 ευρώ.

Πίνακας 1: Σημαντικότερα κριτήρια αξιολόγησης

1	Πωλήσεις / Σύνολο ενεργητικού
2	Μικτό κέρδος / Πωλήσεις
3	Κόστος πωλήσεων / Μέσο επίπεδο αποθεμάτων
4	Κυκλοφορούν ενεργητικό / Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις
5	Βασικό διάστημα βιωσιμότητας
6	Ίδια κεφάλαια / (Ίδια κεφάλαια +Υποχρεώσεις)
7	Σύνολο Υποχρεώσεων / Περιθώριο Αυτοχρηματοδότησης

(Πηγή : ICAP A.E –NEA)

Στους Πίνακες 2 και 3 συνοψίζονται τα αποτελέσματα της μεθόδου PROMETHEE II στην αξιολόγηση των επιδόσεων των εξεταζόμενων τουριστικών και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων της Κρήτης. Τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στους Πίνακες 2 και 3 για κάθε έτος της ανάλυσης, αφορούν την κατάταξη των επιχειρήσεων αυτών από την καλύτερη στη χειρότερη, εξετάζοντας διάφορα σενάρια (500 τον αριθμό) σχετικά με τη βαρύτητα των 7 κριτηρίων.

Πίνακας 2 : Κατάταξη τουριστικών Κρητικών επιχειρήσεων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	2000	2001	2002
CRETA TRAVEL BUREAU A.E.	15	13	16
CRETAN HOLIDAYS Κ. ΜΠΑΝΤΟΥΒΑΣ Α.Ε.	9	16	14
HELLENIC ISLAND SERVICES ΗΡΑΚΛΕΙΟ Ε.Π.Ε.	11	8	2
MONDIAL HOSPITALITY Ε.Π.Ε.	8	11	12
RODOS TOURS TRAVELAND CRETE A.E.	10	10	8
SUMMERLAND TRAVEL A.E.	6	6	10
ΓΕΝΙΑΤΑΚΗΣ, Μ., Α.Ε.	13	12	11
ΔΕΛΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Α.Ε	16	14	15
ΕΛΛΑΣ ΕΞΠΡΕΣ Α.Ε.	14	15	13
ΕΛΛΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Α.Ε.	4	3	1
ΖΕΥΣ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.	1	5	7
ΙΜΠΙΣ ΕΛ ΓΚΡΕΚΟ Α.Ε.	3	2	4
ΚΡΙΣΤΟΦΕΡ ΤΡΑΒΕΛ Ε.Π.Ε.	7	4	5
ΠΛΩΤΙΝ ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.	5	1	3
ΣΟ.ΒΥ.ΝΑ ΤΡΑΒΕΛ Α.Ε.	2	7	9
ΣΟΛΜΑΡ ΤΟΥΡΣ Α.Ε.	12	9	6

Πίνακας 3 : Κατάταξη ξενοδοχειακών Κρητικών επιχειρήσεων

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	2000	2001	2002
CANDIA Α.Ε.Ξ.&Τ.Ε.	17	16	11
DASKOTELS Α.Ε.	23	18	16
EL GRECO Α.Ε.	35	27	21
HOTELLAS Α.Ε.	5	5	9
SEVEN STARS Α.Ε.	33	34	25
SUNSTORES Α.Ε.Ξ.Τ.Ε.	34	35	35
Α.Ε.Τ.Ε.Α. Α.Ε.	32	33	31
ΑΓΑΠΗ ΜΠΗΤΣ Α.Ε.	11	11	13
ΑΙΓΑΙΟΝ Α.Ε.	8	6	7
ΑΛΝΤΕΜΑΡ Α.Ξ.Τ.Ε.	15	25	29
ΑΛΦΑ ΜΑΡΙΝ Α.Ξ.&Τ.Ε.	2	8	6
ΑΝΙΣΣΑ Α.Ε.	13	9	1
ΑΣΗΜΕΝΙΑ ΑΚΤΗ Α.Ε.	26	17	4
ΑΣΤΕΡΑΣ Α.Ε.	22	30	27
ΒΑΝΤΑΡΑΚΗΣ Α.Ε.	1	2	5
ΓΙΑΝΝΙΚΑΚΗΣ, Σ., Α.Ε.	20	32	33
ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΤΟΥΡ. & ΞΕΝΟΔ. ΕΠΙΧΕΙΡ. ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.	7	13	22
ΕΛΟΥΝΤΑ Α.Ε.	27	26	32
ΕΠΑΝΩΜΕΡΙΤΑΚΗΣ, Κ., Α.Ε.	19	7	18
ΖΑΜΠΕΤΑΚΗΣ, Μ., Α.Ε.Τ.Ε.	25	20	10
ΗΛΙΟΣ Α.Ε.	29	21	24
ΚΑΛΟΥΤΣΑΚΗΣ, Θ. & Κ., Α.Ε.	18	12	3
ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΑΣΤΗΡ Α.Ε.	12	19	34
ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ, Φ. Γ., Α.Ε.	11	15	20
ΛΟΥΗΣ ΤΟΥΡ. ΞΕΝΟΔ. ΕΠΙΧ. ΚΡΗΤΗΣ Α.Ε.	10	3	15
ΛΥΤΤΟΣ Α.Ε.	16	28	23
ΜΑΝΤΩΜΑΝΑΚΗΣ Α.Ε.	14	14	14
ΜΗΤΣΗΣ CO. - ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	24	23	19
ΤΕΑΒ Α.Ε.	30	31	30
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Α.Ε.	6	10	8
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ Α.Ε.	31	22	17
ΧΑΛΚΙΑΔΑΚΗΣ, Θ., Α.Ε.	4	4	2
ΧΑΠΙΜΑΓΚ ΕΛΛΑΣ Α.Ε.	3	1	12
ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ Α.Ε.	9	24	28
ΧΩΡΙΟ ΙΚΑΡΟΣ Α.Ε.	28	29	26

(Πηγή : ICAP Α.Ε –ΝΕΑ)

Από την ανάλυση των ισολογισμών της τριετίας 2000-02 για τις τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις προκύπτει από τους Πίνακες 4 και 5, ότι το σύνολο του ενεργητικού διευρύνθηκε κατά 27,5% για τις ξενοδοχειακές μονάδες. Η αύξηση αυτή χρηματοδοτήθηκε κατά 50% από ίδια και 50% από ξένα κεφάλαια. Στις τουριστικές επιχειρήσεις μειώθηκε το σύνολο του ενεργητικού κατά 3%.

Πίνακας 4 : Μέσες τιμές βασικών μεγεθών των τουριστικών επιχειρήσεων της Κρήτης

Μέγεθος	2000	2001	2002
Καθαρά πάγια	1.077.708	1.217.536	1.182.438
Κυκλοφορούν ενεργητικό	2.128.994	2.287.485	1.929.543
Σύνολο ενεργητικού	3.206.702	3.505.021	3.111.981
Ίδια κεφάλαια	557.921	600.461	571.515
Σύνολο υποχρεώσεων	2.648.781	2.904.560	2.540.466
Πωλήσεις	4.474.236	4.768.698	4.112.443
Μικτά κέρδη	930.616	984.104	803.188
Χρηματοοικονομικές δαπάνες	70.426	58.562	57.145
Κέρδη προ φόρου	83.210	154.518	102.477
Επιχειρήσεις	16	16	16

Πίνακας 5 : Μέσες τιμές βασικών μεγεθών των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων της Κρήτης

Μέγεθος	2000	2001	2002
Καθαρά πάγια	17.601.733	22.900.148	23.953.360
Κυκλοφορούν ενεργητικό	4.365.868	3.913.424	4.111.031
Σύνολο ενεργητικού	21.967.601	26.813.572	28.064.391
Ίδια κεφάλαια	10.564.369	12.900.679	13.651.790
Σύνολο υποχρεώσεων	11.618.063	13.912.893	14.412.601
Πωλήσεις	7.603.011	8.325.992	8.471.150
Μικτά κέρδη	1.819.006	2.335.205	2.053.843
Χρηματοοικονομικές δαπάνες	533.019	562.279	551.171
Κέρδη προ φόρου	563.537	915.060	609.278
Επιχειρήσεις	35	35	35

(Πηγή : ICAP A.E –NEA)

Το σύνολο των πωλήσεων μειώθηκε για τις τουριστικές επιχειρήσεις κατά 8,5% την διετία 2000-02 από 4.474.236 ευρώ το 2000, σε 4.112.443 ευρώ το 2002. Στις ξενοδοχειακές μονάδες αντίθετα παρουσιάζεται μια αύξηση της τάξης του 11,4% για την ίδια διετία.

Η γενική ρευστότητα των ξενοδοχειακών μονάδων την εξεταζόμενη τριετία είναι αρκετά καλή, όπως απεικονίζεται στον Πίνακα 6, σημειώνοντας ικανοποιητική άνοδο εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό ένα περιθώριο ασφαλείας στη διοίκηση προκειμένου να αντιμετωπίσει μια ανεπιθύμητη εξέλιξη στην ροή των κεφαλαίων κίνησης. Αντιθέτως οι τουριστικές επιχειρήσεις της Κρήτης παρουσιάζουν, σύμφωνα με τον πίνακα 7, ένα μη ικανοποιητικό δείκτη ρευστότητας (μικρότερο της μονάδας).

Πίνακας 6 : Μέσες τιμές δεικτών των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων της Κρήτης

Μέγεθος	2000	2001	2002
Μικτό κέρδος / Πωλήσεις	0,2124	0,2689	0,2308
Πωλήσεις / Σύν.ενεργητικού	0,4197	0,4030	0,3903
Κόστος πωλήσεων / Μέσο επίπεδο αποθεμάτων	99,7496	91,8164	77,8111
Βασικό διάστημα βιωσιμότητας	0,5608	0,5449	0,5389
Ίδια κεφάλαια / Ίδια κεφάλαια + Υποχρεώσεις	0,7338	0,7015	0,6906
Κυκλοφ.ενεργητικό / Βραχυπρόθεσμες Υποχρ.	1,7930	1,7517	2,1673
Σύνολο Υποχρεώσεων / Περιθώριο αυτοχρηματοδότησης	3,0508	10,7654	2,2762
Επιχειρήσεις	35	35	35

Πίνακας 7 : Δείκτες των τουριστικών επιχειρήσεων της Κρήτης

Μέγεθος	2000	2001	2002
Μικτό κέρδος / Πωλήσεις	0,2249	0,2385	0,2278
Πωλήσεις / Σύν.ενεργητικού	2,3243	2,4490	2,4152
Κόστος πωλήσεων / Μέσο επίπεδο αποθεμάτων	87,5867	1039,1162	118,8513
Βασικό διάστημα βιωσιμότητας	0,3808	0,4143	0,5238
Ίδια κεφάλαια / Ίδια κεφάλαια + Υποχρεώσεις	0,9090	0,9103	0,9154
Κυκλοφ.ενεργητικό / Βραχυπρόθεσμες Υποχρ.	0,9140	0,8170	0,8254
Σύνολο Υποχρεώσεων / Περιθώριο αυτοχρηματοδότησης	3,2865	-7,5469	9,4510
Επιχειρήσεις	16	16	16

(Πηγή : ICAP A.E –NEA)

Ο δείκτης μακροπρόθεσμης ικανότητας δανεισμού κυμαίνεται σε καλές τιμές από 73% το 2000 σε 69% το 2002 για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις. Ενώ για τις τουριστικές επιχειρήσεις το υψηλό ποσοστό (άνω 90%) καθιστά δύσκολη την ικανότητα τους να προβούν σε νέα μακροπρόθεσμα δάνεια βελτιώνοντας έτσι τη χρηματοοικονομική τους θέση.

Τέλος ο δείκτης ικανότητας αποπληρωμής των υποχρεώσεων για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις παρουσιάζει μια πτώση κατά 35% και μια άνοδο κατά 18% για τις τουριστικές επιχειρήσεις της Κρήτης στην τριετία 2000-02. Ο δείκτης αυτός εκφράζει την ικανότητα κάλυψης τρεχουσών υποχρεώσεων από τα κέρδη που η επιχείρηση έχει πραγματοποιήσει και δεν έχουν αποσυρθεί από αυτή, αλλά παραμένουν στην εταιρεία υπό την μορφή αποθεματικών κεφαλαίων.

2. 6. 1. 2^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Η περίοδος 1994-1999, χαρακτηρίστηκε από μεγαλύτερη έμφαση σε έργα υποδομής εθνικής σημασίας που ενισχύουν την εξωστρέφεια της οικονομίας και τη γενικότερη διασύνδεση της χώρας με το εξωτερικό. Χωρίς να εγκαταλείπεται η εφαρμογή μέτρων ισόρροπης ανάπτυξης της χώρας, δόθηκε προτεραιότητα στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης μέσα από ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων και με κύριο στόχο την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την ανβάθμιση του περιβάλλοντος και τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι η προετοιμασία της χώρας για την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική ένωση καθώς και η υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομής σε ολόκληρη την χώρα : Οδικοί άξονες (ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός), λιμενικά έργα, εκσυγχρονισμός του Ελληνικού Σιδηροδρομικού Δικτύου, μετρό της Αθήνας, ενεργειακά έργα (αιολικά πάρκα, φυσικό αέριο), τηλεπικοινωνίες, νοσοκομεία, κ.ο.κ.

Κατά την περίοδο εφαρμογής του 2^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η βελτίωση των συνθηκών της Ελληνικής οικονομίας και τα μέτρα για την επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας και διαρθρωτικών αλλαγών καθώς και η συμβολή του ίδιου του 2^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για μεγαλύτερη απόδοση της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας η οποία συνεχίζεται και κατά την περίοδο 2000-2006.

Την εφαρμογή του 2^{ου} Κ.Π.Σ. δυσχέρανε, όμως, μια σειρά προβλημάτων και δυσλειτουργιών που αφορούσαν τους μηχανισμούς διαχείρισης και υλοποίησης, οι οποίοι δεν ήταν επαρκείς για να αντιμετωπίσουν μια αυξημένη κλίμακα παρεμβάσεων. Παράλληλα, όμως, προέκυψαν πολύτιμες εμπειρίες που υπέδειξαν την ανάγκη έντασης της προσπάθειας ώστε να ικανοποιηθούν οι ποιοτικές και ποσοτικές απαιτήσεις αυτής της εμβέλειας παρεμβάσεων.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την Κρήτη, οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι της αναπτυξιακής προσπάθειας του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (1994-1999) που συμπληρώνουν και ολοκληρώνουν την προσπάθεια του 1ου ΚΠΣ (1989-1993) είναι οι ακόλουθοι:

- Η ανάδειξη της Κρήτης σε οικονομικό, ερευνητικό και πολιτιστικό κέντρο στο χώρο της Ν.Α. Μεσογείου.
- Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των τομέων της κρητικής οικονομίας με έμφαση στην ορθολογική αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων του πρωτογενούς και του τριτογενούς τομέα.
- Η εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής και η βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Οι ανωτέρω στρατηγικοί στόχοι επιδιώκεται να υλοποιηθούν με μια συνολική προσπάθεια που κινείται γύρω από επτά αναπτυξιακούς άξονες:

1. Ενίσχυση της έρευνας και αξιοποίησή της στην παραγωγή.
2. Τουριστική αναβάθμιση.
3. Βελτίωση οικονομικών και κοινωνικών υποδομών.
4. Αγροτική και τοπική ανάπτυξη.
5. Ενίσχυση του συμπληρωματικού χαρακτήρα του δευτερογενή τομέα.
6. Προστασία και ανάδειξη του δομημένου περιβάλλοντος.
7. Αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.

Η προσπάθεια στοχεύει στην πιο ισόρροπη γεωγραφικά και εποχιακά, κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, η αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών, η ανάπτυξη σχετικών υποδομών και η ανάδειξη του πολιτιστικού στοιχείου.

Για τη στήριξη του τουρισμού:

- Δημιουργήθηκαν μαρίνες (Αγ. Νικόλαος, Αγ. Γαλήνη, Χανιά) ενώ προγραμματίζονται στο Ρέθυμνο και τα Μάλλια, καθώς και τουριστική αξιοποίηση του λιμένα Αγ. Νικολάου.
- Κατασκευάσθηκαν Συνεδριακά Κέντρα (Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων-Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης - Ακαδημαϊκό Χωριό Ανωγείων).
- Πραγματοποιήθηκαν ή προβλέπονται αναπλάσεις των παλαιών πόλεων Ρεθύμνης, Χανίων και Αρχανών.
- Ενισχύθηκαν αναστηλώσεις βυζαντινών μοναστηριών, αναγεννησιακών μνημείων και παραδοσιακών οικισμών και αναδείχθηκε η Ιερά Μονή Αρκαδίου ως πανευρωπαϊκό σύμβολο ελευθερίας.
- Δημιουργήθηκε τράπεζα πληροφοριών για την τουριστική οικονομία της Κρήτης και σύστημα προβολής με πολλαπλά μέσα πληροφόρησης (ηλεκτρονικός χάρτης), ενώ πρόκειται να δημιουργηθεί φορέας τουρισμού και περιβάλλοντος.
- Προωθούνται δράσεις ανάπτυξης του αγροτουρισμού από τα προγράμματα 1, 2 & LEADER+, ένα πρόγραμμα επέκτασης της τουριστικής περιόδου και η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών.
- Βελτίωση οικονομικών και κοινωνικών υποδομών

- Στις υποδομές χειρσαίων μεταφορών προτεραιότητα δίνεται στην ολοκλήρωση του βόρειου οδικού άξονα, στην προώθηση έργων στον νότιο άξονα, στους συνδετήριους άξονες του Βόρειου με τον Νότιο άξονα και στις παρακάμψεις των μεγάλων αστικών κέντρων (Χανιά, Ρέθυμνο).
- Στις θαλάσσιες μεταφορές προωθείται η ολοκλήρωση έργων υποδομής που θα ανάγουν την Κρήτη σε διεθνές διαμετακομιστικό κέντρο, όπως τα έργα στο λιμάνι Ηρακλείου, αλλά και στα λιμάνια Χανίων, Ρεθύμνου, Σητείας και Κισσάμου.
- Έργα επεκτάσεων και βελτίωσης της κτιριακής υποδομής υλοποιούνται ή προβλέπονται στα αεροδρόμια Ηρακλείου, Χανίων καθώς επίσης και η δημιουργία αεροδρομίου στο Καστέλλι Ηρακλείου.
- Στην κοινωνική υποδομή συνεχίζεται κατασκευή πολλών κτιρίων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ στον τομέα υγείας κατασκευάστηκαν νέες νοσοκομειακές μονάδες στα μικρά νομαρχιακά κέντρα (Σητεία - Ιεράπετρα - Νεάπολη), ενώ προβλέπονται επεκτάσεις σε υφιστάμενα νοσοκομεία (π.χ. Βενιζέλειο Νοσοκομείο Χανίων) καθώς και η κατασκευή νέου Νοσοκομείου στα Χανιά. (Ιστοσελίδα : medregio.org)

Αγροτική και τοπική ανάπτυξη

- Με στόχο την καλύτερη χρησιμοποίηση των υδάτινων πόρων προωθούνται έργα όπως το αρδευτικό του Κουρταλιώτη Ρεθύμνου, το φράγμα Αποσελέμη, καθώς και η ολοκλήρωση-αξιοποίηση ενός αριθμού λιμνοδεξαμενών.
- Επίσης ενισχύεται η γεωργική έρευνα, η εφαρμογή νέων τεχνολογιών και ενισχύσεις για την αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας στα θερμοκήπια.
- Στα πλαίσια του προγράμματος LEADER προωθούνται δράσεις για τον αγροτουρισμό, την προώθηση-εμπορία αγροτικών προϊόντων καθώς και μηχανισμοί στήριξης των αγροτικών προϊόντων.
- Παράλληλα αναπτύσσονται υποδομές όπως αγροτική οδοποιία, αγροτικός εξηλεκτρισμός, αλιευτικά καταφύγια και σημαντικά δασικά έργα. Ενίσχυση του συμπληρωματικού χαρακτήρα του δευτερογενή τομέα.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού προβλέπονται:

- Η ανάπτυξη οργανωμένων χώρων για τη συγκέντρωση των βιοτεχνιών (ΒΙΟΠΑ) προκειμένου να τους δοθεί η δυνατότητα εκσυγχρονισμού (ΒΙΟΠΑ Χανίων, ΒΙΠΕ Ηρακλείου).
- Η ενίσχυση του περιφερειακού μηχανισμού στήριξης των ΜΜΕ σε θέματα οργάνωσης, προβολής, τεχνολογικών εφαρμογών κ.λπ. (Κέντρο Καινοτομιών Ηρακλείου).
- Η παροχή κινήτρων και ενισχύσεων για την ανάπτυξη νέων και τον εκσυγχρονισμό υφιστάμενων βιομηχανικών επιχειρήσεων σε επιλεγμένους κλάδους.
- Η ανάπτυξη σύγχρονων μηχανισμών προώθησης των Κρητικών προϊόντων σε νέες αγορές, η δημιουργία του Εκθεσιακού Κέντρου Ηρακλείου και η ενίσχυση της αναγκαίας για το λόγο αυτό υποδομής στα λιμάνια και τα αεροδρόμια της Περιφέρειας.

(Πηγή : Περιφέρεια Κρήτης)

Προστασία και ανάδειξη του δομημένου περιβάλλοντος

Σημαντικά έργα για την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος υλοποιούνται ή προγραμματίζονται όπως:

- Έργα ύδρευσης - αποχέτευσης - βιολογικού καθαρισμού στα μεγάλα αστικά κέντρα (Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο, Αγ. Νικόλαος) και σε τουριστικές περιοχές.
- Έργα αποχέτευσης βόρειου άξονα Χανίων (Χανιά - Κολυμπάρι) και Σούσα - Μουρνιές.
- Επεξεργασία λυμάτων Ηρακλείου και διαχείριση απορριμμάτων Ν. Ηρακλείου.
- Αντιπλημμυρικά έργα στον χείμαρρο Γιόφυρο και έργα στο αρχαιολογικό - οικολογικό πάρκο Γιούχτα κοντά στα Ανώγεια.
- Μελέτες χωροταξικού - πολεοδομικού σχεδιασμού αστικών κέντρων και τουριστικών περιοχών.

Αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού

Εκτεταμένα προγράμματα κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) με στόχο την προσαρμογή στις νέες τεχνολογίες, σε μεθόδους παραγωγής και προσφοράς υπηρεσιών, καθώς και την επανειδίκευση εργαζομένων και ανέργων σε τομείς που εξασφαλίζεται η απασχόληση τους.

Παράλληλα γίνεται προσπάθεια για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και για ισότιμη ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ζωή.

Κατά την περίοδο 1990-1993, 19.000 περίπου άτομα μετείχαν σε προγράμματα κατάρτισης, χρηματοδοτούμενα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. (Πηγή : Περιφέρεια Κρήτης)

2. 6. 2 4^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Προγραμματική περίοδος 2007-2013 για την κατάρτιση του εθνικού στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης).

Ο στρατηγικός στόχος της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης με κοινωνική συνοχή μπορεί να επιτευχθεί με τη προώθηση μιας ανταγωνιστικής και δυναμικής οικονομίας βασισμένης στη γνώση, που να οδηγεί στη πλήρη απασχόληση με τη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας. Οι προσανατολισμοί αυτοί αφορούν στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής ένωσης. Ταυτόχρονα, στρατηγικός στόχος για την Ελλάδα είναι η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και συνοχής προς το μέσο ευρωπαϊκό επίπεδο.

Με τις προοπτικές αυτές, ξεκίνησαν, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, οι διαδικασίες σχεδιασμού της περιόδου που θα ακολουθήσει την υλοποίηση του τρέχοντος ΚΠΣ 2000-2006. Για τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013 η χώρα μας υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ένα νέο κείμενο προγραμματισμού, με τη μορφή ενός Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς, όπου περιγράφονται οι κύριοι αναπτυξιακοί στόχοι της χώρας μας σε εθνικό, τομεακό και περιφερειακό επίπεδο.

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1986-2006 ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΙΚΕΣ ΕΓΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

	Μ.Ο.Π.* (1986-1989) σε χιλ ECU** σε τιμές 1986	Α' Κ.Π.Σ. (1989- 1993) σε χιλ ECU** σε τιμές 1989	Β' Κ.Π.Σ. (1994- 1999) σε χιλ ECU** σε τιμές 1994	Γ' Κ.Π.Σ. (2000- 2006) σε χιλ ευρώ σε τιμές 2000
Συνολικός Προϋπολογισμός	2.101.933	14.342.054	29.721.300	44.363.540
Εθνική Δημόσια Συμμετοχή	695.740	5.802.196	7.069.900	11.126.075
Κοινοτική Συμμετοχή	2.576.000	7.193.241	13.980.000	22.707.000
Ιδιωτική Συμμετοχή	210.193	1.346.617	8.671.400	10.730.465

* Το ΜΟΠ μετά το 1989 ενσωματώθηκαν στο Α' ΚΠΣ

** 1 ECU = 1 Ευρώ (ισοτιμία της 1/1/1999)

Πηγή : Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών

2. 6. 3. Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Ο εναλλακτικός τουρισμός προσδιορίζεται από εκείνες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες συνδέονται με τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές κοινοτικές αξίες που επιτρέπουν τόσο στους ‘οικοδεσπότες’ όσο και στους ‘φιλοξενούμενους’ να υφίστανται τις θετικές αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες. Η Κρήτη έχει ιδανικές συνθήκες για την ανάδειξη του εναλλακτικού τουρισμού κι αυτό γιατί το φυσικό περιβάλλον του τόπου μας χαρακτηρίζεται από εξαιρετική ποικιλία και ομορφιά, η κύρια ασχολία πολλών κατοίκων είναι η γεωργία, η πολιτιστική μας κληρονομιά είναι ιδιαίτερα πλούσια και σημαντική, ενώ η κρητική κουζίνα από τις καλύτερες του κόσμου...

Στην Κρήτη, τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται όλο και πιο συστηματικά οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, που προσφέρουν τη δυνατότητα στους ταξιδιώτες να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητές τους και με προγράμματα εξειδικευμένων δράσεων, όπως είναι ο θεραπευτικός-ιαματικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο οικολογικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός κ.λπ. Έτσι, το νησί αποτελεί πλέον έναν προσφιλή τουριστικό προορισμό όχι μόνο για διακοπές «κλασσικού τύπου», αλλά και για όσους επιθυμούν να πραγματοποιήσουν εναλλακτικές διακοπές, αναζητώντας τόσο την ξεκούραση και την απόλαυση των αξιοθέατων όσο και τη μοναδική εμπειρία που προσφέρουν η φύση και τα «προϊόντα» της, ο θρησκευτικός πολιτισμός της αλλά και οι εξειδικευμένες υποδομές της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας.

2.6.3.1 Θεραπευτικός - Ιαματικός τουρισμός

Για την Κρήτη που έχει θαυμάσιες κλιματολογικές συνθήκες και εξαιρετική ποιότητα θαλασσινού νερού αυτή η μορφή τουρισμού προστίθεται θριαμβευτικά στην τουριστική προσφορά της. Ο στόχος είναι διπλός: αφ’ ενός διακοπές σε συνδυασμό με την υγεία και αφ’ ετέρου προσέλκυση επισκεπτών όλο το χρόνο. Αυτό είναι και κάτι που η Κρήτη και γενικότερα η Ελλάδα το έχει μεγάλη ανάγκη, εφόσον όλοι οι τουριστικοί παράγοντες στοχεύουν στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται με τη βελτίωση του τουριστικού προϊόντος, και, τι καλύτερο και πιο ελκυστικό από τα κέντρα θαλασσοθεραπείας, σε ένα νησί και γενικά σε μία χώρα όπου η θάλασσα αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο;

Τα τελευταία χρόνια πολλοί Ευρωπαίοι τουρίστες και όχι μόνο, προσπαθούν να συνδυάσουν τις τουριστικές τους δραστηριότητες μαζί με την ιατρική τους φροντίδα ή και περίθαλψη, για αυτό

το λόγο είναι αλματώδης και καταλυτική η πρωτοβουλία ανάπτυξης στον τομέα του θεραπευτικού τουρισμού, ειδικότερα στον ιδιωτικό τομέα . Για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και γενικότερα, του τουρισμού υγείας, λειτουργούν ήδη δύο κέντρα θαλασσοθεραπείας στην Κρήτη (όπως το Royal Mare Thalasso και το Κέντρο Θαλασσοθεραπείας Candia Maris) , εφοδιασμένα με το ειδικό σήμα λειτουργίας του Ε.Ο.Τ. και είναι υπό κατασκευή άλλα δύο.

Για το βαθμό εξοικείωσης του τουριστικού κοινού με το χώρο της θαλασσοθεραπείας, όπως επίσης και για τις δράσεις συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα που απαιτούνται για τη δημιουργία ενός τέτοιου χώρου, σημαντικό ρόλο κατέχουν οι ξενοδοχειακές μονάδες της Aldemar-Royal Mare Village & Thalasso. Σχετικά με αυτό μίλησε στο Travel Daily News ο κ. Αλέξανδρος Αγγελόπουλος, Εντεταλμένος Σύμβουλος της Aldemar. Σύμφωνα με το άρθρο, η Aldemar κατέχει σημαντικές διακρίσεις, οι οποίες εκφράζουν το ισχυρό brand της Aldemar, το οποίο ενσωματώνει συγκεκριμένες αξίες για τον έλληνα, αλλά και ξένο καταναλωτή και η οποία στηρίζεται κυρίως στο επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών, στις άριστες εγκαταστάσεις, στο ανθρώπινο δυναμικό, στη συνεχή βελτίωση και ανανέωση του προϊόντος. Πέρα από αυτό, τα κέντρα σπα και γενικότερα ο ιαματικός τουρισμός, δεν αποτελούν μία ακόμη τάση του σύγχρονου life style, αλλά αποτελούν τρόπο ζωής. Στους σύγχρονους ρυθμούς ζωής τα σπα είναι η στιγμιαία ή μεγαλύτερη παύση της φθοράς, που υφίσταται ο άνθρωπος από το χρόνο, την κακή διατροφή, το στρες, την κόπωση, τους μικροτραυματισμούς. Μάλιστα, οι συγκεκριμένες θεραπείες έχουν και προληπτικό, αλλά και ιαματικό χαρακτήρα. Η εξέλιξη των σπα θα έχει συνέχεια.

Με τις εγκαταστάσεις στην Κρήτη, η Aldemar, σεβόμενη πάντα το περιβάλλον, όπως μαρτυρούν οι διακρίσεις της και σε αυτό τον τομέα, κατάφερε να αναδείξει τουριστικά το νησί και να καθιερώσει νέους προορισμούς στις προτιμήσεις των ταξιδιωτών.

Οι τουριστικοί φορείς ή επιχειρήσεις που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ιατρικού ή θεραπευτικού τουρισμού ελέγχονται ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους σύμφωνα με τα εκάστοτε ισχύοντα πρότυπα ISO για τις τουριστικές υπηρεσίες που παρέχουν καθώς και σύμφωνα με τα εκάστοτε ισχύοντα πρότυπα ελέγχου ποιότητας υπηρεσιών υγείας. Την ευθύνη ελέγχου της ποιότητας των υπηρεσιών τους που σχετίζονται με τις υπηρεσίες υγείας που παρέχουν, έχει ο Φορέας Υγείας, στο όνομα του οποίου έχει εκδοθεί η σχετική Άδεια Ιατρικού ή Θεραπευτικού Τουρισμού.

2.6.3.2 Θρησκευτικός τουρισμός

Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, τα ψηφιδωτά, τις τοιχογραφίες και τις σπάνιες εικόνες τους, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια και τα προσκυνήματα της υπαίθρου, τα μοναστήρια, τα μετόχια και οι σκήτες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και τη στενή και μακραίωνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία.

Σε πολλές περιοχές της Κρήτης, ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να συναντήσει, επίσης, κτίσματα και μνημεία λατρείας διαφορετικών δογμάτων και θρησκειών, που συνυπάρχουν σε ένα διαρκή διάλογο, αναδεικνύοντας το σπάνιο ιστορικό και πολιτισμικό παλίμψηστο του ελληνικού χώρου.

❖ *Οι Βυζαντινές και Βενετικές Εκκλησίες της Κρήτης*

Η Βενετική εκκλησία του Τιμίου Σταυρού, Μονή Τοπλού

Υπάρχουν ιστορικές μαρτυρίες για την ύπαρξη στην Κρήτη πάνω από 5.000 Βυζαντινών και Βενετικών Εκκλησιών. Οι Βυζαντινές εκκλησίες χτίστηκαν κατά τη διάρκεια της Πρώτης και της Δεύτερης Βυζαντινής Περιόδου καθώς και κατά τη διάρκεια της Βενετοκρατίας (13ος - 17ος αιώνας). Είναι δύσκολο να διαχωριστούν πλήρως οι Ελληνορθόδοξες από τις Καθολικές εκκλησίες. Η ίδια εκκλησία μπορεί να έχει χρησιμοποιηθεί για οποιοδήποτε από τα δύο

χριστιανικά δόγματα σε διαφορετικές χρονικές περιόδους ή ακόμα και κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου. Γενικά, στις μεγάλες πόλεις η δυϊκή φύση των Ορθόδοξων και Καθολικών εκκλησιών είναι φανερή από την εξωτερική τους εμφάνιση. Στην ύπαιθρο, λόγω του ότι η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού ήταν Ορθόδοξοι κατά τη διάρκεια της Βενετοκρατίας, μπορεί να υποθεθεί ότι ο τεράστιος αριθμός μικρών εκκλησιών που βρέθηκαν στην Κρήτη είναι Ορθόδοξες, με ελάχιστες εξαιρέσεις.

❖ *Η τρίκλιτη Βασιλική*

Ο πρώτος αρχιτεκτονικός ρυθμός Βυζαντινών εκκλησιών αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της Αυτοκρατορίας (4ος - 6ος αιώνας μ.Χ.) και ονομαζόταν τρίκλιτη Βασιλική.

Ερείπια περισσότερων από 40 βασιλικών έχουν βρεθεί στην Κρήτη. Μια από τις παλαιότερες τρίκλιτες βασιλικές εκκλησίες στην Κρήτη είναι η Παναγία η Παλιανή στο Βενεράτο, στην οποία έχουν γίνει αναφορές από το 668 μ.Χ. με το χαρακτηρισμό Παλαιά. Σε κάποια σημεία διακρίνονται κιονόκρανα από μαρμάρινες κολόνες παλαιότερων κτιρίων. Μια άλλη παλιά βασιλική με μαρμάρινα κιονόκρανα από παλαιότερα κτίρια είναι η εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα στο Μπιτζαριανό (Πηγγή) Πεδιάδας. Μωσαϊκά πατώματα βασιλικών με αναπαραστάσεις ψαριών υπάρχουν στην Ελούντα Λασιθίου και με αναπαραστάσεις πουλιών στη Σούγια Σελίνου.

Η τρίκλιτη βασιλική του Αγίου Ιωάννη στο Λιλιανών Πεδιάδας έχει ένα δωμάτιο αμέσως μετά την πόρτα κάθετο στα τρία κλίτη (νάρθηκας).

Η βασιλική στην Πάνορμο Μυλοποτάμου, από την οποία σώζονται μόνο ερείπια, έχει ένα τέταρτο κλίτος κάθετο στα τρία άλλα που βρίσκεται στην πλευρά της εκκλησίας απέναντι στην είσοδο. Υπάρχουν απομεινάρια αρχαίων βασιλικών στο Βιζάρι, Αμάρι, και στην Ίτανο, Σητεία.

❖ *Η Βασιλική με Τρούλο*

Ένας δεύτερος ρυθμός κτιρίου Βυζαντινής εκκλησίας που χρησιμοποιήθηκε κατά τον 5ο αιώνα μ.Χ. κι έπειτα στο Βυζάντιο ήταν ένα στρογγυλό κτίριο με τρούλο που υποστηριζόταν εσωτερικά από κολόνες. Μια διαφοροποίηση αυτού του ρυθμού ήταν τα οκτάγωνα κτίρια που χαρακτηρίζονταν από την κάθετη διάστασή τους. Ο ρυθμός αυτός ονομάζεται Βασιλική με τρούλο. Ένα παράδειγμα βασιλικής με τρούλο είναι η Ροτόντα στην Επισκοπή Κισσάμου.

❖ *Σταυροειδής Αρχιτεκτονική*

Ο τρίτος ρυθμός αρχιτεκτονικής Βυζαντινών εκκλησιών δημιουργήθηκε τον 6ο αιώνα κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Ιουστινιανού.

Στην Κρήτη εξαιρετικό παράδειγμα αρχαίας σταυροειδούς αρχιτεκτονικής και ένα από τα πιο σημαντικά ερείπια του Χριστιανισμού αποτελεί η Εκκλησία του Αγίου Τίτου στη Γόρτυνα Ηρακλείου. Χτίστηκε τον 7ο αιώνα μ.Χ. ή και ακόμα νωρίτερα και συνδυάζει το νέο ρυθμό της σταυροειδούς αρχιτεκτονικής με παλαιότερους ρυθμούς. Πολλές άλλες εκκλησίες στην Κρήτη αποτελούν υπέροχα παραδείγματα αυτού του ρυθμού, όπως οι εκκλησίες της Παναγίας της Σερβιώτισσας στο Στύλο Αποκορώνου και του Αϊ Γιάννη - Κυρ Γιάννη (Ζωοδόχου Πηγής) στον Αλικιανό Κυδωνίας που χτίστηκαν στην αρχή της Δεύτερης Βυζαντινής περιόδου. Η εκκλησία του Μιχαήλ Αρχάγγελου στο Αρκαλοχώρι Μονοφατσίου είναι σταυροειδής χωρίς τρούλο με το ένα από τα δυο τμήματα του σταυρού ψηλότερο απ' το άλλο. Η εκκλησία της Παναγίας Γκουβερνιώτισσας στις Ποταμιές και η εκκλησία της Παναγίας στο Δρακόνερο, κοντά στον Πρίνο, έχουν σταυροειδή αρχιτεκτονική με ένα τρούλο στην τομή του κλίτους με τον προθάλαμο. Συχνά ο σταυρός ήταν μέσα στο περιγεγραμμένο του ορθογώνιο και ο υπόλοιπος χώρος ήταν εντελώς γεμάτος, όπως στην περίπτωση της εκκλησίας της Παναγίας της

Σερβιώτισσας στο Στύλο ή του Μιχαήλ Αρχάγγελου στην Αράδενα Σφακίων. Ο χρησιμοποιούμενος χώρος του ορθογώνιου μπορεί να μοιάζει με μια τρίκλιτη εκκλησία σα βασιλική ή μπορεί να είναι επιμηκυμένος έτσι ώστε να φαίνεται εσωτερικά σαν ένα μοναδικό δωμάτιο, όπως ο Άγιος Νικόλαος στα Κυριακοσέλια. Σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να έχουμε περισσότερους από ένα τρούλους. Για παράδειγμα, στην εκκλησία του Αϊ Γιάννη - Κυρ Γιάννη στο Αλικιανού Κυδωνίας υπήρχαν δυο τρούλοι, στην Άγιος Φανούριος στην Κιθαρίδα Μαλεβιζίου τρεις και στο Σωτήρα Χριστό στους Κουνάβους Πεδιάδας πέντε.

❖ *Οι Μονόχωρες Εκκλησίες*

Ένας άλλος ρυθμός αρχιτεκτονικής αναπτύχθηκε αργότερα όταν η Βυζαντινή Αυτοκρατορία δεχόταν επιθέσεις από τους Σταυροφόρους, τους Άραβες και τους πειρατές. Αποτελούνταν απλά από ένα μοναδικό ορθογώνιο δωμάτιο (μονόχωρη). Η μεγάλη πλειοψηφία των εκκλησιών στην Κρήτη είναι χτισμένες σύμφωνα μ' αυτό το ρυθμό. Αυτές οι εκκλησίες είναι συχνά πολύ μικρές και δεν έχουν επιβλητική εξωτερική εμφάνιση. Πάντως οι προσεκτικά επιλεγμένες τοποθεσίες τους, που συχνά παρέχουν καταπληκτική θέα και οι τοιχογραφίες στο εσωτερικό τους αποζημιώνουν πλουσιοπάροχα τον επισκέπτη.

Παραδείγματα τέτοιων εκκλησιών στην Κρήτη είναι ο Άγιος Στέφανος στη Δρακώνα Κισσάμου (9ος αιώνας), η Παναγία στη Γωνιά Κισσάμου (12ος αιώνας), η μονόκλιτη εκκλησία του Αγίου Νικολάου στον Άγιο Νικόλαο (8ος αιώνας) που είναι και με τρούλο, ο Αφέντης Χριστός στις Ποταμιές, η Παναγία στον Άγιο Ιωάννη στα Σφακιά, ο Άγιος Γεώργιος στους Κομητάδες, ο Άγιος Άντώνιος στο Αβδού, ο Άγιος Γεώργιος στο Αποδούλου, η Παναγία στον Αλίκαμπο, ο Μιχαήλ Αρχάγγελος στις Αρχάνες, η Άγια Πελαγία στο Άνω Βιάννος και οι Άγιοι Απόστολοι στις Λίθινες.

❖ *Βυζαντινές Εκκλησίες κατά τη διάρκεια της Βενετοκρατίας*

Ο ρυθμός των εκκλησιών που χτίστηκαν κατά τη διάρκεια της Βενετοκρατίας συνέχισε να χρησιμοποιεί απaráλλαχτη τη μεγάλη παράδοση της Βυζαντινής αρχιτεκτονικής.

Παραδείγματα τέτοιου στυλ εκκλησιών αποτελούν η εκκλησία της Μονής Αρκαδίου στο Ρέθυμνο και οι εκκλησίες των μοναστηριών Αγία Τριάδα και Γουβερνέτο στο Ακρωτήρι Κυδωνίας. Περίτεχνες πόρτες και παράθυρα στολίζουν πολλές εκκλησίες που χτίστηκαν εκείνη

την εποχή, όπως για παράδειγμα η εκκλησία του Αγίου Φανουρίου της Μονής Βαλσαμόνερου και η εκκλησία της Παναγίας στο Δρακόνερο, στον Πρίνο Ρεθύμνου και η εκκλησία της Παναγίας στο Θρόνο Αμαρίου. Η εκκλησία των Αγίων Αποστόλων στα Σφακιά καθώς και μερικές άλλες χτίστηκαν έτσι ώστε οι τρεις άκρες του σταυρού ήταν στρογγυλεμένες, επιστρέφοντας στην παμπάλαια παράδοση των πρώτων Βυζαντινών εκκλησιών όπως ο Άγιος Τίτος στη Γόρτυνα.

❖ *Οι Βενετικές Εκκλησίες*

Οι γνήσιες Βενετικές εκκλησίες είναι περιορισμένες λόγω του μικρού αριθμού Βενετών που διάβαιναν στην Κρήτη. Περιλαμβάνουν μερικές μεγάλες εκκλησίες στις κυριότερες πόλεις, μερικές εκκλησίες μοναστηριών σε πόλεις, μερικά ιδιωτικά παρεκκλήσια και κάποιες εκκλησίες στα κάστρα κατά μήκος του νησιού.

Ανάμεσα στις καθαρά Καθολικές εκκλησίες της Βενετικής εποχής, η εκκλησία του Ρενιέρ αποτελούν παραδείγματα μικρότερων Βενετικών εκκλησιών μέσα στην πόλη των Χανίων. Στο κάστρο της Γραμβούσας υπάρχει η μικρή εκκλησία της Παναγίας της Ευαγγελίστριας που χτίστηκε το 1584.

❖ *Εκκλησίες σε Φυσικούς Σχηματισμούς*

Αρκετές από τις εκκλησίες στην Κρήτη χτίστηκαν σε εσοχές σκαλισμένων βράχων, στις κορυφές τους, μέσα σε σπηλιές ή και σε παλαιότερα κτίρια. Η εκκλησία του Καθολικού στο Ακρωτήρι Κυδωνίας, το παλαιότερο μοναστήρι στην Κρήτη, είναι ένα παράδειγμα εκκλησίας που χτίστηκε χαράζοντας τον κατακόρυφο βράχο μιας βουνοπλαγιάς. Η εκκλησία του Αγίου Ιασάτου στον Άγιο Θωμά Μονοφατισίου χτίστηκε χαράζοντας ένα μεγάλο βράχο για να στεγαστεί η εκκλησία. Η Παναγία στους Δυο Βράχους στο Φρε Αποκορώνου είναι χτισμένη στην κορυφή δυο μεγάλων βράχων. Μια εκκλησία χτισμένη εξ' ολοκλήρου μέσα σε σπηλιά είναι η εκκλησία του Αγίου Μάμα στα Κυριακοσέλια Αποκορώνου. Σε σπηλιά είναι χτισμένη και η εκκλησία της Παναγίας (Κερά Σπηλιώτισσα) στον Άγιο Θωμά Μονοφατισίου.

Διακόσμηση

Η διακόσμηση διαφόρων Βυζαντινών εκκλησιών γινόταν με εναλλασσόμενα σχέδια από χρωματιστά τούβλα στους τοίχους των κτιρίων. Παραδείγματα τέτοιων σχεδίων φαίνονται στον Άγιο Νικόλαο στα Κυριακασέλια Αποκορώνου, στην Παναγία τη Σερβιώτισσα στο Στύλο Κυδωνίας και στον Άγιο Γεώργιο στην Επισκοπή Ιεράπετρας.

Ένας δεύτερος τρόπος διακόσμησης είναι οι κυκλικές γυαλιστερές πλάκες (πιάτα) που στολίζουν τους εξωτερικούς τοίχους εκκλησιών, μερικές με ενδιαφέρουσες παραστάσεις, όπως για παράδειγμα η διακόσμηση με τα πουλιά στην εκκλησία Άγιος Φανούριος στην Κιθαριάδα Μαλεβιζίου.

Τοιχογραφίες

Στο ψηλότερο μέρος της εκκλησίας από τ' αριστερά του Παντοκράτορα και προχωρώντας γύρω από το θόλο της οροφής διαμορφωμένες σταυροειδώς ως πίσω (στη δυτική άκρη) και καταλήγοντας στα δεξιά του Παντοκράτορα, βρίσκονταν σκηνές από τη ζωή του Χριστού και των Αγίων. Κατά την πρώτη Βυζαντινή περίοδο αυτές οι τοιχογραφίες παρουσίαζαν τις κυριότερες γιορτές της εκκλησίας διαταγμένες χρονολογικά όπως μετρούν το χρόνο με τα ημερολογιακά χρόνια αντίθετα με τον ιστορικό χρόνο. Στη δεύτερη Βυζαντινή περίοδο η θεματολογία επεκτάθηκε για να συμπεριλάβει τα σημαντικότερα γεγονότα από τη ζωή του Χριστού διασπείροντας και σκηνές από τη ζωή του Αγίου στον οποίο ήταν αφιερωμένη η εκκλησία.

Ο δυτικός τοίχος (απέναντι από τον Παντοκράτορα) παρουσίαζε σκηνές από τη Σταύρωση κι αργότερα από τη Δευτέρα Παρουσία, σκηνές από την κόλαση και την έγερση των νεκρών από τη θάλασσα.

Το χαμηλότερο κομμάτι της εκκλησίας παραδοσιακά ήταν γεμάτο σε όλο το μήκος του με τοιχογραφίες Αγίων και μερικές φορές των στρατιωτικών Αγίων (Άγιος Γεώργιος και Άγιος Δημήτριος).

Αργότερα, στον πίσω τοίχο όπου συνήθως βρισκόταν ο δωρητής της εκκλησίας και η οικογένειά του κρατώντας ένα μοντέλο της εκκλησίας στα χέρια του, προστέθηκαν και άλλοι άγιοι, διηγηματικές απεικονίσεις και ευκαιριακά κάποια μενταγιόν με πρόσωπα Αγίων.

Πολλοί από τους ζωγράφους των τοιχογραφιών είναι ανώνυμοι ενώ άλλες τοιχογραφίες είναι υπογραμμένες από σχεδόν άγνωστους ζωγράφους. Εξάιρεση αποτελεί ο Ιωάννης Παγωμένος ο οποίος φιλοτέχνησε πολλές εκκλησίες στο νομό Χανίων. Έχει θαφτεί στο παρεκκλήσι του Αγίου

Νικολάου στη Μάζα και είναι γνωστός ως ένας από τους πιο ανθρωπιστές ζωγράφους της εποχής. Πολλά από τα έργα του βρίσκονται στην επαρχία Σελίνου (νοτιοανατολικά των Χανίων). Ένας ακόμα φημισμένος ζωγράφος είναι ο Εμμανουήλ Φωκάς, ο οποίος ζωγράφισε εκκλησίες στην επαρχία Πεδιάδος, στο Ηράκλειο.

Εικόνες

Οι φημισμένες εικόνες ζωγραφίστηκαν από καλλιτέχνες της Κρητικής Σχολής στο χρονικό διάστημα από το 15ο μέχρι το 17ο αιώνα. Οι ζωγράφοι της Κρητικής Σχολής δε δούλεψαν μόνο στην Κρήτη αλλά και σε διάφορα άλλα μέρη, συμπεριλαμβανόμενων των νησιών, των κυριότερων κέντρων της Ορθόδοξης θρησκείας όπως η Ρωσία καθώς και στην ίδια τη Βενετία. Συλλογές πολύτιμων εικόνων φυλάσσονται σε μερικά μέρη όπως η Αγία Αικατερίνη στο Ηράκλειο καθώς και σε διάφορα μοναστήρια και εκκλησίες σ' όλη την Κρήτη. Μπορεί κανείς να δει εικόνες Κρητικών αγιογράφων σε πολλά μέρη έξω από την Κρήτη όπως για παράδειγμα στην Πάτμο, στη χερσόνησο του Άθω, στη Θεσσαλονίκη και στη Ρωσία.

2.6.3.3 Αθλητικός Τουρισμός

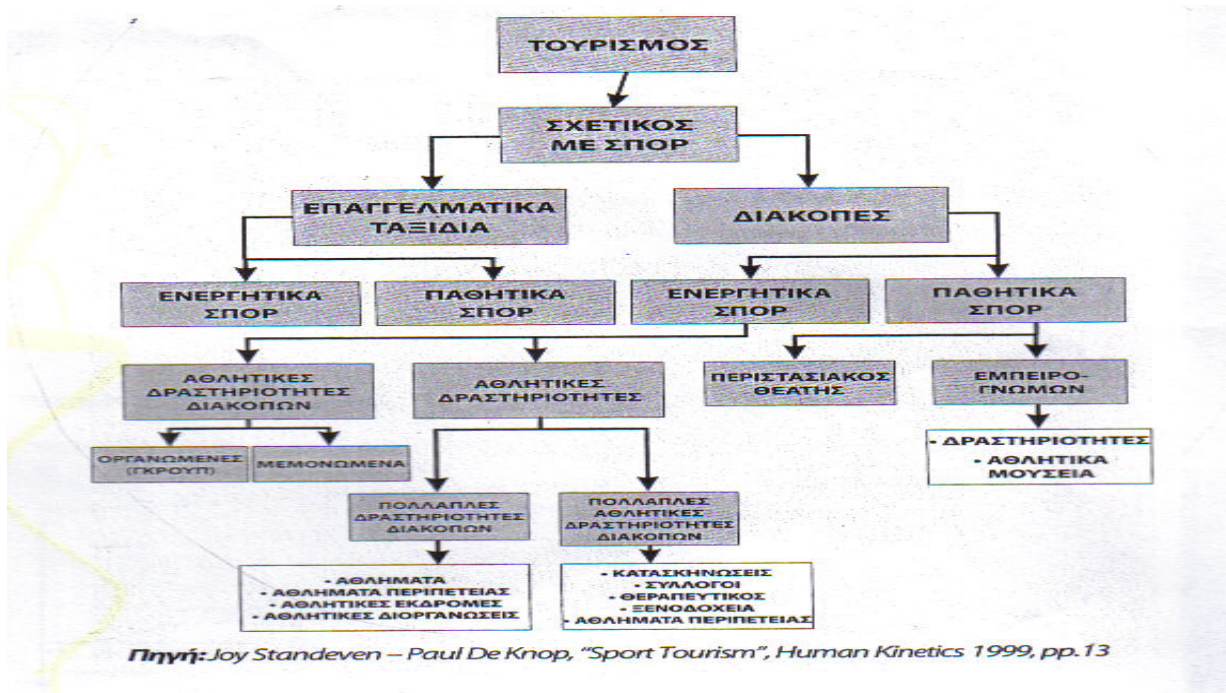
Η Ελλάδα, χώρα όπου γεννήθηκαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, είναι ιδανική για την ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων καθώς και για τέλεση αθλητικών αγώνων (αθλητικός τουρισμός). Τις τελευταίες δεκαετίες, στη χώρα διοργανώνονται όλο και συχνότερα μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις σε πολλά σπορ (παγκόσμια πρωταθλήματα, πανευρωπαϊκοί αγώνες, σημαντικά διεθνή τουρνουά κ.α.), με κορυφαίο γεγονός τους **Ολυμπιακούς Αγώνες 2004**, στην Αθήνα. Οι αθλητικές αυτές διοργανώσεις συνέβαλαν σημαντικά στην κατασκευή, σ' όλη την επικράτεια, και συνεπώς στην Κρήτη, πολλών σύγχρονων μεγαλύτερων ή μικρότερων αθλητικών εγκαταστάσεων, σταδίων και προπονητικών κέντρων για ένα ευρύ φάσμα αθλημάτων, όπου σήμερα οι κάτοικοι αλλά και οι επισκέπτες κάθε περιοχής έχουν τη δυνατότητα να ασκηθούν στο αγαπημένο τους σπορ: από τον στίβο, το ποδόσφαιρο, το βόλεϊ και το μπάσκετ, ως το τένις και το γκολφ, την ιστιοπλοΐα ή τις ιστιοσανίδες.

Η συμβολή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 συντέλεσαν στην αυξημένη ζήτηση σε αυτό το

είδος τουρισμού. Εξαιτίας αυτού, αρκετά ξενοδοχεία στην Κρήτη, διαθέτουν ειδικές εγκαταστάσεις για αθλητικές δραστηριότητες των πελατών τους (μπάσκετ, βόλεϊ, τένις, γκολφ, θαλάσσια σπορ κ.α).

Με την ανάπτυξη των αθλητικών εγκαταστάσεων στην Κρήτη καλύπτονται οι ανάγκες διαφόρων κατηγοριών τουριστικής πελατείας οι οποίες έχουν προσδιορισθεί ως εξής :

1. Άτομα, που επιλέγουν να συνδυάσουν την τουριστική τους μετακίνηση για διακοπές με την δυνατότητα της παροχής των αναγκαίων διευκολύνσεων για την άθλησή τους σε ειδικά διαμορφωμένες και πλήρως εξοπλισμένες αθλητικές εγκαταστάσεις υψηλού επιπέδου.
2. Άτομα, που αναζητούν μια εξειδικευμένη αθλητική αγωγή για λόγους υγείας ή και αποκατάστασης της φυσικής τους κατάστασης, παράλληλα με τις διακοπές τους ή με την πραγματοποίηση άλλων μορφών τουρισμού.
3. Μεμονωμένοι αθλητές ή Οργανωμένοι Σύλλογοι, που αναζητούν την δυνατότητα να προπονηθούν σε ιδανικές φυσικές συνθήκες, σε υψηλού επιπέδου κέντρα προετοιμασίας αθλητών. Οι αθλητικές και λοιπές εγκαταστάσεις των Κέντρων χρησιμοποιούνται από τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής ίδρυσής τους.

Υπάρχουν δυο τύποι διακοπών δραστηριοτήτων για τους τουρίστες των οποίων αιτία ταξιδιού είναι ο αθλητισμός :

- Οι διακοπές μιας (single) αθλητικής δραστηριότητας, όπου μια συγκεκριμένη αθλητική δραστηριότητα είναι ο κύριος σκοπός του ταξιδιού.
- Οι διακοπές πολλών (multiple) αθλητικών δραστηριοτήτων όπου οι τουρίστες συμμετέχουν σε πολλές αθλητικές δραστηριότητες.

Επίσης, υπάρχουν δυο τύποι διακοπών για τους τουρίστες που αντιμετωπίζουν τον αθλητισμό ως κίνητρο για διακοπές :

- Οι διακοπές που περιλαμβάνουν την συμμετοχή σε οργανωμένα αθλήματα συνήθως μέσα από ομάδες (group) παραδείγματος χάριν το Beach Volley.
- Και σε διακοπές που περιλαμβάνουν ατομικά αθλήματα όπως το golf.

Γκολφ

Το μεγαλύτερο και πιο σύγχρονο γκολφ στην Ελλάδα, το Crete Golf Club, ένα διαμάντι για τον Αθλητισμό και τον Τουρισμό της Κρήτης που σέβεται και προβάλλει το περιβάλλον, αποτελεί ένα μεγάλο όπλο στην “φαρέτρα” του κρητικού τουρισμού.

Το Crete Golf Club, που βρίσκεται στην Χερσόνησο σε απόσταση λίγων μόλις χιλιομέτρων από το Διεθνές Αεροδρόμιο Ηρακλείου, είναι ένα από τα σημαντικότερα έργα υποδομής στην

Κρήτη και αποτελεί επένδυση ύψους 5 δις. δρχ . Το γήπεδο καταλαμβάνει συνολική έκταση 720 στρεμμάτων και έχει 18 διαδρομές (οπές). Κάθε διαδρομή έχει γίνει με τρόπο ώστε να εναρμονίζεται με το υπάρχον τοπίο, μεγάλες εκτάσεις έχουν παραμείνει άθικτες, ενώ η θέα που προσφέρει είναι εκπληκτική. Παράλληλα, έχουν χρησιμοποιηθεί μέθοδοι και τεχνικές φιλικές προς το περιβάλλον όπως η μέθοδος επεξεργασίας του ύδατος.

Το γήπεδο είναι τύπου “ Desert Golf”, (δηλαδή, σε φιλικό περιβάλλον) σχεδιασμένο σε διεθνή πρότυπα της PGA, ώστε να πληρεί τις υψηλότερες προδιαγραφές και απαιτήσεις των golfers και να είναι κατάλληλο για την διεξαγωγή διεθνών τουρνουά. Βασική αρχή της φιλοσοφίας του σχεδιασμού του υπήρξε η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση των τοπικών χαρακτηριστικών του τοπίου της Κρήτης. Ο σχεδιασμός του Crete Golf Club έγινε από Βρετανούς αρχιτέκτονες γηπέδων γκολφ της PGA με υπεύθυνο τον κ. Bob Hunt.

Οι παίκτες από όλο τον κόσμο μπορούν να απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα του Crete Golf Club καθ' όλο τον χρόνο, καθώς το ελαφρύ αεράκι που δροσίζει την Κρήτη το καλοκαίρι καθιστά το παιχνίδι ευχάριστο κατά την θερινή περίοδο, ενώ το ήπιο μεσογειακό κλίμα είναι ιδανικό για παιχνίδι και τους δώδεκα μήνες του χρόνου.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι η λειτουργία του Crete Golf Club θα συντελέσει στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος του νησιού, στην βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών και θα συμβάλλει στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης και στην προσέλκυση τουριστών υψηλού οικονομικού επιπέδου.

Εδώ αξίζει να σημειωθεί ο 1ος Διεθνής Αγώνας Γκολφ στην Κρήτη που διεξήχθη στις 2-4 Ιουνίου 2006 . Οργανώθηκε από την Aegean Airlines S.A., δημιουργό και μέγα χορηγό, σε συνεργασία με την εταιρία Κρητικά Γκολφ Α.Ε. και τον Όμιλο Γκολφ Κρήτης

(Πηγή :Χρήμα και Τουρισμός,2006)

Ιππασία

Η Κρήτη ενδείκνυται για το σπορ της ιππασίας, εξαιτίας του φυσικού της κάλους. Αν και σαν σπορ δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο, γίνονται συνεχείς προσπάθειες για την ανάδειξή του, τόσο από δημόσιους, όσο και από ιδιωτικούς φορείς. Πλέον, οι περισσότερες ξενοδοχειακές μονάδες θεωρούν το συγκεκριμένο άθλημα, αναπόσπαστο κομμάτι των υπηρεσιών που παρέχουν. Στα Κέντρα που παρέχονται οι συγκεκριμένες υπηρεσίες, υπάρχει ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό με εκπαιδευμένα άλογα που αποκαλύπτει στους επισκέπτες τα πρώτα βασικά μυστικά της ιππασίας,

τηρώντας όλους τους κανόνες ασφάλειας, ενώ έχουν την ευκαιρία να κάνουν και ιππικές διαδρομές, διάρκειας μερικών ωρών, σε φυσικά μονοπάτια , πανέμορφους ορεινούς όγκους και στις υπέροχες παραλίες της Κρήτης απολαμβάνοντας το μοναδικό ηλιοβασίλεμα.

Ένα από τα σημαντικότερα κέντρα ιππασίας στην Κρήτη βρίσκεται στο χωριό Πιτσίδα, 4,5 χλμ. βορειοανατολικά από τα Μάταλα. Οι επισκέπτες μπορούν να κάνουν εκδρομές με άλογα στις γύρω παραλίες και περιοχές (Μάταλα, κοιλάδα Μεσσαράς, Αγιοφάραγγο, παραλία Κομού και αλλού).

(Πηγή : Ιστοσελίδα : in.gr)

Αναρρίχηση – Ορειβασία

Χάρη στη μορφολογία του εδάφους και το συνδυασμό βουνού και θάλασσας, ο Νομός Χανίων και γενικότερα η Κρήτη, αποτελεί έναν παράδεισο για όσους αναζητούν την περιπέτεια και τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, προς τον οποίο έχει σημειωθεί μια σημαντική στροφή τα τελευταία χρόνια.

Η ορειβασία και η αναρρίχηση αποτελούν μια πρόκληση για τους τολμηρούς. Στα Χανιά λειτουργεί δραστήριος ορειβατικός σύλλογος ενώ υπάρχουν και τέσσερα καταφύγια στα Λευκά Όρη, στην τοποθεσία Καλλέργη στον Ομαλό (υψόμ. 1680 μ.) χωρητικότητας 40 ατόμων, στην τοποθεσία Βόλικας στα Κεραμειά (υψόμ. 1430 μ.) χωρητικότητας 30 ατόμων, το «Χ. Χουλιόπουλος», στη θέση Σβουριχτή (υψόμ. 1970 μ.) χωρητικότητας 22 ατόμων και στην Ταύρη Ασκύφου (υψόμ. 1200 μ.) χωρητικότητας 46 ατόμων. Τα Λευκά Όρη προσφέρονται επίσης τον χειμώνα για διασχίσεις με ορειβατικά σκι. Αναρρίχηση μπορεί κανείς να κάνει στον Καλαθά και το Σταυρό στο Ακρωτήρι, στην πλαγιά του Γκίγκιλου, στο φαράγγι του Θερίσου, των Τοπολίων, της Αγίας Ειρήνης, στη Γρέ Λέσκα και σε πολλά άλλα μέρη.

(Πηγή : Ιστοσελίδα : in.gr)

2.6.3.4 Φυσιολατρικός – Περιπατητικός τουρισμός

Η μορφή αυτή του τουρισμού προσανατολίζεται στην επαφή – γνωριμία και την ανάδειξη των φυσικών πόρων μιας περιοχής μέσα από την ανάπτυξη μιας σειράς δραστηριοτήτων όπως π.χ. επισκέψεις ή περιπάτους σε βιότοπους, ηφαίστεια, σπήλαια, μνημεία της φύσης, θερμοπηγές κ.λ.π.

Με το φυσιολατρικό τουρισμό ο επισκέπτης τουρίστας έχει τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με την πανίδα και χλωρίδα και την γεωμορφολογία μιας περιοχής και να αποκτήσει την αντίστοιχη γνώση για αυτά.

Συγκεκριμένα το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων αυτών είναι :

- ✓ Σπηλαιολογία
- ✓ Ιππασία
- ✓ Παρατήρηση πτηνών, αμφίβιων κ.λ.π.
- ✓ Βοτανολογία, παρατήρηση σπάνιων φυτών
- ✓ Περιηγήσεις σε θάλασσα ή ποτάμι (καγιάκ, κανό)
- ✓ Περιπάτους σε χαραγμένα μονοπάτια φυσικού ενδιαφέροντος όπως το γνωστό ευρωπαϊκό μονοπάτι E4

Το Ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 των μεγάλων διαδρομών, ξεκίνα από τα Πυρηναία, διασχίζει ολόκληρη την οροσειρά των Άλπεων και μέσω της Γιουγκοσλαβίας φτάνει στην Φλώρινα όπου ξεκίνα το Ελληνικό κομμάτι. Διασχίζει ολόκληρη την Ελλάδα και το συνολικό του μήκος είναι 1500 km (στον ελλαδικό χώρο) ενώ διαιρείται σε τρία κομμάτια.

Το κομμάτι της Κρήτης αρχίζει από το Καστέλι Κισσάμου Χανίων και μέσω Παλαιόχωρας Σφακίων, Σούγιας Ομαλού, Αργυρούπολης, Ψηλορείτη καταλήγει στα Λασιθιώτικα βουνά και το μήκος του είναι 150 km.

Δίνει την δυνατότητα στους περιπατητές να γνωρίσουν στην άγνωστη Κρητική φύση, μιας και περνά από παλιά μονοπάτια, οικισμούς, μοναστήρια και βέβαια τα ψηλά βουνά της Κρήτης. Η χάραξη και η σηματοδότηση έγινε με πρωτοβουλία της Περιφέρειας Κρήτης, σε συνεργασία με τις κοινότητες των περιοχών όπου διασχίζει το E4 και όλους τους ορειβατικούς Συλλόγους της Κρήτης.

Η Χαράδρα του Χα βρίσκεται απέναντι από το όμορφο χωριό Βασιλική, λίγο έξω από την πόλη της Ιεράπετρας. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά εντυπωσιακό θέαμα, αφού το ύψος της αγγίζει τα επτακόσια μέτρα και το άνοιγμα της βάσης της είναι 8 μέτρα. Πίσω από τη χαράδρα, μάλιστα, υπάρχει ένα φαράγγι εξαιρετικά δυσπρόσιτο, αφού μικρές λίμνες στην είσοδο της χαράδρας εμποδίζουν τους επίδοξους επισκέπτες. Το γεγονός αυτό συνέβαλε στην ανεμπόδιστη ανάπτυξη

και διατήρηση πολλών σπάνιων ενδημικών φυτών ενώ στην περιοχή ζει ένας αξιόλογος αριθμός πουλιών. Λόγω της μεγάλης οικολογικής τους αξίας, η Χαράδρα του Χα και το φαράγγι έχουν ενταχθεί στο δίκτυο NATURA.

Το Βάι είναι το φοινικόδασος της Κρήτης που έχει ήδη χαρακτηριστεί ως "Αισθητικό Δάσος". Είναι η πιο μεγάλη έκταση φοινίκων (*Phoenix theophrastii*) που υπάρχει στην Κρήτη καθώς στις άλλες περιοχές (περίπου 10) υπάρχουν εμφανίσεις συστάδων ή λίγων ατόμων και όχι δάσους. Βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της Κρήτης δίπλα στη θάλασσα, λίγο βορειότερα από το χωριό Παλαίικαστρο. Το φοινικόδασος του Βάι είναι περιφραγμένο. Στην περιφραγμένη περιοχή υπάρχει μία μικρή πηγή και ένα μικρό ρυάκι με *Nerium oleander* στην κοίτη του. Στο ανατολικό του άκρο, προς την παραλία υπάρχουν αμμοθίνες όπου αναπτύσσεται καλά ο φοίνικας. Η τοποθεσία αυτή είναι πολύ σημαντική για όλη την Ευρώπη λόγω της μοναδικότητάς της. Πουθενά αλλού στην Ευρώπη δεν υπάρχει δάσος με *Phoenix theophrastii*. Το δάσος του Βάι είναι το μεγαλύτερο δάσος φοίνικα στην Ελλάδα και ίσως και στην Ευρώπη.

Η Σητεία είναι ιδανικός τόπος για όσους αγαπούν την πεζοπορία και χαίρονται να ανακαλύπτουν τις φυσικές ομορφιές της Κρήτης. Αν και δεν είναι όλα διάσημα, τα φαράγγια της είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακά και χαρίζουν μαγευτικές εμπειρίες. Στη Τουρλωτή, το Μπέμπονα αλλά και σε άλλες τοποθεσίες, ξεπετάγονται μπροστά στα μάτια του οδοιπόρου τα μικρότερα από αυτά ενώ τα μεγαλύτερα είναι ήδη γνωστά στους λάτρεις της υπαίθρου. Το φαράγγι Λάπιθος οφείλει την ονομασία του στο χωριό Λάπινθος που αποτελεί και αφετηρία για τους περιηγητές. Χρειάζονται περίπου 4 ώρες για να το διασχίσει κάποιος καταλήγοντας στο ορεινό χωριό Άγιος Στέφανος. Το φαράγγι Πεύκοι χρειάζεται ισάριθμες ώρες πορείας και εντυπωσιάζει με την πλούσια βλάστηση και τους επιβλητικούς σχηματισμούς του. Με αφετηρία το Μακρύ Γιαλό, καταλήγει σε ένα ορεινό χωριό. Ο συνδυασμός των δυο άκρων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το φαράγγι Περιβολάκια μπορεί να εξερευνηθεί ξεκινώντας από το ομώνυμο χωριό και καταλήγοντας, μετά από 5 ώρες περίπου, στη Μονή Καψά. Το Λαμνόνι ξεκινά επίσης από ομώνυμο χωριό και καταλήγει στην περιοχή Ξερόκαμπος. Το φαράγγι Κάτω Ζάκρος ή φαράγγι των Νεκρών οφείλει την ονομασία του στους Μινωικούς τάφους που ανακαλύφθηκαν σε εσοχές ή μικρές σπηλιές που παρουσιάζονται στις πλαγιές του. Ξεκινά λίγο έξω από το χωριό Κάτω Ζάκρος και αποτελεί τμήμα του Ευρωπαϊκού μονοπατιού E4. Εδώ ο περιπατητής μπορεί να θαυμάσει την πυκνή βλάστηση και τα ελεύθερα κατσίκια που σκαρφαλώνουν στα πιο δύσβατα σημεία του για να βοσκίσουν. Το φαράγγι με τις Κόκκινες Πεταλούδες ή αλλιώς φαράγγι Ορεινό, είναι από τα ομορφότερα ολόκληρου του νησιού, παρά το γεγονός ότι υπέστη μεγάλες καταστροφές από πυρκαγιά. Το φαράγγι ξεκινά από το χωριό Ορεινό και καταλήγει στον Κουτσουρά μετά από 6

ώρες πορεία. Το όνομά του οφείλεται στις κόκκινες πεταλούδες που ξεπετάγονται μέσα από τους θάμνους και τα λουλούδια αποτελώντας ένα πραγματικά σπάνιο θέαμα!

Τέλος στα Χανιά, το φαράγγι της Σαμαριάς που είναι το μακρύτερο στην Ευρώπη, με συνολικό μήκος 18 χιλιόμετρα. Το πλάτος του φαραγγιού κυμαίνεται από 150 μέτρα στο φαρδύτερο σημείο μέχρι 3 μέτρα στο στενότερο. Το φαράγγι της Σαμαριάς έχει κηρυχθεί εθνικός δρυμός για να προστατευτεί η σπάνια γλωρίδα και πανίδα του. (Ιστοσελίδα : [agrotravel.](#))

Πανίδα – Χλωρίδα

Η πανίδα και η γλωρίδα ενός τόπου αποτελεί το κύριο στοιχείο του φυσιολατρικού τουρισμού. Η Κρητική πανίδα είναι αρκετά ενδιαφέρουσα. Εκτός από τα συνηθισμένα ζώα που συναντά κανείς σ'όλη την Ελλάδα, υπάρχουν και κάποια αξιοσημείωτα ενδημικά είδη: το Κρητικό

αγριοκάτσικο Κρι-Κρι (*Capra aegagrus - cretica*) έχει μια πολύ ξεχωριστή και επιβλητική εμφάνιση για όποιον μπορέσει να τον διακρίνει να στέκεται περήφανα ακίνητο σε κάποιο βράχο ή να διασχίζει με άνεση και χάρη κάποια κακοτράχαλη βουνοπλαγιά. Όπως είναι φυσικό πρόκειται για προστατευόμενο είδος και ζει μόνο στα Λευκά Όρη, τον Εθνικό Δρυμό της Σαμαριάς και τα νησάκια Δία, Θοδώρου και Άγιοι Πάντες. Στις Β.Α. ακτές κυρίως του Ν. Ρεθύμνης συναντάμε φωλιές της θαλάσσιας Χελώνας *Caretta-caretta* σε ποσοστό 15,5% των γνωστών φωλιών της Ελλάδας. Ακόμα στις ακτές σχεδόν όλης της Κρήτης εμφανίζονται φώκιες *Monachus-monachus* που είναι το πιο απειλούμενο με εξαφάνιση ζώο της Ευρώπης.

Στα κρητικά βουνά ζει επίσης ένα σπανιότατο είδος όχι μόνο για τη χώρα αλλά για όλο τον κόσμο: ο Γυπαετός (ο πληθυσμός του στην Ευρώπη δεν ξεπερνά τα 65 ζευγάρια συμπεριλαμβανομένων και των 10-12 ζευγαριών που ζουν στην Κρήτη). Ο περήφανος "Κοκαλάς" της Κρήτης έχει καταφέρει να επιβιώσει χάρη στην έντονη γεωμορφολογία του νησιού. Ο Γυπαετός είναι το μεγαλύτερο αρπακτικό πουλί της Ευρώπης και από τα πιο εντυπωσιακά του πλανήτη. Τα Λευκά Όρη είναι πολύ σημαντική περιοχή για το γυπαετό, το χρυσαετό, το όρνιο, τον πετρίτη, τη νησιωτική πέρδικα, το μουστακοτσιροβάκο, την κοκκινοκαλιακούδα, την κιτρινοκαλιακούδα και το σπιζαετό. Η λίμνη του Κουρνά αποτελεί σημαντικό σταθμό για διάφορα αποδημητικά πουλιά, όπως ο κρυπτοτσικνιάς, ο πορφυροτσικνιάς, η χαλκόκοτα, η μικροπουλάδα, καθώς επίσης και για τα αρπακτικά. Η τεχνητή λίμνη της Αγίας φιλοξενεί μεταναστευτικά είδη που έρχονται από την Αφρική, όπως ερωδιοί, χαλκόκοτες, καλαμοκανάδες, λευκοτσικνιάδες, πορφυροτσικνιάδες, σταχτοτσικνιάδες, κρυπτοτσικνιάδες, νυχτοκόρακες, ενώ έχουν παρατηρηθεί και ροδοπελεκάνοι.

Η κρητική χλωρίδα είναι ενδιαφέρουσα, πλούσια και σημαντική. Αποτελείται από 1.706 φυτά (αυτοφυή) εκ των οποίων 178 θεωρούνται αποκλειστικά ενδημικά της περιοχής και επιπλέον 38 ανήκουν στην ευρύτερη περιοχή Κρήτης-Καρπάθου, δηλαδή δεν βρίσκονται πουθενά αλλού στον πλανήτη. Αν και η κρητική χλωρίδα θεωρείται μία από τις πιο μελετημένες της περιοχής της Μεσογείου, είναι σίγουρο ότι επιφυλάσσει εκπλήξεις στους νέους ερευνητές. Το ανάγλυφο της περιοχής, δύσβατες ορεινές περιοχές και φαράγγια που ακόμα δεν έχουν ερευνηθεί ανατρέπουν τα δεδομένα για τον αριθμό και την κατανομή των φυτικών ειδών στο νησί. Από το σύνολο των ενδημικών φυτών της Κρήτης τα αποκλειστικά ενδημικά φυτά του Νομού Χανίων αριθμούν περίπου 180 είδη. Τα 100 βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή των Λευκών Ορέων και από αυτά τα 30 απαντώνται μόνο στη συγκεκριμένη περιοχή (στενοενδημικά των Λευκών Ορέων). Η χλωρίδα του νομού Λασιθίου είναι ιδιαίτερα σημαντική και πλούσια και υπάρχει μεγάλη ποικιλία βιοτόπων στο νησί. Υπάρχουν τοπικά ενδημικά είδη φυτών (δεν εμφανίζονται σε άλλο μέρος της Κρήτης), καθώς και φυτά που δεν συναντώνται σε άλλο μέρος της Ευρώπης.

2.6.3.5 Αγροτουρισμός

Τα αγροτουριστικά καταλύματα της Κρήτης είναι μια μορφή αντίστασης στον ισοπεδωτικό μαζικό τουρισμό, τον τουρισμό χωρίς ταυτότητα στον οποίο στηρίχτηκε μέχρι τώρα η ανάπτυξη του τουριστικού άξονα.

Ο αριθμός των παραδοσιακών καταλυμάτων στην Κρήτη αυξάνεται συνεχώς. Σε αρκετές περιοχές του νησιού υπάρχουν ξενοδοχεία και μονάδες διαμονής με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσαρμοσμένα στο φυσικό περιβάλλον και στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική της κρητικής υπαίθρου.

Η διαμονή σε παραδοσιακούς οικισμούς από πέτρα και ξύλο σίγουρα ενθουσιάζει και δίνει μια άλλη διάσταση στις διακοπές. Και φυσικά δίνει τη δυνατότητα γνωριμίας της γνήσιας κρητικής φιλοξενίας όπως μόνο οι κάτοικοι στα χωριά της Κρήτης ξέρουν να την παρέχουν. Οι διακοπές σε αγροτουριστικό κατάλυμα στην Κρήτη συνδέονται άρρηκτα με τη φημισμένη κρητική διατροφή, όπου ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να δοκιμάσει ή/και να βοηθήσει στην προετοιμασία της. Οι περισσότερες αγροτουριστικές μονάδες έχουν ιδιόκτητες καλλιέργειες και φάρμες, όπου παράγονται προϊόντα βιολογικά ή απαλλαγμένα από κάθε είδους φάρμακα και χημικά. Έτσι γνήσια κρητικά προϊόντα όπως τυρί και μέλι, λαχανικά, ελαιόλαδο, θυμάρι, φασκόμηλο, παξιμάδια, ρίγανη, κρασί και τσικουδιά από ντόπια σταφύλια και αρωματικά φυτά καθώς και αρκετά άλλα θα αποτελέσουν τα κύρια συστατικά του φαγητού, το οποίο συνήθως θα είναι μαγειρεμένο από την ίδια την ιδιοκτήτρια ή κάποια άλλη νοικοκυρά του πλησιέστερου χωριού βασισμένο πάντα σε παραδοσιακές συνταγές. Οι τουρίστες επιδιώκουν συχνά να βρεθούν σε ένα τοπίο που δεν έχει απολύτως καμία σχέση με αυτό που έχουν συνηθίσει, για να βιώσουν ένα διαφορετικό τρόπο ζωής. Διακοπές αφιερωμένες στην εξερεύνηση της υπαίθρου και γραφικών χωριών, στην εξοικείωση με την τοπική κουζίνα και την λαϊκή τέχνη μπορεί να αποτελέσουν ένα δροσερό και απολαυστικό διάλειμμα από το αστικό περιβάλλον που οι περισσότεροι βιώνουν καθημερινά.

Μερικά από τα πιο γνωστά και «πρότυπα» καταλύματα εναλλακτικού τουρισμού που βρίσκονται στην Κρήτη είναι τα παρακάτω:

1. ΜΗΛΙΑ (Χανιά)

Ο παραδοσιακός οικισμός Μηλιά, στο νομό Χανίων, αποτελεί πρότυπο οικοτουρισμού αφού όχι απλά στηρίζεται στην παράδοση, το φυσικό περιβάλλον και την κουλτούρα του τόπου μας, αλλά έχει πετύχει την εξασφάλιση επισκεπτών, Ελλήνων και ξένων, και για τους δώδεκα μήνες του χρόνου. Πρόσφατα (2003) βραβεύτηκε από τον διεθνή οργανισμό Σκωλ κατά τη διάρκεια του 2ου Παγκόσμιου Διαγωνισμού Οικολογικού Τουρισμού.

Είναι χτισμένος στην πλαγιά του βουνού που σχηματίζει μια μικρή κοιλάδα και είναι κυριολεκτικά περιτριγυρισμένος από ένα μοναδικό φυσικό περιβάλλον, που καλύπτεται από μία πολύ μεγάλη ποικιλία φυτών και δέντρων. Ο χώρος γύρω από τον οικισμό είναι περίπου 1200 στρέμματα, που παρέχει στον τόπο μία εξαιρετική ησυχία και μία αρμονία μοναδική, είναι ένας πραγματικός οικολογικός παράδεισος.

Φτιαγμένος πάνω στα ερείπια των παλιών αγροτικών σπιτιών του οικισμού, με ντόπια υλικά - πέτρα και ξύλο και διακοσμημένα με παλιά έπιπλα, κρατούν αναλλοίωτα τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Η αρμονία των σπιτιών με το φυσικό περιβάλλον θυμίζει χαμένους παραδείσους. Θα μπορούσε να φανταστεί κανείς ότι τα σπίτια έχουν «ξεφυτρώσει» από την γη. Τα σπίτια είναι όλα πέτρινα, με παραδοσιακά τζάκια και ξυλόσομπες, με πέτρινες στέγες και έπιπλα (συλλεκτικά κομμάτια) αγορασμένα από τα γύρω χωριά.

Στο χωριό διατηρούνται τα πρότυπα παλιότερων τρόπων ζωής: Δεν υπάρχει ηλεκτρικό ρεύμα και το νερό ζεσταίνεται σε λέβητες από ξύλα. Παλιά σκεύη στολίζουν τους τοίχους και ο χώρος του φαγητού γεμίζει με τη μυρωδιά του ψωμιού που βγαίνει από τον ξυλόφουρνο...

2. ΤΟ «ΕΝΑΓΡΟΝ» της Αξού (Ρέθυμνο)

Το «Εναγρον» βρίσκεται στο χωριό Αξός στην περιοχή Μυλοποτάμου Ρεθύμνου.

Είναι χτισμένο σε ένα αγρόκτημα σε ημιορεινή περιοχή, δίπλα σε συστάδες βελανιδιάς. Με απόλυτο σεβασμό την περιοχή, χωρίς αρχιτεκτονικές ακρότητες, οι ιδιοκτήτες κατάφεραν να «δέσουν» το συγκρότημα με το περιβάλλον, χρησιμοποιώντας παραδοσιακά υλικά, όπως είναι η πέτρα, το ξύλο και το κεραμίδι.

Όσον αφορά την διατροφή, έχουν φροντιστεί να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες της τοπικής παραδοσιακής κουζίνας, όχι στην τουριστική εκδοχή της, αλλά σε μια εφαρμογή σεβασμού στα τοπικά πρότυπα, μια και την ευθύνη της κουζίνας έχουν έμπειρες νοικοκυρές από την περιοχή.

3. Βάμος Α.Ε. (Χανιά)

Το Βάμος Α.Ε. λειτούργησε αρχικά σαν ταβέρνα. Παράλληλα αναστηλώθηκαν τρία παλιά σπίτια, που λειτούργησαν σαν ξενώνες. Με το χρόνο δημιουργήθηκαν κι άλλα σπίτια-ξενώνες, ένα παντοπωλείο με παραδοσιακά προϊόντα, που έφτιαχναν οι γυναίκες του χωριού (γλυκά του κουταλιού, ζυμαρικά, σαπούνι κ.ά.), μια οικοτεχνία, ένα καφέ κ.ά. Στο παλιό ελαιοτριβείο-διαμορφώθηκε ένα φανταστικό μουσείο. Το ίδιο το παλιό ελαιοτριβείο λειτουργεί σαν «πολυχώρος τέχνης» τους καλοκαιρινούς μήνες. Δημιουργήθηκε ακόμα ένα αγρόκτημα με βιολογικές καλλιέργειες, καθώς και μια μονάδα κτηνοτροφίας, που εξυπηρετούσε τις ανάγκες της εταιρείας.

Το 2000, μαζί με 16 ακόμα εταιρείες που κινούνται στο χώρο του εναλλακτικού τουρισμού και των παραδοσιακών προϊόντων, δημιούργησαν το δίκτυο αγροτουρισμού «Αποκόρωνα Κρήτης», για να κάνουν την επαρχία του Αποκόρωνα ένα ολοκληρωμένο κέντρο αγροτουρισμού.

4. Αρόλιθος (Ηράκλειο)

Ο Αρόλιθος (ή «Σερβύλλι») βρίσκεται λίγο πριν την Τύλισσο δεξιά. Είναι ένα κρητικό παραδοσιακό χωριό, αναστηλωμένο με μεγάλη φροντίδα.

Ο Αρόλιθος περιλαμβάνει δύο παλιά παραδοσιακά σπίτια (αναπαριστούν ένα «αρχοντικό» κι ένα «αγροτικό» σπίτι), την πλατεία με το εκκλησάκι της Αναλήψεως, ένα καφενείο, το εστιατόριο και την ταβέρνα, όπου οργανώνονται μουσικές βραδιές με τη συνοδεία της κρητικής λύρας.

Το χωριό διαθέτει ακόμα παραδοσιακό σιδεράδικο, ρακάδικο, εργαστήριο αγγειοπλαστικής, καλαθάδικο, σαμαράδικο, εργαστήρια ξυλογλύπτη, παλαιοπώλη, μαχαιρά,

υφαντικής και κεντήματος. Στον περιβάλλοντα χώρο έχουν διαμορφωθεί ένα «μιτάτο» (κατάλυμα βοσκού), ένα αλώνι, ένα ρακοκάζανο και μια μικρή παραδοσιακή κρήνη.

5. Σκαλάκι (Ξενώνες στο κτήμα «Φαντομέταξο» - Μπουτάρη)

Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να περιηγηθεί σε αμπελώνες συνολικής έκτασης 70 στρεμμάτων, όπου καλλιεργούνται 4 σπάνιες ποικιλίες κρητικής αμπέλου, που τελούν υπό εξαφάνιση.

Παράλληλα ο επισκέπτης μπορεί να παρακολουθήσει την παραγωγική διαδικασία του κρασιού (ανάλογα την εποχή) και να ενημερωθεί γι αυτήν μέσω του επισκέψιμου οινοποιείου που υπάρχει στον αμπελώνα.

(Πηγή : Περιφέρεια Κρήτης)

2.6.3.6 Θαλάσσιος Τουρισμός

Ο θαλάσσιος τουρισμός αποτελεί μια από τις σημαντικότερες μορφές ήπιου τουρισμού κυρίως σε χώρες που το συγκριτικό τους πλεονέκτημα είναι η θάλασσα, όπως η Κρήτη.

❖ Θαλάσσιο σκι

Το θαλάσσιο σκι είναι αναμφίβολα μια από τις πιο αξιόλογες καλοκαιρινές δραστηριότητες και δη στην Κρήτη, που ο αθλητής μπορεί να απολαύσει το φυσικό κάλος των ακτών της με την αδρεναλίνη και τον ενθουσιασμό στα ύψη, και στηριζόμενος στην ελάχιστη μικρή βρεχάμενη επιφάνεια των πέδιλων σκι. Η αλήθεια είναι πως εάν και φαινομενικά εύκολο κρύβει τεχνική κατάρτιση ενώ απαιτείται και κάποια φυσική κατάσταση για την άνετη πραγματοποίησή του. Το συγκεκριμένο άθλημα, πέρα από τη διασκέδαση γυμνάζει όλο σχεδόν το μυϊκό σύστημα και απευθύνεται σε όλη την οικογένεια.

Το θαλάσσιο σκι δεν εντυπωσιάζει μόνο αυτούς που το κάνουν αλλά και τους θεατές, αφού πραγματοποιούνται φιγούρες και άλματα με υψηλές ταχύτητες, ποιος δεν έχει θαυμάσει άλλωστε το θέαμα που προσφέρει ένας σκιέρ όταν ίπταται μετά την εκτόξευση του από την ειδική ράμπα. Το θαλάσσιο σκι είναι πλέον από τα πιο διαδεδομένα σύγχρονα σπορ του νερού και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη εξάσκηση όταν γίνεται ερασιτεχνικά. Σε όλη την Κρήτη υπάρχουν ιδιωτικές σχολές εκπαίδευσης, οι οποίες λειτουργούν σε οργανωμένες παραλίες ή στις εγκαταστάσεις μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων.

❖ Ιστιοπλοΐα

Η ιστιοπλοΐα σήμερα, είναι ένα από τα δημοφιλέστερα αθλήματα, χιλιάδες Έλληνες ασκούνται συστηματικά (ως πρωταθλητές ή απλοί αθλητές) σε όλους τους τύπους ιστιοπλοϊκών σκαφών, καθώς η θαλασσινή παράδοση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία της χώρας. Συνεπώς, είναι εύκολο να κατανοήσουμε τον ρόλο που κατέχει η Κρήτη στα νησί στο συγκεκριμένο άθλημα. Εδώ αξίζει να σημειωθεί, η επιτυχημένη διοργάνωση των 9ων Αγώνων των Νησιών-Coji τον Μάιο του 2006 από την Κρήτη, που έλαβαν χώρα και στους τέσσερις νομούς της, καθώς επίσης και η διεξαγωγή αγώνων στον Αγ. Νικόλαο Λασιθίου σχεδόν κάθε χρόνο.

❖ Ιστιοσανίδα (Windsurfing)

Η ιστιοσανίδα (windsurfing) είναι ένα συναρπαστικό άθλημα για όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως ηλικίας και φύλου. Δεν απαιτεί ιδιαίτερη σωματική δύναμη, τουλάχιστον στην αρχή, τον κυριότερο ρόλο παίζει η σωστή τεχνική. Εκτός από διασκέδαση και ολυμπιακό άθλημα, το

windsurfing έχει γίνει και επαγγελματικό σπορ από το 1985, καθώς και άθλημα επιδείξεων και αγώνων σε κλειστούς χώρους, όπου δημιουργούνται τεχνητά οι απαραίτητες συνθήκες.

Σημαντικό ρόλο αποτέλεσε η κατάκτηση των μεταλλίων του Νίκου Κακλαμανάκη, τόσο στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ατλάντα, όσο και της Ελλάδας.

Το windsurfing αναδεικνύεται σε ένα άθλημα με ιδιαίτερη δυναμική που φέρνει στην Κρήτη αλλά και σε άλλες παράκτιες περιοχές της χώρας έναν μεγάλο και ολοένα αυξανόμενο αριθμό ποιοτικών τουριστών κάθε χρόνο. Μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πλεονέκτημα στην προσπάθεια του ελληνικού τουρισμού για την ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού, από τη στιγμή μάλιστα που η Κρήτη, θεωρείται ότι διαθέτει αρκετές από τις καλύτερες παραλίες για windsurfing του κόσμου όπως για παράδειγμα τα Χανιά, ένας από τους νομούς της Κρήτης που συνδυάζει καταπληκτική φύση, βουνό και θάλασσα. Αυτό όμως που εντυπωσιάζει, είναι οι πανέμορφες παραλίες σε κάθε γωνιά της, με τον αέρα να τρέχει ασταμάτητα και να δημιουργεί συνθήκες για windsurfing για οποιοδήποτε γούστο και επίπεδο. Συνηθισμένοι τόποι στον νομό Χανίων για windsurfing είναι: το Ελαφονήσι, τα Φαλάσαρνα, η Παλαιόχωρα, η Αγία Μαρίνα. Κατά μέσο όρο μπορεί κάποιος να πάει για windsurfing περίπου 150 φορές το χρόνο, δηλαδή σχεδόν τις μισές μέρες του χρόνου.

Η Κρήτη έχει πλέον την ευκαιρία να μεταβληθεί σε έναν από τους μεγαλύτερους διοργανωτές, αν όχι ο μεγαλύτερος, αγώνων και events windsurfing.

❖ Καταδύσεις

Η ιδιαίτερη καθαρότητα των κρητικών θαλασσών και ο τεράστιος πλούτος του βυθού, αποτελούν πόλο έλξης για όσους αναζητούν τη μαγεία της υποβρύχιας εξερεύνησης. Στην Κρήτη υπάρχουν ειδικά καταδυτικά κέντρα, σε οργανωμένα παραθαλάσσια θέρετρα αλλά και σε μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, όπως το “Αγία Πελαγία divers club”, στο Capsis Beach Hotel στην Αγία Πελαγία. Σε αυτά παρέχεται η σχετική εκπαίδευση και μπορεί κανείς να νοικιάσει (ή και να αγοράσει) καταδυτικό εξοπλισμό. Τα συγκεκριμένα κέντρα οργανώνουν καταδύσεις τόσο με μάσκα, που επιτρέπεται παντού η ελεύθερη κατάδυση, όσο και με φιάλες ατμοσφαιρικού αέρα που απαγορεύεται σε περιοχές με υποθαλάσσιες αρχαιότητες.

❖ Κρουαζιέρες – Σκάφη αναψυχής

Η κρουαζιέρα αποτελούσε και αποτελεί μια ξεχωριστή τουριστική εμπειρία και αυτό φαίνεται από τους ρυθμούς και τους αριθμούς που φανερώνουν την ανάπτυξή της, η οποία χαρακτηρίζεται δυναμική. Μεταξύ 2000 και 2005, ο αριθμός όσων επέλεξαν την κρουαζιέρα αυξήθηκε κατά 3,6 εκατ. άτομα διεθνώς. (*Ocean Shipping Consultants*). Στην Κρήτη, τον Μάρτιο του 2005 οι κάτοικοι του Ηρακλείου υποδέχτηκαν τους πρώτους 5.000 τουρίστες που έφτασαν στο λιμάνι του Ηρακλείου με 5 κρουαζιερόπλοια (Clipper Adventurer, Costa Marina, Emerald, Melody, Ocean Monarch). Η επικαιρότητα λοιπόν γέννησε αρκετές ελπίδες για την αναβίωση της κρουαζιέρας στα ελληνικά νησιά και μαζί την αίσθηση ότι μπορούμε να μπούμε πιο δυναμικά ως προορισμός στο διεθνές παιχνίδι του ανταγωνισμού αν και εφόσον το αποφασίσουμε (*Τουρισμός και Οικονομία, 2006*).

Η Κρήτη, ως τουριστικός προορισμός, αποτελεί ιδυλλιακό χώρο για να πραγματοποιηθούν ολιγοήμερες ή πολυήμερες κρουαζιέρες καθώς διαθέτει πολλά λιμάνια, πολλά αξιοθέατα αλλά και ιδανικό κλίμα το οποίο επιτρέπει ένα ευχάριστο ταξίδι. Αξιόλογες είναι οι οργανωμένες ημερήσιες ‘‘κρουαζιέρες’’ που πραγματοποιούνται καθημερινώς κατά την τουριστική περίοδο σε όλους τους νομούς της, με ιδιόκτητο ή ναυλωμένο σκάφος αναψυχής. Εκεί προσφέρεται η δυνατότητα να πλεύσουμε, να αγκυροβολήσουμε σε φυσικούς προστατευμένους όρμους σπάνιας ομορφιάς, να επισκεφθούμε απρόσιτες παραλίες και να κολυμπήσουμε με ασφάλεια σε νερά με μοναδική καθαρότητα και διαύγεια.

Οι ελληνικές θάλασσες και ακτές, με τα πολλά συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσφέρουν, κατέστησαν το γιώτινγκ πολύ δημοφιλή δραστηριότητα, τόσο μεταξύ των Ελλήνων, όσο και μεταξύ των ξένων επισκεπτών της χώρας.

❖ Μαρίνες

Εξαιτίας της ανάπτυξης του θαλάσσιου τουρισμού στην Κρήτη, η κατασκευή μαρίνων θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση. Οι μαρίνες αποτελούν σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα του νησιού. Σημαντικά είναι επίσης και τα οικονομικά οφέλη που αποφέρουν.

Μια από τις μεγαλύτερες μαρίνες στην Κρήτη είναι η μαρίνα του Αγ. Νικολάου που βρίσκεται στον κόλπο Μεραμπέλλου, στην αγκαλιά της πόλης. Η μαρίνα εκτείνεται σε 73.000 τ.μ. και είναι σε θέση να παρέχει ασφαλή ελλιμενισμό και διαχείριση σκαφών καθώς και τις απαιτούμενες υπηρεσίες στους επισκέπτες της. Ο θαλάσσιος χώρος της μαρίνας (προβλήτα, μόλος, πλωτές) μπορεί να φιλοξενήσει 250 σκάφη από 7 ως 50 μέτρα και βύθισμα από 6 ως 8 μέτρα. Στον χερσαίο χώρο υπάρχει η δυνατότητα για τη διαχείριση 100 σκαφών. Με τα σκάφη τους, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επισκεφθούν τα μικρά νησιά που απέχουν λίγα μόνο μίλια από τη μαρίνα.

Επίσης είναι υπό κατασκευή άλλες τέσσερις :

ΜΑΡΙΝΕΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ
Αγία Γαλήνη	Ρέθυμνο	112
Μάλια	Ηράκλειο	300
Παλαιόχωρα	Χανιά	140
Πόρτο Γούβες	Ηράκλειο	72

(Πηγή: E.O.T.)

2.6.3.7 Συνεδριακός Τουρισμός

Συνέδριο ονομάζεται η συνάντηση ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα και ιδιότητα με σκοπό τη συζήτηση και ανάπτυξη κοινού θέματος και ενδεχομένως τη λήψη αποφάσεων. Οι ανάγκες και ο τρόπος προώθησης των ιδεών σήμερα, έχει αλλάξει ριζικά. Οι νέες τεχνολογίες και οι επιστημονικοί τομείς τους οποίους διευρύνει συνεχώς το ανθρώπινο πνεύμα, απαιτούν εξειδικευμένους χώρους φιλοξενίας των αντίστοιχων συνεδρίων, πλήρως οργανωμένους και εξοπλισμένους με τα πιο σύγχρονα μέσα. Δεδομένου του γεγονότος ότι ο συνεδριακός τουρισμός αποτελεί πλέον ένα από τα ανταγωνιστικότερα κομμάτια της τουριστικής βιομηχανίας, οι συνεδριακοί χώροι ανά τον κόσμο αυξάνονται και διαμορφώνονται έτσι ώστε ο καθένας από αυτούς να προσφέρει κάτι παραπάνω, προσελκύοντας μεγάλα και προσοδοφόρα συνέδρια.

Το ποσοστό του συνεδριακού τουρισμού συνεχώς αναπτύσσεται με ταχύτατο ρυθμό και αποτελεί μέρος από ένα ευρύτερο φάσμα ταξιδιών που σχετίζεται με την επιχειρηματικότητα όπως εκθέσεις, επιστημονικές ή επιχειρηματικές συναντήσεις. Η ανάπτυξη του οφείλεται στο γεγονός ότι ο συνεδριακός τουρισμός μένει ανεπηρέαστος από τους αρνητικούς παράγοντες που πλήττουν τους υπόλοιπους τουριστικούς τομείς. Ο συνεδριακός τουρισμός αποτελεί βασικό μοχλό για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την βελτίωση της ποιότητας του τουρισμού, καθώς αυτή η μετά-ολυμπιακή περίοδος που διανύουμε αποκτά ιδιαίτερη προοπτική. Άλλωστε ένα από τα θετικά στοιχεία των συνεδρίων είναι ότι οργανώνονται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Η σημαντική αναβάθμιση των συνεδριακών καταλυμάτων σε συνδυασμό με την ασφάλεια, την παραδοσιακή φιλοξενία, τον γαστρονομικό μας πλούτο και την ποιότητα και ποικιλία διασκέδασης στις πόλεις μας συνιστούν ένα πλέγμα πλεονεκτημάτων που μπορούν να προσελκύσουν τον συνεδριακό τουρισμό. Το γεγονός αυτό θα προωθούσε σημαντικά την

τουριστική κίνηση καθώς και όλους τους χώρους και επιχειρήσεις που επηρεάζονται άμεσα από αυτή.

Η Κρήτη δυστυχώς υστερεί από αυτόνομα συνεδριακά κέντρα, αλλά ευτυχώς τα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα έρχονται δυναμικά να καλύψουν επάξια αυτό το κενό. Οι συνεδριακοί χώροι των ξενοδοχείων κατά μια έννοια, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πλεονεκτούν έναντι των αυτόνομων κέντρων από την άποψη ότι όχι μόνο μπορούν να προσφέρουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις για ένα επιτυχημένο συνέδριο αλλά μπορούν επίσης να προσφέρουν στους συνέδρους τις παροχές μιας ευχάριστης και πολυτελέστατης διαμονής, παρέχοντας τις υπηρεσίες τους και δίνοντας την αίσθηση διακοπών και όχι εργασίας. Δηλαδή συνδυάζουν την επαγγελματική δημιουργικότητα με την χαλάρωση.

Τέτοιοι συνεδριακοί χώροι υπάρχουν πολλοί στην Κρήτη, οι πιο σημαντικοί είναι:

1. **Aldemar Knossos Royal Village** χωρητικότητας 900 ατόμων, διαθέτει σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα, σύστημα μετάφρασης 4 γλωσσών.
2. **Candia Maris** χωρητικότητας 810 ατόμων, διαθέτει σύγχρονο συνεδριακό εξοπλισμό
3. **Creta Maris** χωρητικότητας 800 ατόμων, διαθέτει πλήρη συνεδριακό εξοπλισμό, σύστημα μετάφρασης κατόπιν απαιτήσεως.
4. **Capsis Beach Resort Hotel & Conference Centre** χωρητικότητας 1200 ατόμων, διαθέτει σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα, σύστημα μετάφρασης 6 γλωσσών.
5. **Marina Hotel & Bungalows** χωρητικότητας 600 ατόμων, διαθέτει οπτικοακουστική κάλυψη.
6. **Elounda Beach** χωρητικότητας 600 ατόμων.
7. **Creta Star Hotel** χωρητικότητας 600 ατόμων, διαθέτει σύγχρονο συνεδριακό εξοπλισμό, σύστημα πολυμετάφρασης.
8. **Creta Paradise Beach Resort Hotel** χωρητικότητας 650 ατόμων.
9. **Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης** χωρητικότητας 730 ατόμων, διαθέτει πλήρη συνεδριακό εξοπλισμό, σύστημα μετάφρασης 7 γλωσσών.

(Business και Τουρισμός, 1999)

Κεφάλαιο 3

3.1 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα της Κρήτης ως Τουριστικού Προορισμού

Στο Ηράκλειο τον Φεβρουάριο του 2001 παρουσιάστηκαν τα συμπεράσματα της μελέτης της ICAP για τον Τουρισμό της Κρήτης που πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία του Συνδέσμου Ξενοδόχων Ηρακλείου και της Εταιρίας Τουρισμού Κρήτης.

Σύμφωνα με τον κ. Γ. Παπατσάκωνα Νομάρχη Λασιθίου και Πρόεδρο της Εταιρίας Τουρισμού Κρήτης, που συντόνιζε τη συνάντηση, στην οποία επισημάνθηκε, ότι τα σημαντικά πλεονεκτήματα του τουρισμού της Κρήτης υπερκαλύπτουν οποιεσδήποτε αδυναμίες, και οι περαιτέρω προοπτικές ανάπτυξης είναι από τις πλέον αισιόδοξες του ελληνικού χώρου, τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά, με την προϋπόθεση ιδιαίτερου σχεδιασμού των υποδομών και ιδιαίτερης ευαισθητοποίησης στη διατήρηση του περιβάλλοντος που αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα για τον τουρισμό.

Τα κυριότερα σημεία των συμπερασμάτων επικεντρώνονται στα παρακάτω σημεία:

- Η ανάπτυξη του τουρισμού της Κρήτης ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις τάσεις ανάπτυξης του Ελληνικού Τουρισμού, ο οποίος ξεκινάει στη δεκαετία του 30, ως οργανωμένος περιηγητικός τουρισμός, με αποκλειστικό σκοπό την επίσκεψη των σημαντικών αρχαιολογικών χώρων.
- Από τον περιορισμένο και επιλεκτικό περιηγητικό ή μορφωτικό-εκπαιδευτικό τουρισμό, όπως αυτός ονομάζεται σήμερα, ο τουρισμός της Κρήτης μετεξελίχθηκε όπως γενικότερα ο Ελληνικός τουρισμός, αλλά και ο Μεσογειακός τουρισμός, σε μαζικό και προσανατολισμένο, κυρίως, προς τις θερινές διακοπές των Βορειοευρωπαίων.

Παρακάτω παρατίθενται τα σημαντικότερα σημεία αυτής της μελέτης.

Πλεονεκτήματα της Κρήτης :

1. Ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός της Ελλάδας.
2. Το μεγαλύτερο σε έκταση και πληθυσμό νησί της Ελλάδος.
3. Η μεγαλύτερη νησιωτική ακτογραμμή της Ελλάδος.

4. Μία από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις αρχαιολογικών, ιστορικών και θρησκευτικών μνημείων, με την Κνωσό τον δεύτερο σε αριθμό επισκέψεων αρχαιολογικό χώρο της Ελλάδος, μετά την Ακρόπολη των Αθηνών, και το Μουσείο Ηρακλείου το πρώτο στην Ελλάδα.
5. Μερικά από τα σημαντικότερα μνημεία της φύσης, όπως το Φαράγγι της Σαμαριάς.
6. Πολύ μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και μοναδικούς αντιπροσώπους πανίδας.
7. Εξαιρετικά εύκρατο και ευνοϊκό για την ανάπτυξη του τουρισμού κλίμα με τις μεγαλύτερες στην Ελλάδα μικροκλιματικές διαφοροποιήσεις.
8. Ιδιαίτερη πολιτιστική και ιστορική παράδοση και συμβολή στην παγκόσμια ιστορία και τον πολιτισμό.
9. Πλουσιότατη λαογραφία και λαογραφική παράδοση και ατμόσφαιρα.
10. Δύο από τα μεγαλύτερα διεθνή αεροδρόμια και λιμάνια της χώρας.
11. Πυκνό οδικό δίκτυο στο οποίο περιλαμβάνεται και ο Βόρειος Οδικός Άξονας που είναι μέρος του Διευρωπαϊκού Οδικού Δικτύου.
12. Ικανοποίηση των τουριστών από τις διακοπές στην Κρήτη - σε ποσοστά που κυμαίνονται στο 85% των τουριστών.
13. Υψηλή ικανοποίηση των τουριστών με εκείνους τους παράγοντες επιλογής τουριστικού προορισμού τους οποίους θεωρούν σημαντικότερους, όπως ο καιρός τα τοπία και το φυσικό περιβάλλον, τα αξιοθέατα, τα καθαρά νερά και οι θάλασσες, η φιλοξενία και οι άνθρωποι, η ποιότητα υπηρεσιών και τα ξενοδοχεία.
14. Υψηλές επαναληπτικές επιλογές των προορισμών του νησιού, οι οποίες υποδηλώνουν υψηλή πίστη (customer loyalty) των τουριστών στους προορισμούς αυτούς, με 41% να έχουν ξανά επισκεφθεί το νησί στο παρελθόν, 3,5 φορές κατά μέσο όρο, και με 21% να την έχουν επισκεφθεί, πάλι, τον προηγούμενο χρόνο.
15. Υψηλό ποσοστό εκπλήρωσης των προσδοκιών των τουριστών (86%), υψηλή πρόθεση για επαναληπτική επίσκεψη στο μέλλον (83%), πρόθεση επίσκεψης τον αμέσως επόμενο χρόνο 22% και σύσταση των ίδιων διακοπών σε φίλους και γνωστούς 76%.
16. Αναλογικά υψηλό ποσοστό θεωρεί την Κρήτη το καλύτερο μέρος που έκανε διακοπές (23%), σε σύγκριση με άλλους προορισμούς της Ελλάδας (11%) και σε σύγκριση με άλλους μεσογειακούς προορισμούς που έχει επισκεφθεί.
17. Υψηλό ποσοστό θετικής σύγκρισης των διακοπών των τουριστών στην Κρήτη (72%) με το πιο αγαπημένο τους μέρος θερινών διακοπών.
18. Τους χαμηλότερους δείκτες τουριστικού κορεσμού, απλούς και σύνθετους, με μεγάλη διαφορά, μέχρι και 1/7 για κάποιους δείκτες, από όλους τους μεσογειακούς προορισμούς.

19. Επίσης, αντίστοιχα χαμηλότερους δείκτες κορεσμού για τους επί μέρους νομούς του νησιού, ακόμη και για το πιο ανεπτυγμένο τουριστικά Ηράκλειο, το οποίο λόγω αναλογικά μεγαλύτερου μεγέθους πληθυσμού και έκτασης εμφανίζει, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη χαμηλότερους δείκτες κορεσμού.
20. Οι δείκτες αυτοί είναι ακόμη πιο ευνοϊκοί, εάν ληφθεί υπόψη η κινητικότητα των τουριστών, με το 55% να διανύει κατά μέσο όρο 500 χιλιόμετρα, κατά την παραμονή του στο νησί.
21. Μίγμα Εθνικοτήτων τουριστών εξισορροπημένο ως προς το μίγμα Εθνικοτήτων που επισκέπτονται την Ελλάδα.
22. Δείκτη ποιότητας ξενοδοχειακής υποδομής εξισορροπημένο ως προς το μίγμα της Ελλάδας, και σημαντικά υψηλότερο στους Νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου, όπου βρίσκεται και η μεγαλύτερη συγκέντρωση πολυτελών ξενοδοχείων της χώρας.
23. Μίγμα κατηγοριών ξενοδοχείων, συμπεριλαμβανομένων των ενοικιαζόμενων δωματίων, το οποίο αντιστοιχεί με το μίγμα κοινωνικοοικονομικής διαστρωμάτωσης των πληθυσμών των ανεπτυγμένων χωρών, απ' όπου προέρχεται η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών.

Μειονεκτήματα της Κρήτης:

1. Πολύ μεγάλη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας, περίπου τα 4/5 του συνόλου, στο Βόρειο τμήμα του νησιού, κατά μήκος του Βόρειου Οδικού Άξονα.
2. Αντίστοιχα μεγάλη συγκέντρωση των μεταφορικών και ξενοδοχειακών υποδομών στο Βόρειο τμήμα του νησιού.
3. Αλλά και στα πλαίσια του Βορείου Άξονα, ιδιαίτερα μεγάλη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας, στον Άξονα Ηρακλείου - Αγίου Νικολάου, στην πόλη του Ρεθύμνου με κατεύθυνση Ανατολικά, και Δυτικά των Χανίων.
4. Δυσανάλογα μεγάλη επιβάρυνση του αεροδρομίου του Ηρακλείου με τα 3 /4 του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων τουριστών.
5. Δείκτες, όπως διεθνή αεροδρόμια προς πληθυσμό και έκταση, δύο και τρεις φορές δυσμενέστερους σε σχέση με την Ρόδο.
6. Πολύ μικρή ικανοποίηση με τα σήματα και τις κατευθύνσεις στους δρόμους. Αναλογικά χαμηλή ικανοποίηση υπάρχει και με τις τουριστικές πληροφορίες.

7. Το πιο αδύνατο σημείο αφορά την περιβαλλοντική φροντίδα, με ιδιαίτερη έμφαση στο ζήτημα της παρουσίας απορριμμάτων και σκουπιδιών στους κοινόχρηστους χώρους και τις παραλίες.
8. Περιορισμένη διατήρηση, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι σε άλλους σημαντικούς προορισμούς της Μεσογείου, του παραδοσιακού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα και του ύφους των πόλεων και της υπαίθρου ή ανάπτυξη ενός νεοπαραδοσιακού ύφους.

3. 2. Απειλές για την μελλοντική τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης

Η μεγαλύτερη απειλή για την μελλοντική τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης είναι αυτή της **υποβάθμισης του περιβάλλοντος**.

Προς τον σκοπό αυτό θα πρέπει να δοθεί άμεση και ιδιαίτερη σημασία στο αποτελεσματικό καθαρισμό των κοινόχρηστων χώρων και την αποτελεσματική αποκομιδή των απορριμμάτων.

Θα πρέπει να δημιουργηθεί φορέας καθαρισμού των ακτών και των παράκτιων περιοχών, σε επίπεδο νησιού.

Θα πρέπει, επίσης, να θεσμοθετηθούν αυστηροί κανόνες αρχιτεκτονικής τόσο των τουριστικών καταλυμάτων, όσο και άλλων οικοδομημάτων. Προς τον σκοπό αυτό θα πρέπει να εξετασθεί η περίπτωση φορέα προστασίας φυσικού τοπίου. Ο φορέας θα ασχολείται κυρίως με την αρχιτεκτονική μορφή και το ύφος των οικοδομημάτων και όχι με άλλα θέματα πολεοδομικής έγκρισης.

Η δεύτερη σημαντική απειλή είναι **να μην εξελιχθούν οι μεταφορικές και ξενοδοχειακές υποδομές** του νησιού με ρυθμούς που να συμβαδίζουν με τους φυσικούς ρυθμούς ανάπτυξης του τουρισμού.

Προς την κατεύθυνση αυτή, εκτός από τις σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές, είναι εξίσου σημαντικό να δοθεί προσοχή σε λιγότερο δαπανηρά σημεία, όπως το σημαντικό πρόβλημα της σήμανσης στους δρόμους, όπου ο χρόνος που εξοικονομεί κανείς από έναν νέο οδικό άξονα μπορεί να απωλεσθεί από καθυστερήσεις λόγω απώλειας ή δυσχέρειας προσανατολισμού.

Τρίτη απειλή μπορεί να προέλθει από την **μη έγκαιρη καταγραφή μεταβολών των τάσεων** του Διεθνούς, του Ελληνικού και του Κρητικού Τουρισμού και έλλειψη συνακόλουθων κατάλληλα προσαρμοσμένων ενεργειών και Στρατηγικής Μάρκετινγκ.

Προς τον σκοπό αυτό απαιτείται η δημιουργία ενός Φορέα Μάρκετινγκ και Προώθησης του Τουρισμού της Κρήτης.

Απαιτείται, επίσης, η κατ' έτος διεξαγωγή ερευνών αγοράς και Μάρκετινγκ μεταξύ των Τουριστών που επισκέπτονται την Κρήτη.

Κεφάλαιο 4

4.1. Προτάσεις

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένες προτάσεις που θεωρούμε απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού της Κρήτης :

- Συστηματικότερη εξέταση της δυνατότητας κατασκευής τρίτου διεθνούς αεροδρομίου που να μπορεί να αποσυμφορήσει αυτό του Ηρακλείου και να εξυπηρετήσει τους Νότιους Προορισμούς.
- Σημαντική Βελτίωση του Νότιου Οδικού Άξονα και των Καθέτων Οδικών Αξόνων. Ο δεύτερος άξονας αφορά την αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση της υπάρχουσας υποδομής.
- Αύξηση του επιπέδου των τουριστών που επισκέπτονται το νησί. Περιορισμό αυτής της προσέγγισης αποτελεί το ολιγάριθμο των τουριστών πολύ υψηλού επιπέδου στην κοινωνικοοικονομική πυραμίδα των χωρών τους.
- Επιμήκυνση Τουριστικής Περιόδου. Περιορισμό αυτής της προσέγγισης αποτελεί ότι η συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών κάνει το σημαντικότερο μέρος των διακοπών του έτους, στην διάρκεια του καλοκαιριού. Άρα η εποχικότητα είναι δεδομένη. Το πρόβλημα της εποχικότητας μπορεί, σε έναν βαθμό, να προσεγγισθεί με τις ακόλουθες μορφές τουρισμού:
 1. Συνεδριακός τουρισμός.
 2. Τουρισμός Κινήτρων .
 3. Σχολικός Τουρισμός .
 4. Φυσιολατρικός τουρισμός .
 5. Άτομα τρίτης ηλικίας .
 6. Εσωτερικός τουρισμός.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Ζοπουνίδης ,Κ. – Γαγάνης, Χ. 2001, «Βασικά Στατιστικά Στοιχεία Του Τουρισμού της Κρήτης».
- Ζοπουνίδης , Κ. 2001, «Ανάλυση χρηματοοικονομικών αποφάσεων με πολλαπλά κριτήρια».
- Εφημερίδα ημερήσια, οικονομική (ειδική ετήσια έκδοση) «*Η Ναυτεμπορική*», σελ :14-17, (Ιούλιος 1997)
- Περιοδικό «*Business & Τουρισμός*», Τεύχος :12, σελ : 9-12, (Φεβρουάριος, 1999).
- Περιοδικό «*Business & Τουρισμός*», Τεύχος :14, σελ : 44-45 , (Απρίλιος 1999).
- Περιοδικό «*Business & Τουρισμός*», Τεύχος :16, σελ :32-33 , (Ιούνιος 1999).
- Περιοδικό «*Τουρισμός και Οικονομία*», Τεύχος :223, σελ : 26-27, 82, (Οκτώβρης 1997).
- Περιοδικό «*Τουρισμός και Οικονομία*», Τεύχος :314, σελ :63-67, (Ιανουάριος 2006).
- Περιοδικό «*ΧΕΡΡΟΝΗΣΟΣ*», Τεύχος :1, σελ :38-57, (1999).
- Περιοδικό «*Χρήμα και Τουρισμός*», Τεύχος :115, σελ :47-48, (Απρίλιος 2006).
- Περιοδικό «*Χρήμα και Τουρισμός*», Τεύχος :116, σελ :72-76, (Μάιος 2006).
- www.agrotravel.gr
- www.aldemarhotels.com
- www.cretanhome.gr/catalog.asp
- www.cretetournet.gr/Beaches_of_crete
- www.ecocrete.gr
- www.epimlas.gr Επιμελητήριο Λασιθίου.
- www.gnto.gr Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης.
- www.hellaskps.gr/programper4
- www.heraklionwindsurfingclub.gr
- www.icap.gr/news/index-gr_6853.asp ICAP-Νέα.
- www.lasithinet.gr/noraxia/arxeio/news/00043 Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λασιθίου.
- www.medregio.org/links/greek-regions/kriti_el.html Περιφέρεια Κρήτης.
- www.minagric.gr/greek/3.3_Leader.html
- www.neos-omalos.gr

- www.poet.gr Πανελλήνια Ομοσπονδία Επιχειρήσεων Τουρισμού.
- www.stigmes.gr
- www.tournet.gr
- www.tournet.gr/Chania.jsp
- www.tournet.gr/Rethymnon.jsp
- www.tournet.gr/Sitia.jsp
- www.tournet.gr/White_Mountains.jsp
- www.traveldailynews.gr/new.asp?newID=4307&subcategory_id=37 Κουμέλης, Θ.
«Συμπεράσματα στρατηγικής ανάλυσης για τον Τουρισμό της Κρήτης», (Φεβρουάριος 2001),
- www.ypai.gr/isite/page/1370
- www.4crete.gr/cretguide/traditional.html Ταξιδιωτικός Οδηγός.

Ξενογλώσση

- Standeven, J. – Knop, P. 1999 «*Sport Tourism*», σελ:13.
- Περιοδικό «Xenios», σελ :72- 73 , (Μάρτιος 1999).
- Περιοδικό «Xenios», σελ :20, (Σεπτέμβριος 1999).

